

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Er du klar til at arbejde?

Jensen, Sophie Danneris

DOI (link to publication from Publisher):
[10.5278/VBN.PHD.SOCSCI.00044](https://doi.org/10.5278/VBN.PHD.SOCSCI.00044)

Publication date:
2016

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Jensen, S. D. (2016). Er du klar til at arbejde? Et kvalitativt forløbsstudie af forandringer i arbejdsmarkedsparatheden blandt kontanthjælpsmodtagere på kanten af arbejdsmarkedet. Aalborg Universitetsforlag. (Ph.d.-serien for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Aalborg Universitet). DOI: 10.5278/VBN.PHD.SOCSCI.00044

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- ? Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- ? You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- ? You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

ER DU KLAR TIL AT ARBEJDE?

**ET KVALITATIVT FORLØBSSTUDIE AF FORANDRINGER I
ARBEJDSMARKEDSPARATHEDEN BLANDT KONTANTHJÆLPSMODTAGERE
PÅ KANTEN AF ARBEJDSMARKEDET**

**AF
SOPHIE DANNERIS**

PH.D. AFHANDLING 2016

AALBORG UNIVERSITET

ER DU KLAR TIL AT ARBEJDE?

ET KVALITATIVT FORLØBSSTUDIE AF FORANDRINGER I
ARBEJDSMARKEDSPARATHEDEN BLANDT
KONTANTHJÆLPSMODTAGERE PÅ KANTEN AF
ARBEJDSMARKEDET

af

Sophie Danneris

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Afhandling indleveret

Ph.d. indleveret: 29. april, 2016

Ph.d. vejleder: Lektor Søren Peter Olesen,
Aalborg Universitet

Ph.d. bi-vejleder: Lektor Thomas Bredgaard,
Aalborg Universitet

Ph.d. bedømmelsesudvalg: Lektor Mia Arp Fallov (formand)
Institut for Sociologi og Socialt Arbejde
Aalborg Universitet

Professor Kerstin Svensson
School of Social Work
Lund University

Lektor Jørgen Elm Larsen
Sociologisk Institut
Københavns universitet

Ph.d. serie: Det Samfundsvidenskabelige Fakultet,
Aalborg Universitet

ISSN (online): 2246-1256
ISBN (online): 978-87-7112-566-5

Udgivet af:
Aalborg Universitetsforlag
Skjernvej 4A, 2. sal
9220 Aalborg Ø
Tlf. 9940 7140
aauf@forlag.aau.dk
forlag.aau.dk

© Copyright: Sophie Danneris

Trykt i Danmark af Rosendahls, 2016

Normalsider: 107 sider.

Sophie Danneris
Ph.d.-afhandling

Er du klar til at arbejde?

Et kvalitativt forløbsstudie af forandringer i arbejdsmarkedsparatheden blandt
kontanthjælpsmodtagere på kanten af arbejdsmarkedet

Denne afhandling er artikelbaseret og indleveret som fem artikler. Afhandlingen er struktureret i to dele. Den første del består af en indledning, en videnskabsteoretisk og metodisk rammesætning for de fem artikler samt en afsluttende sammenfatning af den fremkomne viden, mens den anden del består af de fem artikler:

Danneris, S. (2016): One size doesn't fit all: Diversifying research on active labour market policies. *Journal of Social Work & Society* 14(1) (*in press*)

Jensen, S. D. (2014): Metodekombination som mulig tilgang til studiet af komplekse fænomener. *Tidsskrift for Arbejdsliv* 16(3): 53-69

Danneris, S. (Manuscript submitted to *Qualitative Social Work, January 2016*): Ready for work (yet)? Unemployment trajectories among vulnerable welfare recipients.

Danneris, S. & Dall, T. (Manuscript submitted to *Nordic Social Work Research, March 2016*): Expressing and responding to self-efficacy in client-social worker interactions.

Danneris, S. & Nielsen, M. H. (Manuscript submitted to *Social Policy & Administration, April 2016*): Bringing the client back in - A comparison between government rhetoric on 'Job readiness' and experiences of the unemployed

FORORD

Der er ingen tvivl om, hvem den største tak og dedikation skal gå til i forbindelse med dette afhandlingsarbejde. Den skal gå til de borgere, der har lukket mig ind i deres liv, delt deres erfaringer og oplevelser, deres frustrationer og forhåbninger med mig gennem to år. De er årsagen til, at denne ph.d. afhandling er blevet til. Og jeg har derfor også set det som min fornemste opgave at få deres fortællinger frem. Fordi denne gruppe af mennesker sjældent bliver hørt. Deres stemme i den offentlige debat og i forskningsfeltet er til at overse. Så det har været mit gennemgående mål at belyse konsekvenserne af beskæftigelsesindsatsen set fra kontanthjælpsmodtagernes perspektiv. Fordi det er dem, der er genstand for indsatsen, dem der i mod- og medspillet med systemet får indsatserne til at blive til virkelighed, oversætter dem til deres egen situation og handler på dem ud fra det afsæt, de hver især bringer ind i samarbejdet. Det har været en personlig og fagligt udfordrende rejse rundt til de yderste afkroge af Danmark, hvor jeg har lyttet til personlige fortællinger om skuffelser, fattigdom, bristede drømme, sygdom og afmagt. Her har jeg mødt mennesker, der har åbnet deres dør for mig, inviteret mig ind i deres liv, krænget deres inderste tanker ud og delt deres viden med mig med ønsket om at kunne hjælpe andre. Men de også har kunnet fortælle om håb og nye drømme for fremtiden. Jeg vil altid være taknemmelig for den tillid, de har vist mig.

I mit forsøg på at finde min vej gennem den akademiske verden har Søren Peter Olesen fungeret som en værdifuld vejleder og vigtig kilde til støtte og anerkendelse. Det var ham, der inspirerede, støttede og holdt fast, så jeg vendte tilbage til Aalborg Universitet som ph.d.-studerende. Søren Peter valgte at se et potentiale i mig, som han til tider har haft svært ved at overbevise mig om tilstedeværelsen af. Han har været min faglige støtte både i de helt nørdede diskussioner om videnskabsteori og i de store spørgsmål om vigtigheden og værdien af mit projekt. Søren Peter er et af de mennesker, du ved, der vil dig det grundlæggende godt. Det skaber ro til fordybelse. Men samtidig har han insisteret på at skubbe mig helt der ud til kanten, og udfordret mig til at kigge ned i 'videnskabens afgrund'. Sammen med dig, Søren Peter, har jeg flyttet mig – og måske også bidraget med en lille brik til et fagligt felt, vi begge er så optaget af. Jeg er taknemmelig for din uvurderlige støtte.

Da jeg begyndte mit afhandlingsarbejde var det med en åben og undersøgende tilgang, hvor hverken jeg eller andre vidste, hvor det ville ende. Selvom det egentlig er noget af det smukke ved forskningen, så er det ikke altid, at man uden for forskningsverden bifalder og anerkender værdien ved den indstilling. Men jeg fandt den hos Væksthuset, som både fagligt, socialt og økonomisk har været en kæmpe støtte igennem hele min ph.d. De har troet på vigtigheden af mit fokus på målgruppen, som de selv i deres daglige arbejde har med at gøre. Og altid har der været opbakning til at tænke større og bredere – aldrig har 'kolde' resultater været

det, der drev dem. De har altid stillet op til sparring og altid insisteret på vigtigheden af den praksisnære forskning. De sidste to år har Væksthuset fungeret som min primære arbejdsramme, hvor jeg i lokalerne på Sundholmen både har været fysisk tæt på min målgruppe, men også har fået en plads i Væksthusets hverdag. I et nogle gange ensomt forskerliv, betyder det meget. Væksthuset har været med til at gøre min tid som ph.d.-studerende sjovere, og de har bidraget til at sikre et bedre resultat, end jeg kunne have gjort alene. Mange tak.

Min forskningsgruppe SAB blev etableret undervejs i min ph.d. Som ny forsker har det været inspirerende at været med til at finde og definere et fagligt fællesskab. Her har jeg fundet mange faglige meningsfæller i en tryk, underholdende og tillidsfuld atmosfære. Jeg er altid gået klogere fra vores møder. Vi startede som fem. Nu er vi 10. Og jeg glæder mig til at kunne fortsætte samarbejdet med jer. I forlængelse heraf vil jeg også gerne rette en tak til kolleger og især medstuderende på Institut for Sociologi og Socialt arbejde ved Aalborg Universitet, som på hver deres måde har været en del af mit forløb. Fra de inspirerende samtaler over frokosten, over villigheden til altid at sparre, dele frustrationer og glæder, til de mange udbytterige dage på skriveophold. Her skal være en særlig tak til Jannie, Anne-Kirstine og Tanja. På samme måde har jeg fundet faglig sparring uden for de nære rammer, hvor Thomas Bredgaard fra CARMA ved Institut for Statskundskab i hele forløbet som min bi-vejleder har bidraget med en anden faglighed end min egen. Og på den måde har været med til at give perspektiv til både min egen udvikling og min afhandling.

I foråret 2015 opholdt jeg mig på Hunter College, City University of New York, hos Sanford (Sandy) Schram. Her fik jeg muligheden for at undersøge, hvordan man arbejder som 'scholar activist'. Sandy lærte mig, hvordan man som forsker har et ansvar for både at tale for dem, der ikke kan selv, og samtidig forsøge at ændre det, man finder ikke virker. Det har sat perspektiv både på min forskning, men også måden hvorpå jeg ser min rolle i forskningsfeltet. Jeg kom hjem fra New York mere afklaret på, hvilken forsker, jeg ønsker at være. Det kan jeg i særdeleshed takke Sandy for.

Til sidst vil jeg gerne sige en dybfølt tak til min familie. For jeres interesse i mit arbejde og den uvurderlige støtte I har ydet undervejs. Jeg ved, at I har måtte betale for mit store engagement. Men I skal vide, at jeres nysgerrighed, opmuntringen og tiltrængte frirum i det nordjyske har varmet og hjulpet. En helt særlig tak skal her sige til Jesper. Du har været min stærkeste støtte og sparringspartner. Du har troet, når jeg har tvivlet mest, du har udfordret, når jeg har været for sikker og du har støttet, når jeg har vaklet. Jeg har, især i den sidste tid, nydt alt for godt af din uendelige tålmodighed og omsorg. Tak.

*Sophie Danneris
29. april 2016*

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDHOLDSFORTEGNELSE	7
KAPITEL 1. ARBEJDSMARKEDS-PARATHED	9
1.1. STRUKTUR FOR AFHANDLINGEN	18
KAPITEL 2. BESKÆFTIGELSESIKATORPROJEKTET	20
KAPITEL 3. FORSTÅELEN AF VIDEN	27
3.1. IKATORER SOM OBJEKTIVE OG OPERATIONALISERBARE ENHEDER I ET LUKKET SYSTEM	28
3.2. IKATORER PÅ GENERATIVE MEKANISMER I ET MULTIKAUSALT SYSTEM ...	29
3.3. IKATORER SOM KONTINUERLIGE EFFEKTER PRODUCERET I DAGLIGE AKTIVITETER	32
3.4. EN NUANCERET IKATORFORSTÅELSE	36
KAPITEL 4. ADGANGEN TIL VIDEN	40
4.1. DEN INTENDEREDE METODEKOMBINATION	43
4.2. KVALITATIVT FORLØBSSTUDIE	45
4.3. ET INTERAKTIONELT BLIK	49
4.4. ETISKE EFTERREFLEKSIONER	52
4.5. KVALITETEN AF DE FREMKOMNE RESULTATER	56
KAPITEL 5. ANVENDELSEN AF VIDEN	63
5.1. EN PHRONETISK STILLINGTAGEN	68
KAPITEL 6. ARTIKLER	75
ENGLISH SUMMARY	76
DANSK RESUME	78
LITTERATURLISTE	81

FIGUROVERSIGT

Figur 2-1: Indikatorer for arbejdsmarkedsparathed.....	22
Figur 3-1: Antagelser om viden i målingen af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres arbejdsmarkedsparathed	38
Figur 4-1: Forskningsprocessen	41

TABELOVERSIGT

Tabel 1-1: Antal kontanthjælpsmodtagere i Danmark, marts 2016.....	14
Tabel 1-2: Artikeloversigt	18
Tabel 4-1: Metoder og data i artiklerne.....	42

KAPITEL 1. ARBEJDSMARKEDSPARATHED

Karens fortælling.

Efter folkeskolen flytter Karen hjemmefra sammen med sin daværende kæreste. Hun er skoletræt og har ingen planer for, hvad næste skridt i hendes liv skal være. Karen kommer på kontanthjælp og tilbringer de følgende år på forskellige daghøjskoletilbud. Som 23-årig bliver hun mor for første gang, og som 25-årig får hun sit andet barn. Da Karens anden barselsperiode udløber, starter hun i et kommunalt aktiveringsprojekt. Hun sorterer skruer og smådele til en lokal virksomhed, og efter to år bliver hun ansat i virksomheden som værkstedsansvarlig. Hun er glad for jobbet og trives med opgaverne. Et halvt år senere, i midten af 1990'erne, lukker aktiveringsstedet. Karen bliver fyret og kommer på dagpenge. Samtidig bliver hun opereret for forsnævninger i senerne på hænderne, men da hun er allergisk overfor smertestillende præparater, lever Karen med kroniske smerter. I løbet af denne periode bliver Karen kontaktet af tidligere deltagere fra sin gamle arbejdsplads. De har brug hjælp til at læse breve, kontakte kommunen og lignende.

Efter to år på dagpenge kommer Karen dog igen på kontanthjælp, og de næste mange år deltager hun i en række forskellige kurser og beskæftigelsestilbud. I starten på en del IT-kurser, men senere deltager hun i, hvad Karen beskriver som, 'urtetes-kurser'. Her skal hun blandt andet sidde på en pilatesbold og tale om sin ledighed eller skrive et brev til sin overvægt. Samtidig krymper Karens netværk og begrænser sig nu til få veninder i samme situation, som hende selv. Karen har undervejs fået en ny kæreste, som har et fysisk handicap. Og af den grund også en ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet. De får en søn, da Karen er 38 år, og indretter sig i en hverdag med en begrænset økonomi. Der er kun råd til de streng nødvendige ting, så børnene får mad og tøj, men ekstra-ting som fx sommerferie og bil er der ikke plads til.

I de senere år har Karen været i forskellige virksomhedspraktikker hos købmænd og supermarkeder i nærområdet. Blandt andet i den lokale Dagli'Brugsen, hvor hun vander blomster og laver små blomsterdekorationer i knap to år - tre timer dagligt, fire gange ugentligt. Hun har fortsat smerter i hænderne og nu også armene. Efter gentagne operationer har hun fået besked om, at der ikke er flere behandlingsmuligheder. I dagligdagen bliver Karen hurtigt træt og opgaverne i hjemmet tager længere tid. I denne periode, der varer flere

år, forholder Karen sig afventende. Hun tilpasser sig et liv på kontanthjælp, møder op på jobcentret til de obligatoriske møder og passer sine praktikaftaler. Karen er usikker på, om hun nogensinde får et job, fordi hun har svært ved at få øje på sine egne kompetencer, og hvor de passer ind på det regulære arbejdsmarked.

I foråret 2014 bliver Karens sag behandlet i rehabiliteringsteamet. Hun indstilles til fleksjob, hvilket efterfølgende bevilliges af jobcenteret. Og hun overgår herefter til ledighedsydelse og tilknyttes kommunens fleksjobteam. Samtidig har Karens kæreste fået en voksenlærlingestilling i et lokalt supermarked, og er ikke længere i risiko for at falde ud af dagpengesystemet. Med tilkendelsen af et fleksjob ved Karen nu, hvad der skal ske i sit forløb. Hun fortæller om, hvordan hun vil tage kontakt til nærliggende butikker med henblik på at komme i praktik og måske efterfølgende blive ansat i fleksjob. Hun har et godt samarbejde med jobkonsulenten, som hun løbende er i dialog med om mulige kontakter og ideer.

Et halvt år senere er det imidlertid ikke lykkedes Karen at finde et fleksjob. Hun har været i et par mislykkede og afbrudte praktikforløb. Hun har skiftet fra den kommunale fleksjobaktør til først én privat aktør, som hjalp hende med at finde en praktikplads, og senere til en ny privat aktør. Karen aftaler med sin nye kontaktperson at sætte praktikplanerne i bero og i stedet undersøge muligheden for at få hjælp til at håndtere sine kroniske smerter i hænder og arme. For Karen fremstår samarbejdet med jobcenteret nu rodet og fragmenteret, fordi hun hvert halve år skifter aktør og løbende ændres kurs i forhold til, hvad hun skal arbejde hen mod. Karen forholder sig derfor igen afventende. Hun tilpasser sig igen de formelle procedurer i jobcentret, som bestemmer et fast aktørskifte hvert halve år, hvis de ønskede resultater ikke er opnået. Hun har svært ved at pege på, hvad der skal ske i den kommende tid, og hvordan hun skal komme nærmere arbejdsmarkedet.

Frem for alt andet omhandler denne afhandling de individuelle fortællinger om ledighedsforløb over tid blandt aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Det er Karens fortælling ovenfor et eksempel på. Karens ledighedsforløb afspejler kompleksiteten og den 'flydende' karakter', som kendetegner arbejdsmarkedsparatheden blandt ledige med problemer ud over arbejdsløshed. Karens ledighedsforløb er ikke en lineær proces fra hun først bliver ledig og frem til, at hun kommer nærmere arbejdsmarkedet. Hendes vej følger ikke en tydelig og forudsigelig linje mellem deltagelse i beskæftigelsesindsatser og effekterne heraf i form af at blive mere arbejdsmarkedsparat. I stedet forbindes indsats og effekt over tid på komplicerede måder, hvor forskellige forklaringer, utilsigtede konsekvenser og sammengribende problemstillinger er tæt sammenflettede. I afhandlingen tages afsæt i fortællinger som Karens. Hensigten er at studere en gruppe borgeres

fortællinger om deres arbejdsmarkedsparathed over tid. Hvordan de interagerer med beskæftigelsesindsatsen, hvordan de betragter egne handlemuligheder og hvordan de orienterer sig mod en fremtid på arbejdsmarkedet. Netop definitionen af arbejdsmarkedsparathedsbegrebet skal indledningsvist adresseres, idet forståelsen af dette begreb tegner sig som et væsentligt element for i det hele taget at kunne studere dets betydning. Det er imidlertid ikke så enkelt hverken at definere arbejdsmarkedsparathed eller at beskrive, hvordan begrebet er opstået. Dette skyldes, at begrebet dels er en politisk valgt kategorisering af en gruppe mennesker, dels er det et resultat af en udvikling over tid i forhold til, hvordan vi betragter arbejdsløshed. Begrebet 'arbejdsmarkedsparathed' dækker over det samme fænomen som fx grader af 'problemer udover ledighed' eller vurderingen af 'afstand fra arbejdsmarkedet' og knytter ofte an til diskussioner af kategoriseringer af arbejdsløse. Begrebet, og særligt i den engelske udgave (employability), har en lang række definitioner og anvendes i mange kontekster og med forskellige meningstilskrivninger (McQuaid & Lindsay 2005). For at komme nærmere indholdet i begrebet er det nødvendigt kort at referere til udviklingen i beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitikken i Danmark – uden dog at bidrage med en systematisk gennemgang af de senere års beskæftigelsespolitiske reformer, da mange allerede har begået sådanne grundige beskrivelser (se fx Bredgaard, Jørgensen, Madsen & Rasmussen 2011; Larsen 2013; Torfing 2004).

På tværs af Europa skete der op gennem 1990'erne et signifikant skifte fra en passiv til en mere aktiv tilgang til arbejdsmarkeds- og socialpolitik, som med en række beskæftigelsesreformer baserede sig på en antagelse om, at arbejdsløshedsproblemet kunne lokaliseres hos den enkelte arbejdsløse; enten i form af manglende motivation eller fraværet af incitamentet til at påtage sig et arbejde (Goul Andersen 2013; Lødemel & Moreira 2014; Larsen 2013:103). Karakteristisk for dette skifte var en glidende overgang fra at anlægge et socialpolitisk perspektiv på beskæftigelsesindsatsen overfor marginaliserede borgere, til et fokus på beskæftigelse og selvforsørgelse som vejen ud af en marginaliseret position (Møller & Larsen 2011; Torfing 2004; Bonoli 2010; Lind 2011). Med denne transition har det at være i arbejde fået en stadig stigende betydning som både mål og middel indenfor social- og beskæftigelsespolitikken rettet mod borgere på kanten af arbejdsmarkedet (Juul 2007; Dingeldey 2007). Trods store forskelle i de nationale tilgange til implementeringen af en aktiv beskæftigelsespolitik, har der således internationalt set været en generel bevægelse mod en vægtning af det individuelle ansvar, aktivering og økonomisk tilskyndelse til at påtage sig et arbejde for at reducere antallet af mennesker på overførselsindkomster (Bonoli 2010; Borghi & Van Berkel 2007; Brodtkin & Marston 2013). Danmark er ingen undtagelse. I de senere år har der været op til flere reformbølger inden for beskæftigelsesområdet, hvor reform på reform med forskellige virkemidler har forsøgt at vedtage og implementere lovgivning, der tilskynder til at gøre den enkeltes vej fra ledig til beskæftiget så kort som mulig (bl.a. førtidspensions- og fleksjobreformen i 2013, kontanthjælpsreformen i 2014 samt beskæftigelsesreformen og

sygedagpengereformen i 2015). Omdrejningspunktet på tværs af reformerne er, uanset den specifikke målgruppe, at få den ledige hurtigst muligt i job. Det sker gennem tiltag rettet mod at understøtte og styrke den lediges muligheder for at tage ansvar og handle (eksempelvis det nyligt igangsatte 'Empowerment-projekt' i 25 af landets jobcentre), tilskyndet ved øget brug af sanktioner, økonomiske incitamenter og stramning af rådighedsregler (senest genindførelsen af kontanthjælpsloftet), kombineret med (re)introduktionen af et mere helhedsorienteret syn på den lediges problemer gennem etableringen af tværprofessionelle rehabiliteringsteam¹.

Som en følge af denne udvikling mod en stærk arbejdsmarkedsretning i indsatsen også over for gruppen af marginaliserede borgere, er der sket flere grundlæggende betydningsmæssige skred: fra at betragte denne gruppe af borgere som sociale klienter med behov for særlige indsatser til at betegne dem som ledige med problemer ud over arbejdsløshed. Fra at tale om arbejde til at tale om beskæftigelse, hvor sidstnævnte modsat 'at have et arbejde' indfanger de krav og forestillinger, der knyttes til dem, der står uden for arbejdsmarkedet. Og, senest, ved at fokusere endnu mere på selvforsørgelse, opleves en forskydning mod at vægte ikke bare det at have et job i sig selv som et gode, men det at være i stand til at forsørge sig selv bliver en hel særlig værdi. Og dermed noget der er bedre end at være forsørget af andre (Hohnen 2007:111-114). Ændringerne i arbejdsbegrebets beskaffenhed har således fået betydning for, hvordan vi opfatter arbejdsløse, hvad deres problemer er, og hvordan de skal løses. Men for at vende tilbage til spørgsmålet om definitionen af arbejdsmarkedsparathedsbegrebet, så er det forandrede syn på arbejdsløshed, som er fulgt med overgangen fra 'welfare'- til 'workfare'-politikken, også afspejlet tydeligt i den måde, ledige borgere er blevet kategoriseret på i beskæftigessystemet (Caswell & Dall 2015; Nielsen 2015; Hohnen 2007). Hvad angår kontanthjælpsmodtagerne, der er omdrejningspunktet i nærværende afhandling, så er der de seneste femten år sket en dobbeltsporet forandringsproces i form af dels en udvidelse af målgruppen, således at kategoriseringen af ledige også omfatter de mest ressourcetsvage og marginaliserede borgere, som tidligere ikke regnedes som værende inden for beskæftigelsespolitikens rækkevidde. Og dels en eliminering af de faktiske muligheder for at kunne kategorisere visse ledige som passive, der ikke er i stand til at kunne påtage sig et arbejde (Nielsen 2015:56). Senest med kontanthjælpsreformen i 2013 er der sket en forskydning i kategoriseringen i form af en reducere af mulige kategorier fra tre; henholdsvis midlertidigt passiv, indsatsklar og jobklar, til nu to, hvor kontanthjælpsmodtagere kun kan være enten aktivitetsparate eller jobparate (Beskæftigelsesministeriet 2013). Baggrunden for denne rekategorisering er argumentet om, at alle borgere har et potentiale for aktivitet, og derfor ikke skal kunne kategoriseres som passive og 'blot' tildeles ydelser uden krav om aktivitet. Således er vi gået fra at kategorisere

¹ Foruden repræsentanter fra beskæftigessystemet består rehabiliteringsteam af både læger samt social- og sundhedsfaglige professionelle, der i fællesskab skal bidrage til den afklarende indsats for borgerne længst væk fra arbejdsmarkedet.

kontanthjælpsmodtagere som borgere med forskellige problemer, til at beskrive dem somparate borgere med et iboende potentiale for aktivitet – og dermed har vi udelukket muligheden for, at kontanthjælpsmodtagere kan kategoriseres som værende ikke-parate til nogen form for arbejde. Denne kategorisering giver legitimitet til den beskæftigelsespolitiske udvikling i den forstand, at når alle borgere besidder et potentiale for at arbejde, så er det legitimt at stille dem overfor en aktiverende politik (Nielsen 2015:44-53).

Som det her bliver tydeligt, dækker arbejdsmarkedsparathedsbegrebet således over en beskæftigelsespolitisk udvikling mod en aktiverende og ressourceorienteret tilgang til alle ledige. Samtidig er målgruppen, som nu vurderes henholdsvis mere eller mindre arbejdsmarkedsparat (og altså ikke ikke-parat), den samme som tidligere. Målgruppen skifter blot betegnelser og kategorisering over tid. Denne sociale konstruktion af kontanthjælpsmodtagere som værende enten aktivitetsparate eller jobparate afspejler, at distinktionen er et politisk valg. Og i denne sammenhæng handler mere om kategorisering og klassificering af genstande, der ikke er givet på forhånd eller sker på baggrund af en ophøjet sandhed. Arbejdsmarkedsparathedsbegrebet afspejler således, at beskæftigelsesområdet har været genstand for en kategoriseringspolitik, som har haft til hensigt at ændre på den virkelighed, der skal handles på – selvom genstandsfeltet reelt er det samme (Nielsen 2015; Schneider & Ingram 1993).

Hvad der i forlængelse heraf er væsentligt at bemærke er imidlertid, at gruppen af 'aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere' overfor de 'jobparate kontanthjælpsmodtagere' på ingen måde er så entydig, som kategoriseringen umiddelbart kan give indtryk af. Som en naturlig konsekvens af de stadig færre kategorier til at indplacere målgruppen i, dækker kategorien af 'aktivitetsparate' over en gruppe af kontanthjælpsmodtagere med en bred vifte af sociale og helbredsmæssige problemer, herunder misbrugere, hjemløse, psykisk syge, langtidsledige, borgere med helbreds- eller sociale udfordringer samt borgere med familieproblemer, gælds-, bolig- og sprogproblemer samt begrænsede faglige kompetencer (Hansen & Schultz-Nielsen 2015; Skipper 2010). Det gennemgående kendetegn på tværs af gruppen er, at de ofte har en række af disse sammengribende problemstillinger. Som nedenstående tabel illustrerer, viser de seneste tilgængelige opgørelser fra marts 2016, at ud af i alt 84693 kontanthjælpsmodtagere mellem 30 og 59 år², er 61450 kategoriseret som aktivitetsparate. Denne gruppe udgør således over 70 pct. af det samlede antal kontanthjælpsmodtagere i Danmark.

² Gruppen af kontanthjælpsmodtagere mellem 18 og 30 år er ikke medtaget, da indsats, krav og vilkår for denne unge gruppe af ledige er anderledes, og de ikke derfor er en del af projektets målgruppe.

Tabel 1-1: Antal kontanthjælpsmodtagere i Danmark, marts 2016

Kontanthjælp. Antal personer. Ledighed		
<i>Kategori</i>	<i>Alder</i>	<i>Antal personer</i>
Jobparat	30-34 år	4.531
	35-39 år	4.471
	40-44 år	4.128
	45-49 år	3.999
	50-54 år	3.521
	55-59 år	2.593
Aktivitetsparat	30-34 år	11.920
	35-39 år	11.496
	40-44 år	11.517
	45-49 år	10.840
	50-54 år	9.310
	55-59 år	6.367

Kilde: www.jobindsats.dk, baseret på Kommunale sagsbehandlings- og økonomisystemer, AMFORA

Anm.: Antal personer viser hvor mange personer, der har modtaget den valgte ydelse i kortere eller længere tid inden for den viste periode. Aldersgruppen 65+ år dækker over 65-66 årige.

For de i alt 61450 aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere mellem 30 og 59 år anvendes ifølge Rigsrevisionen omkring 4 mia. årligt på den aktive beskæftigelsesindsats (herunder fx virksomhedspraktik, opkvalificering- og vejledning, og mentorordninger) (Skipper 2010). Uanset de forskellige kategoriseringslogikker, der har været på spil i beskæftigelsespolitikken, så dækker arbejdsmarkedsparathedsbegrebet således over kategoriseringen af en mangfoldig gruppe borgeres afstand til (og ikke fra) arbejdsmarkedet reflekteret i, om de er enten parate til en aktiv indsats eller parate til et job. Som følge af den beskæftigelsespolitiske udvikling tager kategoriseringen afsæt i den enkelte borgers ressourcer henholdsvis problemer og ikke, som det var kendetegnende for arbejdsmarkedspolitikken tidligere, arbejdsmarkedets efterspørgsel efter specifikke kompetencer eller jobfunktioner (Larsen 2013).

Begrebet arbejdsmarkedsparathed afspejler således den måde, beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitikken har udviklet sig på i Norden, EU, og andre steder og udgør derfor en central analysegenstand, hvis vi skal forstå den skiftende betydning af beskæftigelsesindsatsen og dens implikationer for de involverede borgere. Indledningsvist vil jeg på baggrund af ovenstående formulere det således:

'Arbejdsmarkedsparathed er en politisk kategorisering af arbejdsløses afstand til arbejdsmarkedet, hvor den enkelte ledige, på baggrund af en

vurdering af den enkeltes ressourcer og barrierer i forhold til at kunne varetage et job, kan betegnes som enten jobparat eller aktivitetsparat’.

Arbejdsmarkedsparathed afspejler med denne definition de på nuværende tidspunkt gældende normative forståelser af, hvad der skal til for at kunne indgå på arbejdsmarkedet. Forbedringen af arbejdsmarkedsparatheden hos både nyuddannede, langtidsledige, enlige forældre, handicappede og andre dårligt stillede er det primære mål med beskæftigelsesindsatsen, som gennem forskellige programmer og aktiviteter søger at give de ledige de manglende kompetencer, der kræves for, at de kan (gen)tilknyttes arbejdsmarkedet. Over tid har den politiske opfattelse af, hvilke midler og værktøjer og med hvilke resultater, der virker bedst, været genstand for stor forandring. Arbejdsmarkedsparathed og vurderingen af, hvad der skal ligge til grund for den enkelte lediges kategorisering som enten aktivitets- eller jobparat, er således ikke kun et teoretisk spørgsmål, men har over tid fungeret som en hjørnesteen i den aktive beskæftigelsespolitik (McQuaid & Lindsay 2005; Triantafillou 2012).

Dette indledningsvise forsøg på at komme nærmere en betegnelse af, hvad arbejdsmarkedsparathedsbegrebet rummer, efterlader imidlertid flere spørgsmål end det angiver en klar definition. Den beskæftigelsespolitiske udvikling taget i betragtning giver anvendelsen af betegnelsen ’arbejdsmarkedsparat’ anledning til refleksion over, hvorvidt den forandrede politik er funderet i viden om de levede virkeligheder og værdier hos den gruppe af borgere, der er genstand for politikken, samt hvilken værdi og relevans begrebet har i den beskæftigelsespolitiske frontlinje, forstået som den praksis, hvor de professionelle aktører (her beskæftigelsesmedarbejdere, socialarbejdere mv.) interagerer med borgerne. Eller omvendt - hvilke blinde pletter der findes i anvendelsen af begrebet i politikudviklingen på beskæftigelsesområdet. Indenfor forskningsverdenen har der de senere år været en stigende interesse for netop disse spørgsmål, og for hvordan man empirisk og teoretisk kan nærme sig en besvarelse af dem. Udover en gennemgående interesse i at studere rationaler, processer og implikationer af beskæftigelsespolitikken, herunder både formalpolitisk i forhold til indhold og instrumenter i politikken og konkret i forhold til målinger af beskæftigelseseffekten og selvforsørgelseeffekten af beskæftigelsespolitiske reformer og tiltag (se eksempelvis Rosholm & Svarer 2010; Arni, Lalive, & van Ours 2009; Gravensen and van Ours 2009; Baumgartner & Caliendo 2008; Rosdahl & Nærvig Petersen 2006; Andersen 2006), har der i Danmark såvel som internationalt udfoldet sig en forskningstradition, der anlægger et frontlinjeperspektiv på socialt arbejde på blandt andet beskæftigelsesområdet (Caswell, Larsen & Marston 2010; Larsen 2013). Denne tradition læner sig for en stor dels vedkommende op ad Lipskys skelsættende arbejde fra 1980, som baserer sig på en forståelse af, at: *‘Public policy is not best understood as made in legislatures or top-floor suites of high-ranking administrators, because in important ways it is actually made in the crowded offices and daily encounters of street-level workers.’* (Lipsky 2010). I modsætning til policy-analyser af indholdet i lovgivningen, aktiveringsindsatserne og værktøjerne

heri (fx sanktioner, rettigheder og krav), så ser denne tradition på, hvad der sker, når politikken oversættes og implementeres i praksis i de 'overfyldte kontorer' i frontlinjen (Larsen 2013; Brodtkin 2013). Som det senere er påpeget af Brodtkin, så er en central erkendelse i denne tradition, at de professionelle hverken gør, hvad de får besked på ovenfra, eller hvad de har lyst til, men i stedet hvad de faktisk kan inden for den institutionelle ramme, de er en del af (Brodtkin 2013). Værdien af et 'street-level'-perspektiv på implementeringen af den aktive beskæftigelsespolitik afspejler sig i både den øgede debat om emnet og den betragtelige mængde forskning på området (Brodtkin & Marston 2013; van Berkel & van der Aa 2012, 2013; van Berkel et al. 2010, Dubois 2010; McDonald & Marston 2008; van Berkel & Valkenburg 2007; Marston et al. 2005; Nothdurfter *forthcoming*; Caswell, Larsen & Marston 2010). Karakteristisk er imidlertid, at mens denne tradition ser på de professionelle frontlinjeaktører, herunder eksempelvis handlingsrummet for skønsudøvelse, den faktiske brug af skønnet i socialt arbejde på beskæftigelsesområdet og spørgsmålet om en de- eller reprofessionalisering af socialt arbejde, så er modtagerne af politikken, i form af borgerne eller klienterne, helt eller stort set fraværende som selvstændigt analyseobjekt. Men lige såvel som de professionelle i dette perspektiv betragtes som situerede agenter, der i deres praksis må håndtere skiftende politiske hensyn, organisatoriske kontekster, konfliktende problemforståelser mv., så er det underbelyst, om, og i så fald hvordan, dette gør sig gældende for de borgere, der er genstand for politikken. Set i lyset af det store fokus på frontlinjepraksis kombineret med den ovenfor beskrevne øgede ansvarliggørelse af den enkelte arbejdsløse og den heraf følgende individualisering af indsatserne, som kendetegner beskæftigelsespolitikken i dag, er det bemærkelsesværdigt, hvor fraværende borgerperspektivet er i den tilgængelige forskning (Borghini & Van Berkel 2007). Få studier har således studeret kontanthjælpsmodtagernes rolle i den måde, politikken bliver til og får betydning i og på den enkelte borgers liv (Eskelinen & Olesen 2010; Hohnen, Mortensøn & Klitgaard 2007; Larsen, Müller, Andersen & Ejrnæs 2011; Patrick 2014; Garthwaite 2014). Ved at tage skridtet videre end de politiske antagelser bag arbejdsmarkedspartithedsbegrebet og søge ned i de spændinger og modsatrettetheder, der viser sig, når begrebet sættes i relation til praksis, kan vi imidlertid opnå indsigt i de måder, arbejdsmarkedspartithed skabes og tillægges mening i de berørte borgeres liv. På den baggrund kan det overordnede forskningsspørgsmål for denne afhandling formuleres som:

Hvilken viden om arbejdsmarkedspartitheden blandt aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere findes i borgernes egne fortællinger om deres ledighedsforløb over tid?

Afhandlingen skal dermed ses som et bidrag til udviklingen af den empiriske indsigt i socialt arbejde i den beskæftigelsespolitiske frontlinje – med formålet, at vise, gennem et borgerperspektiv, kompleksiteten samt det unikke og situerede i beskæftigelsesindsatsen. Forudsætningen for dette bidrags relevans er, at den viden, som den enkelte kontanthjælpsmodtager besidder, betragtes som værdifuld i

forståelsen af sammenhængen mellem beskæftigelsesindsatsen og de ledighedsforløb, denne målgruppe gennemgår. Det bagvedliggende argument for dette er en nuanceret kausalitetsforståelse, der udfoldes i næste kapitel, som beror på, at virkningen af den enkelte indsats ikke kan forstås isoleret fra den måde, den oversættes og fortolkes i praksis i de kontekstuelle rammer, hvori den enkelte borger befinder sig. Derfor er det nødvendigt at spørge borgerne og betragte dem som kritisk kompetente aktører, der har noget at bidrage med i forståelsen af en politiks betydning. Indeholdt i den relationelle kausalitetsforståelse er ligeledes argumentet, at betydning skabes i specifikke kontekster, hvor indsatsen får sin mening. Det betyder samtidig, at indsatser kan have forskellig virkning over tid, da de netop er betinget af den konkrete situation, hvorigennem de bliver realiseret i den sidste ende. Derfor er det også nødvendigt ikke blot at bidrage med et øjebliksbillede, men at studere, hvordan betydningen skabes og forandres over tid i de individuelle ledighedsforløb. Ved at følge en gruppe borgere over tid åbnes for at udforske processer og forandringsdynamikker og det komplekse samspil mellem strukturer og individuelle handlingsmuligheder (Neale & Flowerdew 2003; Patrick 2014; Elder 2011), samtidig med, at det giver mulighed for at undersøge, hvordan beskæftigelsespolitikken tilpasses og oversættes til nutiden og de kontinuerligt forandrede situationer i beskæftigelsespolitikken over for de enkelte borgeres ledighedsforløb (Verd & López 2011).

Den gennemgående sigtelinje for afhandlingen har været at bidrage med en praksisnær viden, der kan forbedre indsatsen for de mennesker, der er afhandlingens omdrejningspunkt. Karakteristisk for denne phronetisk-inspirerede forskningstilgang er en hensigt om, med udgangspunkt i lokale mikroprocesser, at lede efter det store i det små. Det skal forstås således, at viden fra de individuelle, berørte aktører kan bidrage med praktisk viden om, hvordan man skal adressere og handle på sociale problemer i en bestemt kontekst (Flyvbjerg 2002; Schram, Flyvbjerg & Landman 2013). Min drivkraft igennem de sidste tre års ph.d.-studie har således været en forståelse af, at hvis ikke den forskning, jeg producerer, retter sig mod at forbedre, informere og forme det gældende, så opnår jeg med mit arbejde sandsynligvis ikke andet end en spejling af 'business as usual'. Som det her bliver tydeligt, har mit afsæt for afhandlingen været normativt i den forstand, at jeg abonnerer på en antagelse om, at beskæftigelsesindsatsen for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, som den ser ud på nuværende tidspunkt, kan forandres til det bedre. For at lykkes med at fastholde en phronetisk tilgang forskningsprocessen igennem, fordres en løbende kritisk – og konstruktiv – stillingtagen til den producerede viden og dens relevans i forhold til den samfundsmæssige og politiske praksis (Flyvbjerg 2002:14). Som det vil blive tydeligt i afhandlingens fem artikler, så søges dette løbende adresseret i forhold til både den måde, empirien indsamles på, og de resultater, som analyserne frembringer, ligesom jeg i afhandlingens sidste kapitel vil diskutere den samlede konklusions praksisrelevans.

1.1. STRUKTUR FOR AFHANDLINGEN

Afhandlingen er struktureret i to dele. Den første del består af en kortfattet præsentation af det samlede BeskæftigelsesIndikatorProjekt, som afhandlingen er en selvstændig del af, efterfulgt af tre kapitler, hvilket samlet udgør afhandlingens kappe. De tre kapitler adresserer henholdsvis den vidensforståelse, der ligger til grund for studiet af arbejdsmarkedsparathedsbegrebet, herunder hvordan begrebet er knyttet til bestemte logikker og vidensformer i feltet (kapitel 3), og dernæst de metodiske såvel som etiske efterrefleksioner i forhold til den viden, jeg gennem den valgte metodologi har fået adgang til (kapitel 4). Afslutningsvis i afhandlingens sidste kapitel (kapitel 5), sammenfattes fundene i de fem artikler i en samlet konklusion, som til sidst sættes i relation til praksisanvendeligheden af de fremkomne resultater, i form af en phronetisk stillingtagen til konklusionen på afhandlingen.

Alle fem artikler i afhandlingens anden del er skrevet, så de kan læses selvstændigt og uafhængigt af de øvrige. Dog fokuserer hver artikel på forskellige aspekter af det samme overordnede forskningsspørgsmål: *Hvilken viden om arbejdsmarkedsparathed blandt aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere findes i borgernes egne fortællinger om deres ledighedsforløb over tid?* Der fremgår nødvendigvis mindre gentagelser på tværs af artiklerne, men hver artikel har forskellige forskningsspørgsmål. Artiklerne i afhandlingens anden del har dermed til hensigt at udkrystallisere de koncepter og problemstillinger, som er præsenteret i den første del, og således skabe en meningsfuld og sammenhængende, men ikke udtømmende, analyse af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb.

Tabel 1-2: Artikeloversigt

Undersøgelsesspørgsmål	Hvordan forstås arbejdsmarkedsparathed?	Hvordan kan arbejdsmarkedsparathed studeres?	Hvilken viden findes i individuelle borgerforløb over tid?	Hvordan kan et borgerperspektiv bidrage med viden, der kan gøre en forskel i praksis?
Art. 1: One size doesn't fit all: Diversifying research on active labor market policies	X	X		
Art. 2: Metodekombination som mulig tilgang til studiet af komplekse fænomener		X	X	
Art. 3: Ready to work (yet)? Unemployment trajectories among vulnerable welfare recipients			X	X

Art. 4: Expressing and responding to self-efficacy in client-social worker interactions		X		X
Art. 5: A comparison between government rhetoric on 'Job readiness' and experiences of the unemployed			X	X

Den første artikel, *'One size doesn't fit all. Diversifying research on active labor market policies'*, er en systematisk gennemgang af forskning på området, som har til hensigt at komme nærmere spørgsmålet om, hvordan arbejdsmarkedsparithed forstås og studeres. Med afsæt i konklusionen på denne artikel, som peger på en manglende viden i forhold til forskning, der reflekterer diversiteten i gruppen af arbejdsløse og inkluderer målgruppens egen viden om beskæftigelsesindsatsen, så har formålet med den anden artikel, *'Metodekombination som mulig tilgang til studiet af komplekse fænomener'*, været at udfolde en mixed method-metodologi, som kan indfange kompleksiteten af arbejdsmarkedsparithedsbegrebet og studiet af beskæftigelsesindsatsens betydning for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres forløb mod arbejdsmarkedet. Den tredje artikel, *'Ready to work (yet)? Unemployment trajectories among vulnerable welfare recipients'*, tager afsæt i det empiriske materiale, jeg har indsamlet i det kvalitative forløbsstudie, og analyserer på den baggrund de forandringer og bevægelser, der kendetegner de enkelte borgeres fortællinger om deres ledighedsforløb over tid. I besvarelsen af hvilken viden, der findes i de enkelte borgerforløb, identificerer denne analyse fire forskellige faser, som kendetegner borgernes erfaringer med at bevæge sig ind i og ud af over tid, og som har betydning for den måde, de handler på, relaterer sig til systemet og orienterer sig mod en fremtid på arbejdsmarkedet. I den fjerde artikel, *'Expressing and responding to self-efficacy in client-social worker interactions'*, dykker jeg ned i et af disse kendetegn, borgernes mestringsforventning, forstået som deres egen tro på, at de har kompetencerne til at nå egne mål (defineret på engelsk som 'self-efficacy'), og undersøger, hvordan det kommer til udtryk i de konkrete møder mellem borgere og professionelle i jobcentrene: henholdsvis hvordan borgerne giver udtryk for deres tro på egne kompetencer, og hvordan de professionelle responderer på denne tro på forskellig vis. I den femte og sidste artikel, *'A comparison between government rhetoric on 'Job readiness' and experiences of the unemployed'*, trækkes fire fund fra analysen af ledighedsforløb over tid ud og relateres til de logikker og rationaler, der ligger i den herskende beskæftigelsespolitik. Hensigten er her at studere diskrepanserne mellem den udtalte målsætning for den nuværende politik og den måde, den opleves og forstås fra et borgerperspektiv. Og på den baggrund give anvisninger til politik og praksis i forhold til, hvordan udpegningen af sådanne diskrepanser kan anvendes til at forbedre indsatsen for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere; uafhængigt af gældende politisk diskurs.

KAPITEL 2. BESKÆFTIGELSESINDIKA TORPROJEKTET

Ph.d.-forløbet, som denne afhandling er produktet af, er finansieret i et samarbejde mellem Aalborg Universitet og den erhvervsdrivende fond Væksthuset. Sidstnævnte har som privat aktør på beskæftigelsesområdet til formål, gennem samarbejde med offentlige myndigheder, uddannelsesinstitutioner samt offentlige og private virksomheder, at levere arbejdsmarkedsrettede ydelser for kommunale jobcentre til borgere på kanten af arbejdsmarkedet. Indsatsen er individuelt tilrettelagt omkring den enkelte borgers behov, og består blandt andet af vejledning, afklaring, virksomhedspraktik og kompetenceudvikling. Som en del af den erhvervsdrivende fonds formål, arbejder Væksthuset samtidig løbende med at udvikle og forske i nye tiltag indenfor den specialiserede beskæftigelsesindsats i Danmark. Overskuddet fra den indkomstgenererende del af virksomheden går til at opfylde fondens formål gennem medfinansiering af forsknings- og udviklingsprojekter samt samarbejder med jobcentre, statslige styrelser, virksomheder og andre interessenter. Den indsamlede viden formidles ligeledes gennem støtte fra fonden, i form af oplæg, undervisning og øvrige formidlingsaktiviteter. Det kan eksempelvis være tematiske seminarer for kommunale jobcentermedarbejdere, udarbejdelse af undervisningsmateriale samt andre større og mindre projektaktiviteter.

Med det formål at styrke beskæftigelsesindsatsen for voksne kontanthjælpsmodtagere på kanten af arbejdsmarkedet (specifikt de aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere) igangsatte Væksthuset med en del af fondens midler i 2011 BeskæftigelsesIndikatorProjektet (BIP). Visionen bag projektet var at bidrage til kvalificeringen af effektmålinger for målgruppen ved at klarlægge hvilken indsats eller kombination af indsatser, der bringer borgerne tættere på arbejdsmarkedet – og samtidig styrke beskæftigelsesmedarbejderes faglighed, evner og kompetencer til at give ledige borgere den bedst mulige støtte (www.jobindikator.dk). Relevansen for et sådant projekt demonstreredes i de daværende udgifter til beskæftigelsesindsatsen for denne gruppe ledige sammenholdt med evidensen for samme indsats' jobeffekter. I 2010 konkluderede Rigsrevisionen således, at den aktive beskæftigelsesindsats kostede cirka fire milliarder kroner årligt, men: *'(...) at aktivering af ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere ikke har en positiv beskæftigelseseffekt (...) De aktiverede kom i selvforsørgelse eller beskæftigelse en mindre del af tiden end de ikke-aktiverede* (Skipper 2010). Resultaterne var altså ganske nedslående, når man så på andelen, der kom i job efter afsluttet indsats.

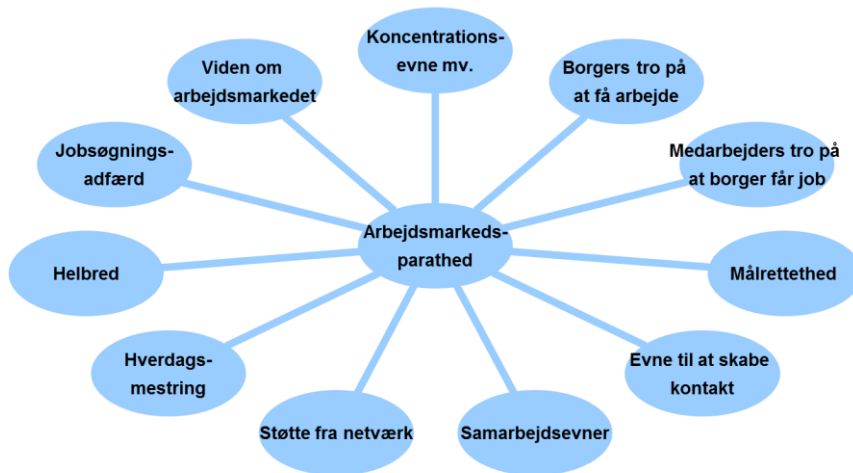
Med det overordnede sigte at kvalificere effektmålingerne af beskæftigelsesindsatserne for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, var det BIP's opdrag at undersøge: *Hvilken betydning har beskæftigelsesindsatsen for*

aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres forløb mod arbejdsmarkedet? Den bagvedliggende antagelse herfor var, at Væksthuset med afsæt i egen praksis erfarede, at der gemmer sig relevant viden om borgernes vej mod arbejdsmarkedet, som ikke afspejles i analyser af kortsigtede jobeffekter. Hensigten med projektet var således at *følge de små skridts vej*. Til det formål blev en række samarbejdspartnere involveret i udviklingen og gennemførelsen af projektet, herunder forskere fra Aalborg Universitet, Aarhus Universitet og Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse og Forskning (KORA), Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (STAR) samt løbende tilknytning af forskellige aktører på beskæftigelsesområdet. Som det ofte er tilfældet i større forskningsprojekter, så har BIP udviklet sig undervejs i de fem år, projektet indtil videre har været i gang. I udgangspunktet blev BIP organiseret i to delprojekter; henholdsvis et fireårigt progressionsmålingsstudie af 4000 aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres udvikling på udvalgte indikatorer for arbejdsmarkedsparathed og et toårigt kvalitativt forløbsstudie af 25 borgernes individuelle ledighedsforløb, som gennem forskellige vinkler begge fik til formål at belyse den overordnede problemstilling³.

Progressionsmålingsstudiet baserede sig på et forudgående litteraturreview, som pegede på seks overordnede områder eller indikatorer, som ifølge den tilgængelige forskning så ud til at have betydning for borgere med problemer ud over ledighedsvej mod arbejdsmarkedet; defineret som faglige kvalifikationer og kompetencer, sociale kompetencer, personlige kompetencer, jobsøgningsadfærd og –kompetencer, meststringsforventning, samt fysisk og psykisk helbred. Disse områder dannede udgangspunkt for udviklingen af 11 indikatorer for arbejdsmarkedsparathed, som i de følgende fire år skulle afprøves i forhold til deres relevans som prædiktorer for målgruppens forløb mod arbejdsmarkedet – herunder beskæftigelsesindsatsens betydning for progression på disse indikatorer. Som figuren nedenfor afspejler, indfanger progressionsmålingsværktøjet både den enkelte borgers netværk, sociale og faglige kompetencer samt viden om og tro på at finde et arbejde. Grundtesen er i forlængelse heraf, at nogle indikatorer er vigtigere end andre, men at det med den tilgængelige viden fortsat er uvist, hvilke der er vigtige i sammenhæng med hvilke aktiviteter.

³ Undervejs i projektperioden er yderligere tre mindre analyser kommet til, bestående af en virksomhedsanalyse af lederes erfaringer med ansættelse af borgere i målgruppen (gennemført af Professionshøjskolen Metropol), en borgeranalyse af tidligere aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres oplevelser og erfaringer med overgangen fra ledig til medarbejder (gennemført af Rambøll Management Consulting) samt en samtaleanalyse af interaktioner mellem borgere og sagsbehandlere (gennemført af forskere fra Aalborg Universitet). Alle disse tre delanalyser er udsprunget af diskussioner og nysgerrigheder initieret af de løbende empiriske resultater i BIP, og består både af selvstændigt indsamlet datamateriale og nye analyser af allerede eksisterende materiale.

Figur 2-1: Indikatorer for arbejdsmarkedsparathed

Gennem involvering af i alt ti jobcentre blev projektet designet som en kvantitativ survey, hvor 4000 borgere og deres sagsbehandlere hver tredje måned i et spørgeskema skulle registrere deres vurdering af egen/den enkelte borgers parathed på en skala fra 1-5 på de 11 indikatorer. Til vurdering af helbredsudfordringer er spørgsmålet til borgerne eksempelvis: *'I hvilken grad oplever du, at dit helbred står i vejen for din arbejdsmarkedsdeltagelse?'*, mens spørgsmålet til borgerens sagsbehandler er: *'I hvilken grad vurderer du, at borgerens helbred står i vejen for hans eller hendes arbejdsmarkedsdeltagelse?'*. Svarene på de 11 spørgsmål registreres hver tredje måned, så længe den enkelte borger indvilliger og er omfattet af en aktiv beskæftigelsesindsats, således at udviklingen, henholdsvis progression, regression eller stilstand, over tid kan dokumenteres. Undervejs kobles udviklingen i den enkelte borgers parathed med oplysninger om dennes ledighedsforløb fra DREAM⁴, herunder deltagelse i beskæftigelsesrelaterede aktiviteter, eksempelvis virksomhedspraktik, mentorordning eller opkvalificerende aktiviteter, og den aktuelle beskæftigelsessituation, fx overgang til selvforsørgelse, ledighedsydelse (efter tilkendelse af fleksjob) eller fortsatte kategorisering som aktivitetsparat kontanthjælpsmodtager. Dataindsamlingen forløber frem til udgangen af 2016 og

⁴ DREAM er en forløbsdatabase fra Beskæftigelsesministeriet, der indeholder beskæftigelsesoplysninger og andre grundlæggende personoplysninger for i alt ca. fem millioner personer. Database administreres af Arbejdsmarkedsstyrelsen og omfatter samtlige personer, der har modtaget visse offentlige overførselsindkomster fra medio 1991 og frem. Database er baseret på data fra Beskæftigelsesministeriet, Undervisningsministeriet, CPR-registeret samt SKAT.

omfatter på nuværende tidspunkt (foråret 2016) lidt over 22.000 målinger fordelt på henholdsvis 11.000 borgerbesvarelser og 11.000 sagsbehandlerbesvarelser⁵.

Det andet primære delprojekt, som er udgangspunktet for denne afhandling, formuleredes som et kvalitativt forløbsstudie af en gruppe borgeres ledighedsforløb. Som det også er præciseret ovenfor, var formålet med denne del af BIP at undersøge hvilken viden om beskæftigelsesindsatsens effekt, der findes i borgernes egne fortællinger om deres ledighedsforløb over tid. Udgangspunktet herfor var rekrutteringen af en mindre gruppe aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, som indvilligede i at lade sig følge i to år. I rekrutteringsprocessen, som foregik gennem både de ti deltagende jobcentre i progressionsmålingsprojektet samt Væksthusets kontakt til yderligere tre jobcentre, tilstræbtes en bred variation i borgernes individuelle karakteristika, herunder køn, alder, ledighedshistorik og karakteren af deres 'problemer udover ledighed'. Rekrutteringen foregik gennem den enkelte borgers sagsbehandler, som ved hjælp af et kort notat (se Appendiks A) præsenterede formålet med projektet, hvorefter borgerne enten kunne afvise at deltage eller udfylde deres kontaktoplysninger med beskeden om, at de ville blive kontaktet telefonisk med yderligere information. Hvilke yderligere udvælgelseskriterier eller sorteringsmekanismer, den enkelte sagsbehandler i øvrigt måtte have benyttet sig af, er således usikkert.

Med en opmærksomhed på målgruppens skrøbelige karakter etableredes i første omgang kontakt til en større gruppe borgere, end det var hensigten at rumme i det endelige analytiske arbejde. Udgangspunktet var på den baggrund 44 borgere, som overfor deres sagsbehandlere havde indvilliget i at deltage, og som blev kontaktet første gang i foråret 2013. Blandt de 44 borgere lykkedes det at gennemføre et første interview med 36. Fokus i dette første interview var, foruden at få etableret en god relation til den enkelte borger, at få indsigt i borgernes ledighedshistorik og deres ledighedsforløb frem til dette møde (se interviewguide i Appendiks B). De resterende otte borgere mødte enten ikke op til det aftalte tidspunkt, sprang fra før interviewet eller vendte aldrig tilbage efter min første henvendelse. De 36 tilbageværende informanter indvilligede alle i en løbende kontakt over de følgende to år. Ved tidspunktet for anden empiribølge viste det sig imidlertid vanskeligt at få kontakt til alle 36 informanter. Enkelte havde skiftet telefonnummer uden at oplyse mig herom og andre var det ikke muligt at træffe igen trods gentagne forsøg over flere måneder. Af de tilbageværende 29 borgere frasorteredes yderligere fire efter mange overvejelser. To af dem på grund af deres situation som flygtninge fra Syrien og de særlige omstændigheder omkring dem i forhold til sprogbarrierer (der blev bl.a. benyttet tolk med mindre gode erfaringer), krigstraumer og vanskelige familieforhold. Omstændigheder der betød, at de kun i begrænset omfang var i stand til at forholde sig til den beskæftigelsesindsats, de var omfattet af. Vurderingen var

⁵ Yderligere udfoldelse af progressionsmålingsprojektet, herunder målingsværktøjet og de foreløbige resultater, kan findes på BIP's hjemmeside: www.jobindikator.dk.

derfor, at deres fortællinger ikke meningsfuldt kunne relateres til den resterende del af målgruppen, men i stedet bør behandles selvstændigt i en analyse, der tager højde for de særlige kontekstuelle forhold og betingelser, de er fremkommet under. En sådan analyse falder umiddelbart udenfor dette forskningsprojekts ramme, og deres logbøger er derfor foreløbigt arkiveret, men med mulighed for at hente dem frem igen. Begrundelsen for frasorteringen af de to øvrige borgere skal findes i en meget sporadisk og ufrugtbar kontakt til den ene og påbegyndelse af et længerevarende uddannelsesforløb for den andens vedkommende. For sidstnævnte virkede det direkte uhensigtsmæssigt at fastholde hende i en dialog om job og arbejdsidentitet, da hun tydeligt gav udtryk for at være et andet sted i sit liv og ikke ønskede at forholde sig til beskæftigelsessystemet.

Det samlede empiriske materiale, som danner grundlag for analyserne, baserer sig således på to års kontakt med 25 aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Kontakten har været varierende, i form af både personlige interviews, observationer af samtaler på jobcentre, møder på praktik- og aktiveringssteder samt telefoninterviews og diverse uformelle snakke. Ligeledes har længden på interviewene, antallet af interviews, samt hvor de er blevet foretaget (fx på jobcentre, i informanternes hjem eller på praktiksteder) varieret på tværs af de individuelle borgercases. Det afgørende har først og fremmest været, hvad borgerne har foretrukket, og dernæst hvad der har kunnet lade sig gøre praktisk og tidsmæssigt. Al kontakt er dokumenteret i form af feltnoter og/eller lydoptagelser, som er transskriberet og samlet i individuelle logbøger for hver af de 25 informanter.

Af de 25 informanter er 12 mænd, alle er i alderen 30-59 år og bosat i alle dele af Danmark (undtaget Nordjylland), i alt fra storbyer til små landsbyer og i alt fra eget hus, lejebolig, campingvogn til en vens kolonihavehus. Kun fire af informanterne bor sammen med ægtefælle eller kæreste, mens resten er enlige og enten bor alene eller med deres børn. Hvad angår borgernes barrierer for at komme i beskæftigelse gælder for dem alle, at de har enten psykiske, fysiske og/eller sociale problemer – heraf kategoriseringen af dem som 'aktivitetsparate' fremfor 'jobparate'. I tillæg hertil har otte af mændene og en kvinde en fortid som alkohol- eller stofmisbrugere, i flere tilfælde i kombination med en kriminel løbebane. Ingen af informanterne blev så vidt vides om-matchet til 'jobparate' i perioden. Kendetegnende for langt de fleste af borgerne er en ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet i form af kortere ufaglærte jobs, afbrudte uddannelsesforløb og gentagne perioder på overførselsindkomst. Således har 17 borgere ingen uddannelsesbaggrund, syv har en faguddannelse (fx maler eller SOSU-hjælper), mens en enkelt kvinde er uddannet pædagog. Af de ufaglærte har fire af kvinderne ingen eller yderst begrænset erhvervs erfaring og har været på offentlig forsørgelse stort set hele deres voksne liv. Ved tidspunktet for det første interview er alle 25 informanter på kontanthjælp. Undervejs bliver flere behandlet i kommunernes rehabiliteringsteams, hvor to visiteres til ressourceforløb og fire tilkendes fleksjob, for derefter at overgå til ledighedsydelse. Ingen bliver tilkendt førtidspension i løbet af de to år, mens en

enkelt bevilliges et års revalidering. To ud af de 25 borgere får job i løbet af de to år, og er stadig i beskæftigelse ved dataindsamlingens afslutning i sensommeren 2015. I Appendiks C findes en samlet oversigt over de 25 informanter, deres baggrund samt en optegnelse over den løbende kontakt med dem.

KAPITEL 3. FORSTÅELEN AF VIDEN

Det centrale erkendelsesteoretiske spørgsmål i mit forskningsarbejde er, hvorvidt *arbejdsmarkedsparathed* som fænomen kan måles, og i så fald hvordan. Med afsæt i BIP, hvor dette fænomen i udgangspunktet betragtes som målbart, bliver det her væsentligt at adressere de typer af viden, målingerne producerer og de forforståelser, der ligger bag vidensproduktionen. Formålet med det følgende kapitel er på den baggrund at udfolde de ontologiske antagelser om, hvordan effekter af beskæftigelsesindsatser opstår, hvordan de forstås analytisk og hvordan de kan studeres empirisk. For at tydeliggøre antagelserne bag forskningsprocessen i denne afhandling, vil første del af kapitlet kort skitsere de bagvedliggende forståelser, der kunne antages at kendetegne de øvrige vidensformer i BIP. Som det her vil blive tydeligt, så afspejler disse divergerende vidensformer forskellige perspektiver på kausalitet; de repræsenterer hver især en bestemt ide om, hvad der er forklaret af hvad, og de er baseret på forskellige antagelser om beskaffenheden af den viden, der opstår, når en borgers arbejdsmarkedsparathed, beskæftigelsesindsatsen og de kontekstuelle betingelser søges forbundet. Ingen af vidensformerne skal imidlertid betragtes som bedre end de øvrige, da de på forskellig vis kan anvendes til at afsløre og afdække genstandsfeltet. Når jeg i den restende del af kapitlet giver forrang til den relationelle kausalitetsforståelse, skal det ikke forstås således, at den dermed i udgangspunktet er mere relevant end de øvrige. De er alle afhængige af hinanden og centrale i nuanceringen af de positioner i den samfundsvidenskabelige debat, der netop søger at give forrang til bestemte typer viden (Flyvbjerg 2009: Schram & Canterino 2006). Derimod er det ud fra en vurdering af, at den relationelle vidensform har været mere eller mindre fraværende i forskning på beskæftigelsesområdet. Som det konkluderes i den første af afhandlingens artikler; '*One size doesn't fit all: Diversifying research on active labour market policies*', så har den foreliggende viden et overvejende fokus på kortsigtede jobeffekter og indsatsevalueringer, samtidig med at optagetheden af borgere med problemer udover ledighed er begrænset.

Den overordnede målsætning for Væksthuset ved igangsættelsen af BIP har på den baggrund været at undersøge om effekter af indsatsen over for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere kan forstås på en anden måde, end der har været tilfældet hidtil. Som det fremgår i beskrivelsen af BIP i kapitel 2, har identificeringen af udvalgte indikatorer for arbejdsmarkedsparathed fungeret som et udgangspunkt for at få suppleret den foreliggende viden om dette fænomen. Udfoldelsen af den videnskabsforståelse, som ligger til grund for mit arbejde, kan derfor med fordel tage sit afsæt i netop indikatorbegrebet og de antagelser, der ligger bag anvendelsen af denne form for måleredskab, herunder forståelsen af indikatorer som enten faste og entydige målekategorier eller mere dynamiske, flydende betegnelser.

3.1. INDIKATORER SOM OBJEKTIVE OG OPERATIONALISERBARE ENHEDER I ET LUKKET SYSTEM

En måde at definere en indikator på, er som en kvantitativ måleenhed, der har til formål at give en pejling af, hvorvidt de forventede resultater og del-resultater er opnået. Med denne forståelse skal en indikator udgøre en målbar størrelse for de resultater, der ønskes opnået. Underliggende denne definition findes en lineært betinget logik, hvor indikatoren betragtes som et udtryk for en kausalt virkende faktor, der kan anvendes til at afgøre sammenhængen mellem en indsats og dens effekt. Karakteristisk for en sådan successionistiske kausalitetsforståelse er antagelsen om, at det er muligt at opnå kontekstafhængig og universel viden om, hvorvidt en indsats virker (Pawson & Tilley 1997). Det sker gennem et forsøg på at ekskludere alle kausale agenter i den pågældende teori undtaget den konkrete indsats, således at der tilbage kun er en sikker – forstået som evident og automatisk – kausal forbindelse mellem indsatsen og dens effekt (Bredgaard, Salado-Rasmussen & Sieling-Monas 2016). For at kunne vurdere effekten af en indsats må både målgruppen for indsatsen, indsatsen i sig selv og de forventede resultater her behandles som operationaliserbare størrelser i et lukket system (Goldthorpe 2001; Buch-Hansen & Nielsen 2007). Overført til beskæftigelsesområdet betyder det, at effekter af beskæftigelsesindsatsen i denne logik søges forklaret med udgangspunkt i en simpel sammenhæng mellem eksempelvis virksomhedspraktik og jobeffekten heraf. Det betyder samtidig, at indsatsen så vidt muligt må betragtes som en standardiseret model, der kan implementeres på samme måde i praksisfeltet uafhængigt af feltets særlige karakter og de kontekstuelle vilkår for det enkelte jobcenter, ligesom de potentielle, tilsigtede som utilsigtede, effekter må kunne indfanges i statistiske, målbare kategorier. Indikatorerne angiver i denne successionistiske kausalteori målbar viden om delementerne i teorien, eksempelvis kendetegnene for målgruppen (deres barrierer, ledighedshistorik og uddannelsesbaggrund) og indsatsen (type, længde og omfang), hvori potentielle forklaringer på effekten af indsatsen søges.

For studier (fx Rosholm 2014; Høeberg 2011; Arni, Lalive, & van Ours 2009; Graversen and van Ours 2009; Baumgartner & Caliendo 2008), hvor denne horisontale kausalitetslogik gør sig gældende, så nås grænsen for de mulige erkendelser når spørgsmålet adresserer, hvad der i den specifikke indsats har haft betydning, hvordan og for hvem (Pawson & Tilley 1997). Samtidig er det vanskeligt med afsæt i en sådan successionistisk kausalteori at favne kompleksiteten i indsatser, hvilket efterlader en risiko for forsimplede løsninger på problemstillinger, der ikke kan forstås uafhængigt af deres kontekst (Bredgaard, Salado-Rasmussen og Sieling-Monas 2016; Dahler-Larsen 2013). Ved at forstå indikatorerne med afsæt i en horisontal kausalitetslogik søges generelle og kontekstafhængige årsagsforklaringer på en gruppe lediges forløb mod arbejdsmarkedet. Indlejret i denne epistemiske vidensforståelse er en antagelse om, at det er muligt at identificere de indsatser eller kombinationer heraf (eksempelvis virksomhedspraktik og/eller mentorordning), der har størst betydning for en borgers progression mod arbejdsmarkedet.

Forudsætningen herfor er, at den konkrete indsats betragtes som operationaliserbar, hvor indhold og rammer er universelle og implementering er uafhængig af den enkelte borgers situation og relationen til eksempelvis den tildelte mentor eller matchet mellem virksomhedspraktikken og borgerens kompetencer. I BIP afspejles denne logik blandt andet i fokuset på antallet af borgere, der kommer i job (ordinært eller fleksjob) i løbet af projektperioden, hvilke baggrundskarakteristika disse borgere har (køn, alder, ledighedshistorik mv.) og hvor høj deres beskæftigelsesgrad er. Udgangspunktet for BIP var imidlertid også, at en horisontal logik baseret på registerbaserede analyser af jobeffekter var utilstrækkelig i arbejdet med en vanskeligt operationaliserbar målgruppe bestående af mennesker på kanten af arbejdsmarkedet med svære problemer ud over ledighed.

3.2. INDIKATORER PÅ GENERATIVE MEKANISMER I ET MULTIKAUSALT SYSTEM

Til forskel fra de slutninger, der drages i den mere klassiske empiriske realisme, hvor antagelsen er, at tilstrækkeligt store forekomster af empiriske regelmæssigheder kan afgøre, at med en given indsats følger et bestemt resultat, så kan antagelserne i BIP også forstås som indikatorer på ikke-observerbare generative mekanismer. Her forbindes kausalitetsforståelsen med en proces indeholdt i tid og sted, som, selvom processen måske ikke er umiddelbart observerbart, genererer den kausale effekt af en indsats på en borgers arbejdsmarkedsparticipation og dermed producerer den statistiske sammenhæng, som er observerbar i sin viden (Goldthorpe 2001:9). Antagelsen bag denne generative kausalteori er således, at der findes en virkelig (ikke blot statistisk) sammenhæng mellem begivenheder, som er forbundet kausalt (Pawson & Tilley 1997; Pawson 2013).

Centralt for forståelsen af generative mekanismer betragtet igennem indikatorer, er de tre forskellige virkelighedsdomæner, som den kritiske realismes videnskabstradition opererer med. De to første domæner, henholdsvis det empiriske domæne, forstået som vores erfaringer og observationer, og det faktiske domæne, defineret som de fænomener, der eksisterer og de begivenheder, der finder sted uanset om de erfarer, afspejler den virkelighedsforståelse, som den horisontale kausalitetslogik læner sig op ad (Buch-Hansen & Nielsen 2007). Grænsen mellem de to erkendelsesteoretiske retninger bliver først tydelig gennem det sidste af de tre domæner, betegnet af den kritiske realismes ophavsmand, Bhaskar (1975/1997), som 'det virkelige domæne'. I dette tredje, virkelige domæne flyttes fokus fra det umiddelbart observerbare til de generative mekanismer, som understøtter eller forårsager det umiddelbare (Bhaskar 2002:40-42). Væsentligt for forståelsen af viden er her, at virkeligheden består af komplekse processer, hvis underliggende mekanismer og strukturer udstyrer dem med kausale potentialer. Med det følger en antagelse om en sammenhæng mellem en given beskæftigelsesindsats og de kausale potentialer, der kan udløses for at skabe en jobeffekt af indsatsen. Antagelsen for enhver beskæftigelsesindsats må i udgangspunktet forventes at være, at indsatsen besidder kausale potentialer for at øge arbejdsmarkedsparticipationen blandt ledige

borgere, og det er derfor disse potentialer, som må studeres gennem de generative mekanismer, som kan betragtes gennem indikatorerne. Overført til målingen af arbejdsmarkedsparatheden blandt aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere betyder det, at indikatorerne kan hjælpe med at afsøge de generative mekanismer, der ligger under de umiddelbart observerbare indsatser. Det skal forstås på den måde, at indikatorerne kan pege på empiriske sammenhænge, som kan hjælpe med at identificere de mekanismer inden for det virkelige domæne, der indeholder viden om de processer, der er på spil, når en indsats får effekt inden for empiriske domæne. Eksempelvis kan en indikator, der måler forandringer i mestringskompetence pege på, hvad det er for nogle mekanismer, der er på spil, når en borger 'udsættes for' en indsats. Dermed bliver vi, ved at betragte indikatorer på generative mekanismer, præsenteret for en flertydig kausalitetslogik, hvor mekanismer kan virke på forskellige måder, i forskellige kontekster og for forskellige borgere.

De foreløbige og endnu ikke publicerede resultater⁶ fra fire års målinger af omkring 4000 borgere peger på, at særligt seks ud af de oprindelige elleve indikatorer indfanger nogle underliggende mekanismer i forhold til at undersøge, hvordan indsatser får deres effekter. Det drejer sig om henholdsvis borgerens helbredsmestring, viden om hvordan jobmuligheder forbedres, mestringsforventning, realistisk forståelse af lønniveau samt de professionelles vurdering af borgerens målrettedhed og tro på, at borgerne kan få et job (jf. figur 2.1). De indsatser, der ser ud til at kunne skabe størst progression på netop disse indikatorer, er ekstern virksomhedspraktik og løntilskud (både offentligt og privat). Såfremt borgerne scorer højt på disse indikatorer, så leder det ifølge den foreløbige analyse af progressionsmålingerne til øget jobsøgning, som må formodes at lede til større jobsandsynlighed. Af de cirka 4000 deltagende borgere er 27 pct. søgeaktive (uden at det er pålagt dem i lovgivningen, givet deres kategorisering som aktivitetsparate). Sammenhængen mellem jobsøgning og job ser på nuværende tidspunkt ud til at være stærk, forstået på den måde, at jobsøgning øger sandsynligheden for job, men den usikkerhed, der fortsat er forbundet med dette sidste led i ledighedsforløbet, hvor borgerne går fra at være på kontanthjælp til at blive en del af arbejdsmarkedet, herunder ansat på fleksjobvilkår, vidner om grænserne for vidensproduktionen i progressionsmålingerne. Således er det ikke muligt med den producerede viden at indfange omstændighederne omkring selve matchet, hvor virksomhed og borger indgår aftale om ansættelse. I den forbindelse er det heller ikke muligt at konkludere, om en borger skal score fire eller fem på de seks ovenstående indikatorer for at have størst sandsynlighed for øget jobsøgning og job. Tværtimod peger de foreløbige analyser på, at det både kan være progressionen i sig selv og det at være på et bestemt (højt) niveau i femtrins-skalaen, der har en positiv betydning. Væsentligt i denne forbindelse er det ligeledes, at mens progressionen i sig selv viser sig central, så er der i gennemsnit over en tredjedel af

⁶ Målingerne blandt de 10 deltagende jobcentre afsluttes først endeligt med udgangen af 2016, hvorfor resultaterne, som beskrives her, kun kan betragtes som foreløbige.

den samlede målgruppe, som hverken bevæger sig frem eller tilbage. Stilstanden dækker her over, at den enkelte borger enten ikke bevæger sig, eller har tilbagegang på nogle indikatorer og fremgang på andre, som samlet set går lige op og derfor rubriceres som stilstand. Her er således en statistisk kategori, der på den ene side indfanger et fravær af bevægelse, men på den anden side også kan dække over ganske væsentlige bevægelser i enkeltindikatorer.

At indikatorerne ikke kan give svar på, hvad der sker i borgernes forløb, når der ikke sker noget, kunne vidne om en svaghed i selve progressionsbegrebet eller en svaghed vedrørende de valgte indikatorer. Forudsætningen bag denne del af BIP er, at sammenhængen mellem progression, jobsøgningsaktivitet, jobsandsynlighed og opnåelse af beskæftigelse er til stede gennem de generative mekanismer på det virkelige domæne og manifesterer sig på det empiriske domæne. Men det bliver uklart, om det er tilfældet, når forandringer, hvis de findes, forsvinder i gennemsnitsberegninger. På den ene side kunne det 'blot' skyldes, at borgerne i målgruppen har så svære problemer udover ledighed, at der er mange perioder i deres forløb, hvor de (og deres sagsbehandlere) ikke oplever, at de bevæger sig nærmere arbejdsmarkedet. På den anden side kan stilstanden dække over, at sammenhængen er uklar, indirekte eller går i modsat retning end antaget. Uanset, så efterlader det spørgsmålet om, hvorvidt indikatorerne er i stand til at indfange de dybereliggende mekanismer. Det bliver uklart, om der måles på det rigtige og/eller om der måles rigtigt. Med et kritisk realistisk perspektiv kunne en vurdering her være, at målingerne kun indfanger dele af det, der udspiller sig på det virkelige domæne, da indikatorerne systematisk er udvalgt til kun at afdække det enkelte individs personlige parathed og mestringssevner, mens dimensioner som eksempelvis individets materielle eller sociale position udelukkes. Når indikatormålingerne kun adresserer det individuelle, og ikke er indikatorer på mekanismer, der adresserer sygdom og sociale problemer, så kunne det betyde, at kun en del af den samlede fortælling om aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres arbejdsmarkedsparathed kommer frem. Der kunne argumenteres for, at for borgere, som eksempelvis har en diagnosticeret lidelse, er arbejdsmarkedsparathed måske ikke et spørgsmål om, hvordan de mestrer noget eller oplever sig i stand til at tage initiativ, da en barriere som sygdom spiller ind. Bag mestringsproblemerne gemmer sig altså måske nogle objektive forhold – helbreds-, økonomiske, sociale eller kognitive problemer – som ikke indfanges ved at måle på indstillinger og vurderede kompetencer.

For at vende tilbage til det indledningsvise erkendelsesteoretiske spørgsmål om, hvorvidt progression i arbejdsmarkedsparathed kan måles, så er svaret med afsæt generativ kausalitetsforståelse, at progressionsmålingsværktøjet et stykke ad vejen er i stand til at identificere nogle af de indikatorer på generative mekanismer, der indeholder viden om aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres forløb mod arbejdsmarkedet. Målingerne på borgernes udvikling over tid på de udvalgte indikatorer siger noget om, hvad det er for nogle områder af en borgers liv, der med fordel kan arbejdes med undervejs i et ledighedsforløb. Men hvornår det giver mening for den enkelte og på hvilken måde, der bedst opnås progression på en given indikator for en specifik borger, gives der ikke noget svar på. Hvordan indikatorerne

bliver udfyldt i konkrete sammenhænge af aktørerne og dermed får deres mening i den konkrete praksis, bliver ikke indfanget i målingerne. Samtidig er det heller ikke muligt at svare på, om der er andre indikatorer, som er mere væsentlige end de elleve, der måles på i BIP. Bag en forståelse af indikatorer på generative mekanismer gemmer sig således en fortsat uafklarethed i forhold til, hvad disse mekanismer består af, og hvordan de virker. De efterlader målingen af arbejdsmarkedsparathed på et abstraktionsniveau, der hæver vores eksisterende vidensniveau, men måske ikke ud fra denne udlægning af den generative kausalteori til fulde bringer os klar en forståelse af, hvad det er, der forbinder beskæftigelsesindsatsen og dens effekter – altså hvordan oversættelsen fra indsats til konsekvenser af indsatsen helt konkret sker (Olesen & Eskelinen 2009).

3.3. INDIKATORER SOM KONTINUERLIGE EFFEKTER PRODUCERET I DAGLIGE AKTIVITETER

Ved at lede efter effekterne af beskæftigelsesindsatsen i det virkelige domæne præsenteres vi for en differentieret virkelighed, som frigør vores forståelseshorisont fra at være indeholdt i en snæver lineær kausalitetslogik og gør os i stand til at betragte bevægelserne i en borgers arbejdsmarkedsparathed som et komplekst resultat af forskellige mekanismers samvirkning (Pawson 2006). Hermed følger også en nødvendig erkendelse af, at det aldrig lader sig gøre at nå definitive slutninger i forhold til at kunne verificere eller falsificere en indikators betydning i en borgers ledighedsforløb (Goldthorpe 2001:15). I bedste fald kan de foreløbige konklusioner fra progressionsmålingerne betragtes som bestyrkede antagelser, der afventer yderligere afklaring i praksis. Ikke forstået på den måde, at der ikke findes en sådan virkelighed, som eksisterer uafhængigt af os, men at viden om denne virkelighed må forstås som en vedvarende social aktivitet, som omdannes og genskabes i vores kritiske udforskninger af verden (Bhaskar 1997). Det betyder, at det hverken er tilstrækkeligt at forstå indikatorbegrebet alene ud fra en viden, der gør krav på universel gyldighed, som den afspejles i den empiriske realismes horisontale kausalitetsforståelse eller alene ud fra den viden, der indfanges i de kausale potentialer, som udløses (eller ikke udløses) i implementeringen af en indsats. Denne foreløbighed kan betragtes som en invitation til at afsøge mulige modforestillinger, idet dybere indsigt og yderligere erkendelser ofte findes i kontroverserne og spændingsfeltet mellem vidensformer (Carleheden 1999).

En måde at udfordre og søge modstand mod den erkendelsesform, som ovenstående repræsenterer, er at forstå indikatorerne ikke som kausalt virkende faktorer, vi kan spille ind med i beskæftigelsesindsatsen (som eksempelvis at samtaler virker), og ej heller betragte de generative mekanismer gennem indikatorer, der afspejler de underliggende kausale potentialer af en indsats, men derimod som 'flydende betegnere', der først virker i de oversættelses- og fortolkningsprocesser, der finder sted i interaktioner mellem aktører i praksisfeltet (Latour 2005). En sådan forståelse af indikatorbegrebet kan betegnes som en reflektiv interaktionisme, hvor det sociale

antages at bestå af kæder af sammenhænge, hvor aktører kæder det sociale liv (i sin mangfoldighed) sammen gennem refleksive transformations- og translationsprocesser (Järvinen & Mik-Meyer 2005). Indenfor de poststrukturalistiske og konstruktivistiske traditioner, hvor den refleksive interaktionisme placerer sig, er det en grundlæggende antagelse, at betydningen af en handling eller et fænomen skabes i interaktionen mellem mennesker (og/eller ting), og at betydningen dermed ikke er en uafhængig størrelse, der kan afdækkes objektivt, men et relationelt fænomen, som kun kan bestemmes gennem inddragelse af konteksten (ibid. 10). Refleksiv interaktionisme rummer en række forskningstraditioner – fra Mead og analyser af menneskers samhandling, over den symbolske interaktionisme og Chicagoskolen med blandt andre Goffman, Blumer og Beckers arbejder, til Faircloughs diskursanalyse og Latours aktør/netværks-teori. Det er netop sidstnævnte, som jeg i diskussionen af indikatorer som flydende betegnelser vil være inspireret af. En sådan videnskabsforståelse læner sig op ad aktør/netværks-teori (herefter ANT), hvor beskæftigelseseffekter udledes ved at forfølge kæder af sammenhænge i komplekse netværk (Latour 2005).

Antagelser om, hvordan effekter af beskæftigelsesindsatsen opstår, er her baseret på en relationel ontologi, hvor verden studeres som materielle, heterogene netværk og relationer, der performes og konstitueres af mennesker, tekniske artefakter, værdier, mål og normer. Modsat den successionistiske kausalitetsteori rummer denne tilgang en forståelse af, at intet eksisterer stabilt i sig selv, idet en indsats og dens effekter konstituerer hinanden i en fortløbende relationel interaktion (Latour 2005:135). Beskæftigelsesindsatsen er således en social aktivitet i form af interaktioner mellem eksempelvis borgere og sagsbehandlere, som anvender forskellige tilgængelige mediatorer (ressourcer og materielle artefakter) til at forhandle, oversætte og fortolke mål og indhold i indsatsen. Effekterne af en given indsats kan derfor ikke forklares af selve indsatsen, fordi den konstitueres i indsatsens aktiviteter og processer (Koivisto 1997). Afsættet for at studere en indsats' betydning for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb må i denne logik derfor være, hvordan aktørerne involveret i beskæftigelsesindsatsen producerer og opnår forandringer gennem deres kollektive handlinger og samhandling med indsatsen. Empirisk bliver det centrale spørgsmål derfor, hvilke roller de forskellige indsatser og aktører har i den fortløbende interventionsproces, eller, som Koivisto formulerer det: *'(...) not to take the life situation of a client as a kind of context that is around the client. The life situation is studied as an effect (socio-material network) that is performed, produced and reproduced in daily activities.'* (Koivisto 1997:533)

Som det fremgår i afhandlingens tredje artikel, er det netop et sådan afsæt og tilgang, der ligger bag de kvalitative forløbsstudier, hvor 25 aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere er fulgt over en periode på to år. Gennem interviews og observationer har jeg her sat fokus på borgernes viden og erfaringer med beskæftigelsesindsatsen over tid. Omdrejningspunktet i de kvalitative forløbsstudier har således været at følge en gruppe borgere, mens de er omfattet af

beskæftigelsesindsatsen, og iagttagelse, hvordan de i samspil med de øvrige aktører i feltet skaber deres eget socio-materielle netværk, hvilke strategier og ressourcer de anvender, og hvem eller hvad, der bliver de centrale aktører i den enkeltes forløb. Ved at følge en udvalgt gruppe borgeres ledighedsforløb, og de faktiske kæder af sammenhænge, de afspejler, genereres en indsigt, der indfanger en unik viden om den pluralitet og kompleksitet, der udspiller sig når beskæftigelsesindsatsen bliver fortolket, forhandlet og oversat til den enkeltes situerede hverdagsliv gennem de ressourcer, han eller hun har adgang til. Fra et borgerperspektiv fremstår ledighedsforløb ikke som lineære stier, der følger en tydelig og forudsigelig linje af årsager og effekter. Derimod bliver de skabt i komplekse netværk, hvor foranderlige forklaringer, konsekvenser og sammengribende problemstillinger får betydning for, hvilken rolle beskæftigelsesindsatsen spiller i den enkeltes forløb og hvordan borgeren oplever sig i stand til at handle på sin egen situation og orienterer sig mod en fremtidig deltagelse på arbejdsmarkedet.

Denne borgerviden udfordrer individorienteringen i målingen af arbejdsmarkedsparathed, hvor alle indikatorer, som beskrevet indledningsvist, er rettet mod individets ressourcer, kompetencer og mestringsevner. Ved at følge borgernes fortællinger over tid, giver det anledning til kritisk refleksion over, hvorvidt alle elementer af et ledighedsforløb er bundet til den enkelte borger, eller om de også er bundet til den institutionelle ramme, der i samspil med den enkelte borger skaber mulighedsrummet, som kan enten begrænse eller understøtte den enkelte borgers forløb mod arbejdsmarkedet. Hvis arbejdsmarkedsparathed ikke kun betragtes som bundet til individet, så præsenteres en modforestilling til ikke kun de øvrige kausalitetsforståelser repræsenteret i BIP, men også til de modstridende bevægelser, der gør sig gældende på beskæftigelsesområdet generelt. På den ene side kan individorienteringen i de elleve indikatorer ses som en afspejling af den neoliberale strømning i beskæftigelsespolitikken, som beskrevet i afhandlingens første kapitel, hvor ansvaret for arbejdsløshed skal findes hos den ledige i den forstand, at det er det enkelte individ, der skal omstille sig til de betingelser, samfundet stiller til rådighed (Larsen 2013; Hohnen 2007; Torfing 2004; Bonoli 2010). At indikatorerne i BIP retter sig mod individets mestring og handlinger spejler således det forhold, at man på politisk niveau er gået fra en opfattelse af, at samfundet kan planlægges og reguleres centralt til en neoliberal centrering om styring og regulering på individniveau. På den anden side kan der ud fra en indsigt i de bevægelser og forandringer, der sker i den enkeltes ledighedsforløb, udledes en viden, der peger på nogle andre handlemuligheder, som ikke kun er rettet mod, hvad den enkelte borger skal blive bedre til, men også hvilke betingelser og rammer systemet må skabe for bedst at opnå, at den enkelte borger kan komme nærmere arbejdsmarkedet.

Analysen af borgernes fortællinger over tid, som den fremgår af afhandlingens tre sidste artikler, peger blandt andet på, at den måde, hvorpå de institutionelle rammer og betingelser bliver forstået og oversat til den enkelte borgers situation, har

indvirkning på, hvordan han eller hun ser sine egne handlemuligheder. Ved at følge borgernes fortællinger over tid og identificere de faser, de gennemgår i mødet med systemet, bliver det således evident, at det er, når borgerne oplever at være en del af et *meningsfuldt* og *sammenhængende* forløb i *fremdrift*, at de ser sig som værende i stand til at handle på egen situation og kan tro på at have de kompetencer, der skal til for at nærme sig arbejdsmarkedet. Når systemet omvendt optræder fragmenteret, uklart og meningsløst i mødet med borgere, så oplever de at blive efterladt i en situation, hvor de mod egen vilje forhindres i at nå nærmere arbejdsmarkedet. I afhandlingens fjerde artikel, hvor borgernes selvkompetence i forbindelse med deres arbejdsmarkedsparathed (defineret på engelsk 'self-efficacy') analyseres gennem det kvalitative observationsmateriale, bliver det ligeledes tydeligt, at selvkompetence til trods for dets iboende karakter af at bero på en egen oplevelse, også er noget, der skabes, får mening og udfordres (eller understøttes) i samspillet mellem borgeren og hans eller hendes sagsbehandler, jobkonsulent, bostøtte eller anden systemrepræsentant. Det skal forstås på den måde, at *betydningen* af beskæftigelsesindsatsen for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb skabes i en relationel proces mellem borger og institution, og derfor kun kan bestemmes ved inddragelse af den kontekst, borgeren er en del af.

Når perspektivet med afsæt i borgernes viden om beskæftigelsesindsatsen udvides til også at rette sig mod begrænsninger eller muligheder i deres samspil med systemaktørerne, så kan det siges at læne sig op ad Latours antagelse om, at forskere, i stedet for at forsøge at lokalisere motivationer og intentioner hos det enkelte individ bør undersøge, hvordan netværk materialiserer sig i subjekter og ting og sætter rammen for individers handlinger (Latour 2005; Järvinen & Mik-Meyer 2005). Denne modforestilling til individorienteringen kunne give anledning til, at der i BIP-målingerne blev inkluderet udvalgte institutionelle indikatorer, som søger at indfange, hvordan de institutionelle rammer og indsatserne formår (eller ikke formår) at bidrage til skabelsen af sammenhængende, fremadskridende og meningsfulde forløb i samspil med den enkelte borger. Omvendt kunne det på et mere overordnet beskæftigelsespolitisk niveau give anledning til at overveje, hvorvidt individorienteringen kan stå alene i indsatsen overfor aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Når indikatorbegrebet fastlåses på nogle udvalgte individindikatorer, som primært retter sig mod den enkeltes mangel på personlige ressourcer, så tyder de kvalitative forløbsstudier på, at der er nogle handlemuligheder, som mistes. Den institutionelle ramme i form af jobcentrene, som de fremtræder for borgerne, er for irrationelle og usammenhængende til, at den enkelte kan handle og tage ansvar alene. Og således vil en beskæftigelsespolitisk udvikling på området være dårligt tjent med alene at være rettet mod den enkelte borgers mestringskompetencer. Eller formuleret anderledes, systemet underspiller sine egne handlemuligheder ved udelukkende at rette fokus mod den enkeltes mestring og kompetencer. Ved at inkludere borgernes fortællinger og den måde, de oversætter og fortolker indsatserne i deres individuelle situation (og ikke de intenderende handlinger og meningstilkendegivelser knyttet til på forhånd udvalgte

indikatorer for arbejdsmarkedsparathed), bliver vi således præsenteret for en viden, som nuancerer de øvrige målinger af arbejdsmarkedsparathed.

For at vende tilbage til de divergerende kausalitetsforståelser, der er på spil i diskussionen af effektmålinger på beskæftigelsesområdet, så repræsenterer de kvalitative forløbsstudier en relationel kausalitetsteori, hvor indikatorforståelsen åbnes yderligere og betragtes som en flydende betegner for de elementer, der er til stede på et givent tidspunkt i specifikke kontekster. Kausalitet bliver her et spørgsmål om, hvordan to eller flere elementer spiller sammen i relation til hinanden, og det centrale for arbejdsmarkedsparatheden bliver netop relationen, hvordan den balanceres, fortolkes eller forandres i et kontinuerligt samspil mellem de involverede aktører. De kvalitative forløbsstudier demonstrerer således, at arbejdsmarkedsparathed er dynamisk, flydende og nuanceret – i forhold til, hvor borgerne er på det givne tidspunkt, hvordan de på den baggrund oplever deres egne handlemuligheder, møder systemet og orienterer sig mod fremtiden. Men ligesåvel som der er grænser for de erkendelser, der kan nås med en horisontal eller multikausal logik, så viser der sig også i den relationelle kausalitetsforståelse en grænse for den viden, det er muligt at opnå. En af disse grænser er i forhold til anskuelsen af den enkelte borgers reaktioner og opfattelser som noget, der manifesterer sig som lokale konstruktioner, men hvis betydning ikke rækker videre end til de givne kontekster. Med et relationelt perspektiv bliver det vanskeligt at sige noget om, hvorvidt den enkelte borgers fortællinger kan bidrage med viden, som er overførbart til andre sammenhænge og kontekster, eller om de udelukkende er bundet til den specifikke interaktion, hvor borgeren i sit møde med en sagsbehandler, jobkonsulent eller mig som interviewer fortolker og oversætter sin aktuelle virkelighed. Hvorvidt den viden, borgerne bidrager med, indeholder et så væsentligt element af optræden i interaktionen i både interview- og observationssituationerne, at disse ikke kan bruges som kilder til viden om faktiske hændelser (idet disse hændelser måske ville beskrives og forstås anderledes, hvis de blev fortalt til andre aktører i andre kontekster), er uvist. Om borgernes fortællinger udgør valide kilder til viden om faktiske hændelser er imidlertid ikke centralt i en kausalitetsforståelse, der læner sig op ad ANT. Her bliver indsatserne nemlig først virkelige, når de relateres til og fortolkes ind i den konkrete praksis og får først sit indhold i de kæder af sammenhænge, hvor aktørerne med deres forskellige ressourcer giver mening til indsatsen. Samtidig kan den kvalitative analyse af borgerforløbene heller ikke svare på, om der er særlige mønstre i de faser, borgerne befinder sig i undervejs i deres ledighedsforløb – eksempelvis om tilbagegang som regel følger efter faser med stilstand – eller om særligt én type af indsats kan lede til progression.

3.4. EN NUANCERET INDIKATORFORSTÅELSE

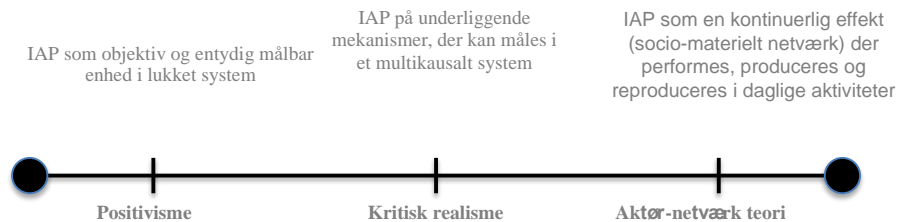
Genstandsfeltet for nærværende afhandling er, som det i øvrigt ganske ofte gælder for samfundsvidenskabelige forskningsfelter, ganske komplekst, hvad angår både målgruppen af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, der er kendetegnet ved at have en række sammengribende problemer udover ledighed, hvad angår den beskæftigelsesindsats, de er omfattet af, og hvad angår de politiske strømninger, som

indvirker på feltet. Sådanne ustabile og komplekse undersøgelsesfænomener kalder på en anden tilgang end den, som mainstream sociologi – eller sociologi om sociale forhold – umiddelbart kan tilbyde (Latour 2005). I de tilfælde, hvor fænomener og forhold er stabile og veletablerede, eksempelvis fænomener som 'individuelle aktører' eller 'socialisering', fungerer sociologien om sociale forhold tilstrækkeligt i forhold til at forklare forbindelseslinjerne i fænomenerne. Men når grænserne for et fænomen eller genstandsfelt bliver uklare, når utilsigtede hændelser eller nye, ukendte situationer opstår, så er sociologien om sociale forhold ikke længere i stand til at spore forbindelseslinjerne. Og det sidste, vi bør gøre i sådanne tilfælde, er at forsøge at begrænse disse komplekse fænomeners kendetegn ved at presse dem ned i de skabeloner, vi i forvejen har til rådighed.

'(...) it is no longer enough to limit actors to the role of informers offering cases of some well-known types. You have to grant them back the ability to make up their own theories of what the social is made of. Your task is no longer to impose some order, to limit the range of acceptable entities, to teach actors what they are, or to add some reflexivity to their blind practice. Using a slogan from ANT, you have 'to follow the actors themselves', that is try to catch up with their often wild innovations in order to learn from them what the collective existence has become in their hands, which methods they have elaborated to make it fit together, which accounts could best define the new associations that they have been forced to establish.' (Latour 2005: 11-12)

Mens 'jobparate' ledige eller arbejdsløse uden problemer ud over ledighed – eksempelvis dagpengemodtagere – kan betragtes som mere stabile 'fænomener' end de aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, i den forstand, at de kan karakteriseres ved kun at mangle et job, så bliver fænomenet 'arbejdsmarkedsparathed' mere og mere ustabil og flydende, jo længere vi bevæger os ud i udsathed. Altså i kompleksiteten af de problemer, den ledige har ud over arbejdsløshed. Det betyder, at jo længere væk fra arbejdsmarkedet en borger er, jo større behov er der for at dykke ned i det konkrete og de kæder af sammenhænge, der kendetegner vedkommendes historik, hvilket omvendt understreger, at vejen ud af arbejdsløshed for denne gruppe ledige som oftest er lang og består af gentagne, parallelle indsatser (Latour 1992; Koivisto 2007). Når vi følger Latours argumentation, repræsenterer arbejdsmarkedsparathed således et fænomen, der ikke simpelt kan studeres og måles. Nedenstående figur er et forsøg på at illustrere de forskellige vidensforståelser, der kan antages at være tilstede i BIP.

Figur 3-1: Antagelser om viden i målingen af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres arbejdsmarkedsparathed

Kilde: Egen opsætning med inspiration fra Latour (1992).

Som figuren afspejler, kan forståelsen af indikatorer for arbejdsmarkedsparathed (IAP) henholdsvis betragtes som objektive og entydige enheder i et lukket system, som en kontinuerlig effekt, de an betragtes som indikatorer på generative mekanismer i et multikausalt system og de kan forstås som kontinuerlige effekter, der skabes og genskabes i de daglige aktiviteter. Med afsæt i en relationel forståelse af beskæftigelseseffekter er antagelsen, at vi må følge aktørerne og deres handlinger undervejs i den eller de indsats, de er en del af, og på den baggrund konkludere på, hvordan de forskellige aktører skaber forandring i deres netværk, og hvordan beskæftigelsesindsatserne bidrager eller ikke bidrager til at skabe disse forandringer. Med mit primære forskningsbidrag i form af netop at følge en gruppe aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere undervejs i deres ledighedsforløb og indfange deres fortællinger om egne handlinger, mødet med systemet og konsekvenserne af indsats for deres situation, placerer jeg mig i denne afhandling yderst til højre, hvor måling af arbejdsmarkedsparathed bliver et spørgsmål om relationer og kontinuerlige effekter fremfor dualismer og universelle effekter. Det betyder dog ikke, at jeg bekender mig til en bestemt metodologisk retning eller position. Derimod kan den kontinuerlige produktion i beskæftigelsesindsatsen og de sociale strukturer, indsatsen har til hensigt at forandre, studeres empirisk ved at kombinere forskellige forskningsmetoder. Metoderne ikke besluttet a priori, men må designes individuelt og afhængigt af det fænomen, der studeres (Koivisto 1997:535).

Hvad angår den producerede viden i BIP betyder det derfor ikke, at jeg med en relationel kausalitetsforståelse nødvendigvis må afvise de vidensstyper, som produceres i de kvantitative målinger af jobeffekter og i de skalerede målinger af udviklingen i de operationaliserbare indikatorer for arbejdsmarkedsparathed. Som det fremgår af ovenstående diskussion bidrager disse vidensformer med værdifuld indsigt i aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb. De kvantitative jobeffekter bidrager blandt andet med viden om omfang og rækkevidde af indsats og målgrupper, de økonomiske konsekvenser og betingelser for kontanthjælp, og karakteren af problemerne ud over ledighed. Progressionsmålingerne af de elleve

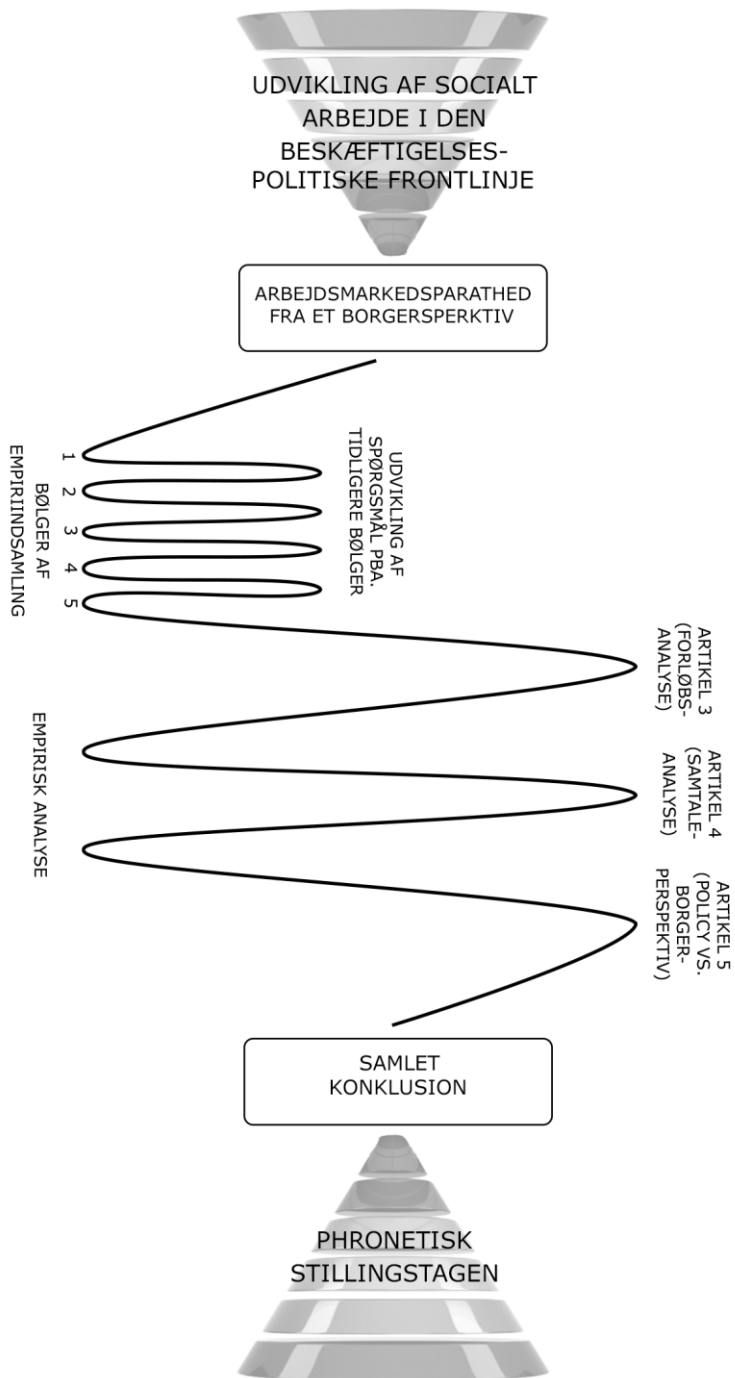
indikatorer bryder denne viden op i andre målbare enheder, og giver ad den vej blandt andet indsigt i den udvikling, der sker eller ikke sker mellem ledighed og job, peger på de områder i borgernes opfattelse af deres situation, der rummer de største potentialer eller barrierer for forandring, og de indsatser, som i højere grad end andre bidrager til disse forandringer. Der er således flere frugtbare forbindelseslinjer mellem videnstyperne i BIP. Forbindelserne mellem de kvantitative effektmålinger og progressionsmålingerne er særligt holdbare, ligesom broerne mellem interview- og observationsmaterialet i de kvalitative forløbsstudier er stærke i den forstand at de kvalitative forløbsstudier kan være med til at pege på, hvad det er for underliggende mekanismer, som indikatorerne vidner om. Derimod bliver de lidt mere usikre, når progressionsmålingerne og de kvalitative forløbsstudier forbindes, og er særligt vanskelige at skabe mellem observationer af mikroprocesser i samtalerne og kvantificerbare, kortsigtede jobeffekter. Gennem ovenstående diskussion af de videnskabsteoretiske antagelser bag de forskellige videnstyper kan forklaringen på, at forbindelseslinjerne bliver mere usikre, være de modsætningsforhold, der tegner sig mellem forståelsen af indikatorer som henholdsvis noget, der repræsenterer 'ren' viden om effekter af indsatser; noget, som indfanger de generative mekanismer, der skaber en indsats' effekter; og noget, der skabes i de situerede relationer mellem borgere og systemet.

Med afsæt i en relationel kausalitetsforståelse er det imidlertid min påstand, at den viden, som produceres gennem de forskellige indikatormålinger i et komplementært samspil netop kan bidrage med en sensitivitet over for den kompleksitet, som er iboende i studiet af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres forløb mod arbejdsmarkedet. Mit afsæt for afhandlingsarbejdet og de fremkomne analyser er således, at vi med disse videnstyper og den heraf producerede viden i BIP er nået et stykke ad vejen i forhold til at komme nærmere en besvarelse af, hvorvidt og hvordan progression i arbejdsmarkedsparticipation kan måles. Jeg når ikke en absolut konklusion på spørgsmålet. Der er fortsat ubekendte, og den genererede viden vil derfor den aldrig være endelig og 'fuldbyrdet'. Viden vil altid være midlertidig og enten vise sig fejlagtig eller blive relativiseret af senere og mere komplekse forståelser og indsigter. Foreløbigheden, som et uundgåeligt vilkår, åbner for en søgen efter modforestillinger i BIP og af BIP (Carleheden 1999; Koivisto 1997). Det har som konsekvens, at vurderingen af holdbarheden af de forskningsresultater, som præsenteres i afhandlingens artikler, i højere grad bør forholde sig til den anvendte metodologis evne til at opnå den ønskede viden (nemlig borgeres egne beskrivelser af en oplevet situation) end til denne videns objektive sandhedsværdi.

KAPITEL 4. ADGANGEN TIL VIDEN

Det overordnede formål med afhandlingen har været at bidrage til den empiriske indsigt i aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres forløb mod arbejdsmarkedet. For at opfylde det formål har jeg i forskningsprocessen taget afsæt i kvalitative forløbsstudier, herunder forskellige metoder og analytiske værktøjer. Hvordan tilgangen har udfoldet sig og med hvilke analytiske resultater fremgår i artiklerne og vil derfor ikke være genstand for yderligere uddybning her. Derimod er det hensigten i dette kapitel at foretage udvalgte metodologiske efterrefleksioner på baggrund af forskningsprocessen, som adresserer nogle af de spørgsmål og overvejelser, der ikke har været plads til i de enkelte artikler. Følgende vil således berøre den del af metodologien, der omhandler ikke ad hvilken vej den indsamlede viden er fremkommet, men hvorvidt vejen overhovedet førte hen, hvor det var tiltænkt, samt hvilke etiske problemstillinger der er opstået undervejs. 'Vejen' i form af forskningsprocessen er forsøgt illustreret i nedenstående figur.

Figur 4-1: Forskningsprocessen

Udgangspunktet for forståelsen af sammenhængen mellem formålet med afhandlingen og analysen af det empiriske materiale, har været en åben fortolkningsramme, som har været styret af de indledningsvist formulerede problemstillinger og en heraf følgende dialektik mellem empirien og de foreløbige analyser, der trækker på den indsamlede viden og forudgående antagelser (Bourdieu & Waquant 2002; Ragin & Amoroso 2011). Retningsgivende for forskningsprocessen og produktionen af det empiriske materiale har været en optagethed af at indfange genstandsfeltets flertydighed og kontinuerlige foranderlighed.

Kendetegnende for de metodiske overvejelser og valg undervejs i processen har i den forbindelse været et fokus på at indfange translationer og meningsskabelse i borgernes møde med beskæftigelsesindsatsen, og herunder en opmærksomhed på både det interaktionelle, narrative og kontekstuelle i den unikke viden, de enkelte borgers fortællinger kan bidrage med til belysningen af arbejdsmarkedsparathed. På den baggrund stiller jeg i de følgende afsnit skarpt på, hvad jeg efter forskningsprocessens afslutning står tilbage med af empirisk materiale, hvor langt jeg er nået i besvarelsen af den opstillede problemstilling, og hvordan jeg – i givet fald – kunne være kommet længere ad anden vej.

Da jeg indledte forskningsarbejdet i foråret 2013 var det mit opdrag – dels givet på forhånd af Væksthuset og dels formuleret af mig selv – at bidrage med et borgerperspektiv på betydning af beskæftigelsesindsatsen for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres forløb mod arbejdsmarkedet. Indeholdt heri var ligeledes en forståelse af, at et sådant borgerperspektiv skulle spille sammen med og udfordre de andre typer af data indsamlet i BIP. Hvordan og på hvilken måde var ikke givet på forhånd, og som nedenstående tabel illustrerer, prøvede jeg mig derfor i forskningsprocessen frem med forskellige typer og kombinationer af metoder og data (den første artikel *'One size doesn't fit all: Diversifying research on active labour market policies'* er ikke baseret på selvstændigt indsamlet empiri, og fremgår derfor ikke af oversigten).

Tabel 4-1: Metoder og data i artiklerne

Artikel	Metode(r)	Data	Empiribølge
Metodekombination som tilgang til studiet af komplekse fænomener	Progressionsmålinger og kvalitative interviews	Et års progressionsmålinger og 35 individuelle interviews	Empiribølge 1
Ready to work (yet)? Unemployment trajectories among vulnerable welfare recipients	Kvalitativt forløbsstudie	To års gentagne interviews (i alt 85 ansigt-ansigt- og telefoninterviews) med 25 informanter	Empiribølge 1-5
Expressing and responding to self-efficacy in client-social worker	Observationsstudie af møder mellem informanter og professionelle	13 observationer	Empiribølge 2-5

interactions			
A comparison between government rhetoric on 'Job readiness' and experiences of the unemployed	Kvalitativt forløbsstudie	To års gentagne interviews (i alt 85 ansigt-ansigt- og telefoninterviews) med 25 informanter	Empiribølge 1-5

*Det samlede datamateriale fremgår af Appendiks C

4.1. DEN INTENDEREDE METODEKOMBINATION

Den første af artiklerne i tabellen ("*Metodekombination som mulig tilgang til studiet af komplekse fænomener*"), som blev udarbejdet i forlængelse af den første empiribølge i efteråret 2013, havde til hensigt at skitsere en metodologisk ramme for, hvordan aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres forløb mod arbejdsmarkedet kan måles på en måde, der tager højde for kompleksiteten af målgruppen og de forandringer, der sker på kort sigt undervejs i et ledighedsforløb. Udgangspunktet herfor var kombinationen af forskellige metoder, som til sammen giver adgang til belysningen af flere dele af undersøgelsesfænomenet, ved at gå tæt på både de langsigtede beskæftigelseseffekter, udviklingen i borgernes forløb på udvalgte indikatorer for arbejdsmarkedspartshed og den enkelte borgers viden om og erfaringer med beskæftigelsesindsatsen. Samspillet mellem metoderne blev betegnet metaforisk som en form for samtale, hvor de enkelte metoder som en art 'samtaleparter' gensidigt informerer hinanden og i dialogen initierer den videre empiriindsamling (Bazeley & Kemp 2012; Ivankova et al. 2005). Netop denne fortløbende gensidighed var, sammen med en gensidig forståelse og respekt metoderne imellem, forudsætningen for, at den skitserede metodiske rammesætning ville fungere. Artiklen var imidlertid skrevet som en tidlig foregribelse af den forventede forskningsproces, og det viste sig undervejs, at disse forudsætninger ikke vedblev at være tilstede.

De indledningsvise intentioner og bestræbelser, hvor jeg i dialog med Michael Rosholm (ansvarlig forsker for de surveybaserede progressionsmålinger) udforskede og udfordrede de foreløbige mønstre på tværs af datakilder, fortsatte ikke projektprocessen igennem. Udover årlige konferencer, hvor resultaterne fra delprojekterne blev præsenteret og diskuteret på tværs, foregik dataindsamlingerne parallelt og uafhængigt af hinanden. Årsagerne hertil var dels af praktisk karakter, idet kontinuerlige dialoger var vanskelige at fastholde under dataindsamlingsprocesser, der fungerede efter separate logikker, og dels af mere vidensteoretisk karakter i form af, at det i flere tilfælde syntes vanskeligt reelt at få de forskellige datakilder til at 'tale sammen', på grund af deres forskellige bagvedliggende antagelser, jf. foregående kapitels diskussion af de forskellige kausalitetsforståelser. Det skal forstås på den måde, at det forekom vanskeligt med afsæt i individuelle borgerfortællinger om beskæftigelsesindsatsen at udfordre og nuancere målingerne af indikatorer, hvor borgerne har skullet vurdere deres situation på udvalgte områder ved at svare på en skala fra et til fem. I nogle tilfælde lykkedes

det, eksempelvis i forhold til spørgsmålet om borgernes egen tro på at kunne komme i arbejde. Her bidrog indikatorerne på den ene side med en tyngde i forhold til vurderingen af denne indikator forklaringskraft og viden om hvilke indsatser, som kan påvirke denne indikator, mens det kvalitative forløbsstudie på den anden side gav et indblik i, hvornår denne tro var til stede, hvorfor den var betydningsfuld for borgerne, og hvordan den kom til udtryk og responderes på interaktionelt i de konkrete møder mellem borgere og professionelle. I andre tilfælde synes det modsætningsfyldt at forsøge at sige noget meningsfuldt om for eksempel borgernes koncentrationsevne- og instruktionsforståelse med et kvalitativt afsæt, ligesom det ikke, med de på forhånd fastlagte indikatorer, var muligt kvantitativt at udbygge nogle af de institutionelt bundne barrierer, der viste sig i borgernes fortællinger.

Jeg vil imidlertid ikke gå så langt som at betegne artiklens sigte som naivt og mislykket ud fra den viden, jeg sidder tilbage med nu, men må samtidig erkende, at det ikke er lykkedes at gennemføre en forskningsproces, hvor de enkelte metoder har fungeret som samtalepartnere i en fortløbende dataindsamlingsproces. Med reference til mixed method-litteraturen er et sådant resultat imidlertid langt fra usædvanligt. I en gennemgang af 232 studier, der benytter sig af metodekombination, peger Bryman således på, at der ganske ofte er en diskrepans mellem den måde, en metodekombination var intenderet i udgangspunktet, i form af det beskrevne rationale, og den måde, den tager sig ud på i praksis (Bryman 2006:110). Årsagerne hertil kan dels være, at rationalene for at gennemføre et mixed method-studie ikke er tilstrækkeligt gennemtænkt forud for dataindsamling og analyse. Dels kan årsagen være, at omfanget af de producerede data i sådanne studier er så omfattende, at de intenderede analyser bidrager med fund, der ikke i udgangspunktet er taget højde for, eller at den intenderede kombination i praksis ikke lader sig gøre (Bryman 2006:110-111). Således ville rationalet bag metodekombinationen i artiklen og den praktiske udførelse heraf måske have ladet sig realisere, hvis jeg havde været ansvarlig for også den kvantitative del af dataindsamlingen (hvilket dog af ressourcemæssige årsager ikke var realistisk) eller hvis én af de kombinerede metoder havde været den primære datakilde (Morgan 1998) og de øvrige metoder således blot skulle supplere, understøtte og nuancere datamaterialet, der fremkom med denne metode (Creswell 2003). Det kunne måske også have ladet sig gøre ved at benytte en anden tilgang til metodekombination, hvor de forskellige kilder trianguleres (Greene et al. 1989) efter afsluttet dataindsamling og forudgående individuel analyse, fremfor løbende undervejs i processen (Tashakkori & Teddlie 1998). En sådan tilgang vil dog fortsat kunne finde sted, men først efter udgangen af 2016, hvor progressionsmålingerne endeligt afsluttes. En mere grundlæggende forklaring på, hvorfor det ikke lykkedes at gennemføre forskningsprocessen ud fra et mixed methods-design kan findes i de forskellige kausalitetsforståelser, der er på spil i BIP. Som det blev påpeget i kapitel 2 kan de enkelte projekter siges at repræsentere henholdsvis successionistiske, generative og relationelle antagelser om sammenhængene mellem beskæftigelsesindsatsen og dens betydning for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Disse forskellige blikke på,

hvordan viden forstås og produceres stod dog ikke klart undervejs i dataindsamlingsprocessen. I et retrospektivt perspektiv kan det imidlertid være netop en manglende bevidsthed om forskellene mellem de forskellige kausalitetsforståelser og ikke forskelle mellem metoderne i sig selv, som har vanskeliggjort et mixed methods-design. Det skal forstås således, at udfordringen i metodekombinationen i højere grad ligger i at forbinde de forskellige antagelser om viden i analysen af det samlede materiale, end i hvordan kvalitative forløbsstudier og kvantitative progressionsmålinger kan kombineres undervejs i dataindsamlingen. Det betyder også, at uanset om der var flere ressourcer eller en længere tidsramme for gennemførelsen af en metodekombination, så ville en manglende forståelse af de grundlæggende forskelle altid vanskeliggøre et meningsfuldt resultat. Hvis det på et senere tidspunkt bliver aktuelt igen at indlede et forsøg på metodekombinationen af det empiriske materiale generet i delprojekter i BIP, vil det således være nødvendigt at få skabt dialoger på kausalitetsniveau og ikke kun på metodeniveau.

4.2. KVALITATIVT FORLØBSSTUDIE

Den anden (*Ready for work (yet)? A qualitative life course study of social benefit recipients' work trajectories*) og den sidste artikel (*Bringing the client back in - A comparison between government rhetoric on 'Job readiness' and experiences of the unemployed*) baserer sig på to års forløbsstudie, hvor 25 informanter er blevet interviewet og observeret over de fire empiribølger. Formålet med at kombinere kvalitative metoder med et forløbsperspektiv var at opnå aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres perspektiv på beskæftigelsesindsatsen og opnå indsigt i den verden, de lever i – mens de bevæger sig i den (Grinyer & Thomas 2012; Miller 2000). Hensigten var på den baggrund at indfange nuancer og modsatrettede i de individuelle fortællinger – og på den baggrund åbne op for en sensitivitet over for kompleksiteten og foranderligheden i feltet. I forgrunden i denne del af dataindsamlingen var de individuelle fortællinger (herunder positioneringer, strategier og situationshåndteringer) om både tidligere erfaringer og karrierer på arbejdsmarkedet, nuværende aktiviteter og problemstillinger – såvel helbreds- som familie- eller økonomisk relaterede – samt fremtidige drømme og forventninger om tilbagevenden til eller tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet (se Appendiks B). Produktionen af denne empiri var inspireret af en interaktionistisk tilgang, hvor interviews og observationer betragtes som sociale interaktioner i en relationel praksis, hvor viden konstrueres og produceres i samspillet mellem de deltagende aktører (Gubrium & Holstein 2003; Järvinen & Mik-Meyer 2005). Dataindsamlingen foregik i uregelmæssige bølger (og ikke så stringent som figuren ovenfor giver indtryk af), influeret af bevægelserne i de enkelte kontanthjælpsmodtageres forløb.

At følge en gruppe borgere over tid på denne måde bidrog med et blik for dynamikker og forandringer over tid, som ikke ville kunne opnås, hvis jeg kun havde interviewet informanterne en enkelt gang. Det blev særligt tydeligt for mig fra

den første empiribølge til de efterfølgende, hvor stor dynamik og foranderlighed der er til stede i den enkeltes ledighedsforløb. Af forskellige årsager var mange af borgerne ikke det samme sted, som da jeg mødte dem tidligere, og det forekom ofte, at de heller ikke var der, hvor de et halvt år før, ved tidligere interviews, selv havde spået, at de ville være. Nogle borgere havde mod forventning ikke rykket sig hverken frem eller tilbage i deres forløb, andre fortalte på nye måder om, hvor de så sig selv og deres handlemuligheder, og for andre igen havde uforudsete personlige eller beskæftigelsesrelaterede hændelser ændret deres bane. Jeg har med denne metodologi opnået større indsigt i genstandsfeltets pluralitet og fik på baggrund af det kvalitative forløbsstudie som tilgang fremanalyseret, hvordan målgruppen af 'aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere' ikke er en stationær kategori, men at den har grænser, der er flydende og foranderlige over tid, og at kategorien dækker en sensitivitet og skrøbelighed overfor hændelser, samspillet med systemet og udviklingen i den enkelte borgers viden om sin egen situation. Efter afsluttet dataindsamling og efterfølgende analyse er det på den baggrund min vurdering, at den valgte metodologi i dette tilfælde var hensigtsmæssig og bidrog med flere nuancer og perspektiver, end jeg havde kunnet forestille mig på forhånd. Mens empiri i øjeblikksbilleder i form af eksempelvis enkeltstående interviews risikerer at medføre en forståelse af kategorier som entydige og stationære (jf. artikel 3 eksempelvis at Susans arbejdsmarkedsparathed er fastlåst og begrænset, mens Henriks er stærk og målrettet), bidrager et longitudinelt studie, hvor individers udvikling følges over tid, med en åbenhed overfor, at eksempelvis 'arbejdsmarkedsparathed' som kategori er dynamisk, flertydig og foranderlig (Thomson 2007:572; Miller 2000:109). Det kvalitative forløbsstudie afslørede således nogle interne dynamikker i borgernes translationer og meningsskabelser, som nogle gange var initieret af konkrete hændelser og andre gange blot var et resultat af, at tiden var gået. Men samtidig med, at denne tilgang demonstrerede dynamikker i borgernes fortællinger, som ikke var blevet opdaget hvis jeg kun havde mødt dem en enkelt gang, så tilfører det kvalitative forløbsstudie også yderligere kompleksiteter til et i forvejen komplekst studie af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres arbejdsmarkedsparathed. Det skal forstås på den måde, at et empirisk materiale med en indeholdt tidsdimension udfordrer hele hensigten om at studere en indsats' betydning for et individ, da 'betydningen' set over tid udgrænses. Som det påpeges i den tredje artikel '*Ready for work (yet)? A qualitative life course study of social benefit recipients work trajectories*', har det i analysen været vanskeligt at pege på specifikke vendepunkter som betydningsfulde for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb. Derimod er det der kendetegner borgerne bevægelser mellem de identificerede faser nærmere stille transitioner over tid, som nogle gange, som sagt, blot er et resultat af, at tiden er gået, andre gange et resultat af et komplekst sæt af sammengribende problemer, hændelser og konsekvenser. Det kunne, som det også påpeges afslutningsvis i denne afhandling, give anledning til at revurdere den måde arbejdsmarkedsparathed og beskæftigelsesindsatser generelt måles, ligesom det i forhold til den benyttede *life course theory* kunne give anledning til en kritisk refleksion over vendepunkt-

begrebet. Enkelte life course-teoretikere har gjort dette (se fx Elder 1994), men når teorien anvendes i et så målingsfokuseret felt som beskæftigelsesområdet, ville en yderligere udforskning af begrebets rækkevidde kunne kvalificeres forløbsstudiets anvendelighed.

Ifølge Latour er der i studiet af komplekse fænomener som dette ikke anden vej til viden end den besværlige, hvor man forsøger at nå ud i alle hjørner af fænomenet (Latour 2005). Oversat til metodologien i dette arbejde betyder det, at studiet må følge borgerne på alle deres snørklede 'vandring' gennem beskæftigelsessystemet. Hvorvidt jeg er nået helt i mål med dette, og er lykkedes med at indfange de afgørende dele af borgernes ledighedsforløb, er jeg, trods vurderingen af det kvalitative forløbsstudie som den rette metode til belysningen af genstandsfeltet, ikke sikker på. Men om en andeledes forløbet forskningsproces havde givet større sikkerhed, er jeg heller ikke sikker på. Om jeg skulle have haft flere eller færre borgere med eller fulgt dem over kortere eller længere tid, end det var tilfældet, er en type spørgsmål, som i metodelitteraturen altid vil være genstand for diskussion. På baggrund af dette studie er det min vurdering, at både antallet af borgere og tidsperioden var passende. Jeg ville ikke have kunnet rumme flere borgere end de 25, jeg endte op med at følge i hele den toårige periode, da de var spredt rundt i landet og både indsamlingen og efterbehandlingen af data derfor var særdeles omfattende. Ligeledes ville jeg ikke have fulgt borgerne i længere tid, hvis det havde kunnet lade sig gøre; undervejs i den sidste empiribølge fornemmede jeg en mæthed – både hvad angik deres fortællinger, som begyndte at kredse om det samme og gentage sig selv, og hvad angik min egen evne til at 'finde på nye spørgsmål' og i det hele taget fortsætte med at rumme deres fortællinger (Thomson & Holland 2003). Omvendt ville jeg heller ikke have forkortet tidsperioden, da der undervejs, i hvert fald i tre af de fem empiribølger, fremkom nye og forandrede fortællinger, som jeg ikke ville have undværet og som, som nævnt ovenfor, gav et helt særligt blik for foranderligheden og flertydigheden i de enkelte ledighedsforløb (Miller 2000; Verd & López 2011).

Efter endt dataindsamling stod jeg tilbage med i alt 85 individuelle (få telefoniske og flest ansigt-til-ansigt interviews og 13 observationer af møder mellem borgere og professionelle, som tilsammen udgør mere end 2000 siders transskriberet datamateriale. Med valget af det kvalitative forløbsstudie som metodologisk tilgang, er et stort datamateriale uundgåeligt (Thomson 2007). Men i en afgrænset analyseproces, som det nødvendigvis har været i afhandlingsarbejdet, har det medført prioriteringer og fravalg, som jeg ikke havde forestillet mig indledningsvist. En af disse var, at analysen som den fremgår i de to artikler, ikke har været så åben i kodningsprocessen, som jeg havde til hensigt. Således måtte jeg gå væk fra en ren eksplorativ tilgang, og i stedet på forhånd tage afsæt i 'life course theory' (Elder 2011; Clausen 1998; Verd & López 2011) og herunder lede efter forandringer over tid, som efterfølgende blev analyseret og struktureret på tværs af borgerforløb til de fire typer af faser, som analysen peger på. Hvis jeg havde kunne fastholde den

åbenhed, som dataindsamlingen bar præg af, i analysen af materialet, ville der have været større rum for, at andre mønstre og perspektiver kunne dukke op.

I sidste ende har de gentagne møder med borgerne over tid ikke været andet end mere eller mindre tilfældige nedslagspunkter i deres ledighedsforløb. Jeg har ikke fulgt dem fra deres første ledighedsdag eller frem til en endelig afslutning af deres forløb (fx ved indtræden på arbejdsmarkedet, tilkendelse af førtidspension el.lign.). Ligeledes har møderne heller ikke været timet med vigtige hændelser i deres forløb, til trods for at sådanne har fundet sted undervejs i dataindsamlingsprocessen. Således har borgerne ofte i interviewene fortalt retrospektivt om begivenheder, som har haft betydning for deres forløb. Jeg aftalte løbende med borgerne, at de gerne måtte kontakte mig, hvis der skete nyt i deres forløb (fx indkaldelse til møde i rehabiliteringsteam), men det var sjældent, at det skete. Oftest var møder og kontakt på mit initiativ og dermed forsøgt tilpasset de forskellige empiribølger. På den ene side afspejler datamaterialet altså kun små tilfældige glimt af et ofte langt forløb, men på den anden side åbner der sig med disse glimt et indblik i den verden, hvor informanterne møder beskæftigelsessystemet. Hvorvidt jeg på den baggrund reelt er lykkedes med at indfange borgernes samlede viden, kan der ikke gives noget endegyldigt svar på. Imidlertid vidner analyserne om, at der er nogle tværgående mønstre, hvor brud og transitioner i de individuelle forløb kan genfindes på tværs af forløbene og, gennem borgernes fortællinger, kan kædes sammen med tidligere og senere fortællinger om hændelser og erfaringer. Hvad der sker i de individuelle forløb bliver forståeligt, når vi går ned på mikroniveau og inddrager borgernes viden om mødet med systemet.

Jeg har, med afsæt i en relationel tilgang til dataindsamlingen og et fokus på både indholdet og måden, indholdet er blevet skabt på interaktionelt i interviewene, forsøgt også at stille spørgsmålet om, hvorfor fortællingerne er kommet frem på den måde, de er. Som C. W. Mills påpeger i en af sine tidligere artikler (1940), så er det, vi får viden om, nogle situerede handlinger og fortællinger om intenderede motivationer, og dermed hverken noget forudbestemt eller noget, der nødvendigvis kan kobles til en specifik handling. Hvorvidt det, borgerne giver udtryk for, afspejler deres indre følelser og tanker eller hvorvidt de fører til senere handlinger, kan jeg ikke sige noget om. Jeg ved ikke, hvad borgerne tænker og føler, men hvad de siger, og det er derfor udelukkende det sagte og måden, det siges, som kan være genstand for min analyse (Mills 1940). Der vil med den valgte metode altid ligge et iboende dilemma i forhold til, hvorvidt analysen skal handle om at udfolde mønstre i materialet eller handle om at få informanternes individuelle stemmer frem – og, i så fald, hvorvidt disse stemmer betragtes som deres egne, subjektive stemmer eller snarere som påvirkelige medier for institutionernes logik og rationaler (Gubrium and Holstein 2001). I analyserne af det kvalitative forløbsstudie har jeg forsøgt at balancere i dette dilemma, og har således både set på de strukturer og sammenhænge, der er på tværs af materialet, men også på de individuelle

modsatrettetheder over tid, og på hvordan fortællingerne er bundet i de socio-materielle netværk, hvori de er produceret.

4.3. ET INTERAKTIONELT BLIK

Artiklen '*Expressing and responding to self-efficacy in client-social worker interactions*', var ikke i udgangspunktet tænkt som en del af afhandlingen. Som det fremgår af oversigten i tabel 4.1, indsamlede jeg undervejs i de to års forløbsstudie også 15 observationer af borgernes møder med systemet i form af samtaler med deres sagsbehandlere, jobkonsulenter og praktikværter. Det lykkedes ikke at observere møder for alle de 25 informanter, da jeg var afhængig af, at de huskede at give mig besked, når de fik mødeindkaldelse, og samtidig havde møderne meget forskellige formål. Nogle havde til formål at indgå aftale om praktiketablering, nogle var almindelige opfølgningssamtaler og andre igen var tværprofessionelle møder i rehabiliteringsteams, hvor borgerne skulle have deres sag vurderet. Efter endt dataindsamling stod det hurtigt klart, at de transskriberede udskrifter af observationerne havde en meget anderledes karakter end interviewmaterialet, idet de retter sig mod positioneringer og konstruktioner i den institutionelle interaktion mellem borger og professionelle og dermed var vanskelige at inddrage i en kvalitativ analyse af borgernes fortællinger om deres ledighedsforløb – om end den enkelte borgers fortælling i flere tilfælde fremstod konsistent trods de forskellige kontekster. Udover den faktabaserede information om borgernes situation, og en vedligeholdelse af relationen til dem, valgte jeg ikke yderligere at inddrage dette materiale i analysen af ledighedsforløbene over tid.

Undervejs i behandlingen af det samlede materiale blev jeg imidlertid optaget af de indsigter, som ligger gemt i mikroanalyser af interaktionerne, hvordan borgerne i et samspil med de professionelle giver udtryk for deres ønsker, tro og tanker, og hvordan de professionelle på forskellig vis responderer på disse. I samarbejde med en kollega valgte jeg derfor at dykke ned i et af de begreber, som efter analysen af forløbsstudierne fremstod som et vigtigt element i borgernes fortællinger: deres mestringsforventning, forstået som deres egen tro på at have kompetencerne til at opnå de mål, som de ønsker. Helt centralt for igangsættelsen af denne mikroanalyse var, at det ville give mulighed for ikke kun at bidrage med det analytiske resultat; at mestringsforventning er en vigtig dimension i beskæftigelsesindsatsen, men også at kunne pege på, hvordan det ser ud i praksis; hvordan borgerne giver udtryk for deres tro på egne evner, og hvordan de professionelle responderer på denne tro. Fra at konstruere nogle helhedsfortællinger af ledighedsforløb i det kvalitative forløbsstudie, og herunder studere transitionerne over tid, blev formålet med denne artikel nu at vise konkrete eksempler på interaktionerne i mødet mellem borger og professionelle, og hvordan relationsdannelsen og meningsproduktionen finder sted i disse møder. Som det fremgår af artiklen, fandt vi i analysen ud af, at mestringsforventning kan komme til udtryk og blive responderet på forskelligt. Uden at udfaldsmulighederne skal forstås som udtømmende, så identificerede vi tre

måder, hvorpå borgerne giver udtryk for mestringsforventning (henholdsvis 'stærk', 'flertydig' og 'svag'), ligesom vi identificerede tre forskellige måder, hvorpå de professionelle responderede på borgernes udtryk for mestringsforventning (henholdsvis 'understøttende', 'handlingsomsættende' og 'udfordrende'). På baggrund af analyser af udvalgte dele af observationsmaterialet argumenterede vi for, at indsigt i de detaljerede måder, hvorpå mestringsforventning håndteres i og af beskæftigelsessystemet, tilbyder et centralt udgangspunkt for en reflektiv praksis om, hvordan målgruppen mestringsforventning kan udvikles i praksis.

I litteraturen om samtaleanalyse, som artiklen trækker på, beskrives observationsmateriale som autentiske data i den forstand, at det ikke på samme måde som kvalitative interviews er påvirket og medkonstrueret af intervieweren (Atkinson & Coffey 2003; Gubrium & Holstein 2003). Jeg forestillede mig på den baggrund, at også dette materiale ville give et indblik i et borgerperspektiv på beskæftigelsessystemet, som kunne nuancere og udfolde den tilgængelige viden. Efterfølgende er jeg imidlertid blevet usikker på, om denne form for analyse faktisk er i stand til at indfange borgerperspektivet, sådan som det var det overordnede formål med afhandlingen. Eksempelvis erfarede jeg i et af mine møder med borgeren Henrik, at der var en diskrepans mellem hans fortællinger produceret i interviewene og det, der kom til udtryk i mødet med hans sagsbehandler. Forud for det konkrete møde fortalte Henrik mig, at han var træt af at være tilknyttet et af jobcentrets interne aktiveringssteder, da han ikke følte, det hjalp ham, og at han derfor ville insistere på at blive fritaget fra stedet og i stedet søge andre private praktiksteder. Til mødet fortæller Henrik, at han ønsker en individuel praktik, men utilfredsheden med det nuværende bliver ikke tydelig, og det pågældende møde ender med en aftale om, at Henrik fortsætter på det interne aktiveringssted, indtil han finder en praktik selv. Hvad dette eksempel illustrerer er, at der i de konkrete møder mellem borgere og professionelle er noget andet på spil. Diskrepansen mellem det Henrik fortalte mig forud for samtalen og det, der kom til udtryk i mødet kan også afspejle den magt – og modmagt, der er på spil i interaktionelle sammenhænge. Det kan både tolkes som den professionelle, der yder magt over Henrik, så hans ønske undertrykkes og/eller at Henrik yder modmagt ved strategisk at indvillige i at blive på aktiveringsstedet mens han fortsat søger individuelle praktikker uafhængigt af den professionelles involvering. Disse modsatrettede har givet mig anledning til at reflektere over, om autentiske data i virkeligheden er så autentiske, som ordet afspejler. Jeg argumenterer ikke for, at det i det hele taget er muligt at indfange en sand viden, og dermed heller ikke for, at enten de kvalitative interviews eller observationsstudier bidrager med mest sand viden, da de ikke indfanger et autentisk indblik i borgerens perspektiv, men udelukkende et autentisk indblik i den faktiske social interaktion.

Omvendt har jeg undervejs i dataindsamlingsprocessen bevidst forsøgt at frigøre mig fra den institutionelle ramme ved at gentage min rolle som uafhængig forsker, ved også at møde borgerne i deres hjem fremfor på jobcenteret og ved at fastholde

en åben tilgang i interviewsituationen, hvor det har været informanterne, der har været styrende for indholdet i samtalerne. Men ligesåvel som møder mellem borgere og sagsbehandlere er genstand for positioneringer, magtkampe og performance (Järvinen & Mik-Meyer 2005; Juhila & Abrams 2011; Juhila 2003), så er interviewdata det også i form af den måde, hvorpå data produceres i samspillet mellem mig som interviewer og borgerne som aktører, der bevidst eller ubevidst fremstiller eller medierer en bestemt fortælling om dem selv (Gubrium & Holstein 2003; Olsen 2008). Uanset autenticiteten, så peger sammenligningen af de forskellige datatyper i denne sammenhæng på, at det i nogle tilfælde er andre fortællinger og en anden viden, der kommer frem i interviews, end i observationerne. Dette kunne give anledning til, hvis det lod sig gøre på et senere tidspunkt, at interessere sig specifikt for disse forskelle mellem de to datatyper, ved eksempelvis at gennemføre en dybdegående analyse af hvad borgerne fortæller om i en interviewsituation henholdsvis i et møde med deres sagsbehandler på jobcenteret. Udover at en sådan analyse ville bidrage til en interessant metodediskussion om de to datatypers relevans i forskellige sammenhænge, så ville den også kunne sige noget om, hvad det er for nogle forskellige positioneringsmekanismer der er på spil i socialt arbejde på beskæftigelsesområdet. Hvad er det eksempelvis, som kan være vanskeligt at få viden om som professionel 'magtfuld' aktør i mødet med og hvad er det omvendt for et mulighedsrum det efterlader, når meningsskabelsen – og det sociale arbejde i det hele taget - bliver til i interaktionen mellem de involverede aktører.

Den indsigt, som inddragelse af interaktionsanalysen har givet til studiet af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb, er dels en øget opmærksomhed på flertydigheden og den institutionelle betydning for datamaterialet og dels en mulighed for at nå et lag dybere end vurderingen af, hvad der er vigtigt fra et borgerperspektiv, i form af også at adressere, hvordan det kommer til udtryk. Det er på den baggrund min vurdering, at artiklen ikke direkte er i stand til at indfange borgernes viden, men at den bidrager med en gyldig viden i forhold til spørgsmålet om, hvordan borger og system interagerer, hvad indholdet er i sådanne møder eller samtaler, samtidig med at det bidrager til at initiere en refleksivitet og opmærksomhed mod de interaktionelle praksisser og betydningen af dem, når professionelle udfører socialt arbejde i praksis. Set i relation til arbejdsmarkedsparathedsbegrebet, så udfordrer brugen af interaktionsdata de bagvedliggende antagelser for begrebet, idet et blik for den måde, hvorpå alt er til forhandling og fortolkning i de konkrete borger/system-samhandlinger, demonstrerer grænsen for begrebets gyldighed som kategoriseringsværktøj. Således må arbejdsmarkedsparathed med et interaktionelt blik betragtes som noget, der skabes og omskabes i den konkrete situation, fremfor at være noget, der på baggrund af en samling ressourcer (eller mangel på samme) angiver en bestemt afstand fra arbejdsmarkedet. Et sådant fund gør sig også gældende i en af de tre senere analyser i BIP-projektet *'Fra udsat til ansat – set fra et arbejdsgiverperspektiv'*, hvor det med udgangspunkt i interviewdata fra en række virksomhedsledere, der har ansat

borgere, som tidligere har været kategoriseret 'aktivitetsparate', bliver evident, hvordan arbejdsmarkedsparathed er noget, der bliver til i den konkrete relation, der udfolder sig mellem borger og virksomhed, mens de ser hinanden an og lærer hinanden at kende (Metropol *under udgivelse*). Sammenlignet med progressionsmålingsstudiet og tidligere effektmålinger, vil en sådan forståelse af arbejdsmarkedsparathed give anledning til at spørge, om begrebet kan løftes ud af én kontekst og overføres til en anden (eksempelvis fra én virksomhedspraktik til en anden eller fra en samtale med én professionel til en anden) eller om den enkelte borgers 'parathed' altid er bundet til en specifik kontekst.

4.4. ETISKE EFTERREFLEKSIONER

'Jeg kommer virkelig til at savne dig. Du er den eneste jeg kan snakke med, som lytter og interesserer sig for mig. Jeg har ingen veninder og min familie har problemer nok selv' (Lotte, 34 år).

'Jeg har talt mere med dig de sidste to år, end jeg har talt med min sagsbehandler' (Simon, 47 år).

Jeg har valgt at inkludere udvalgte etiske efterrefleksioner som en separat diskussion her, fordi flere kritiske etiske spørgsmål opstod undervejs og efter dataindsamlingen. Det gælder de særlige etiske retningslinjer (modsat de universelle, såsom sikring af anonymitet og samtykke), som opstår i studier, hvor en gruppe sårbare mennesker følges over en længere tidsperiode (Neale & Hanna 2012). Selvom jeg forud for dataindsamlingen etablerede en proaktiv etisk strategi, der søgte at adressere håndteringen af forudsigelige spørgsmål (adgangen til informanterne, rammesætningen af deres deltagelse og formen i den løbende kontakt), viste det sig undervejs nødvendigt også at benytte en mere reaktiv strategi, når uforudsete dilemmaer opstod og det var nødvendigt at gentænke mine etiske overvejelser, mens dataindsamlingen pågik (Neale 2013). I det følgende reflekteres over de spørgsmål, der relaterer sig til denne situerede etik, der fokuserer på det lokale og specifikke fremfor universelle principper (Neale 2013:8; Bengtsson & Mølholt 2016). Det drejer sig om de etiske overvejelser og håndteringer i forhold til at have og fastholde en relation over tid, hvordan den indsamlede viden anvendes og hvordan man som forsker efterfølgende 'giver slip på' feltet.

At følge en gruppe mennesker, mens deres liv udfolder sig, påvirker uundgåeligt både informanterne og mig som forsker, og den etiske håndtering af denne relation er en af de største udfordringer, der opstår i forskning, som spænder over længere tid (Neale 2013:7). Spørgsmålet om, hvordan man som forsker handler etisk forsvarligt i dataindsamlingsprocesser over tid, indtager således en ny dimension, idet relationen mellem forsker og informant ikke slutter efter det første interview (Bengtsson & Mølholt 2016). Udviklingen af relationen mellem mig og borgerne har været en central genstand for overvejelse undervejs i forskningsprocessen, hvor jeg løbende har måttet vurdere, hvordan jeg bedst fastholdt kontakten til hver enkelt

borger uden at overskride en uklar grænse for forholdet mellem mig som forsker og dem som informanter, herunder risikere at skabe et afhængighedsforhold, 'invadere' deres privatliv eller omvendt forsømme relationen. Ifølge Neale involverer dette at finde en balance mellem to etiske principper, som henholdsvis omfatter behovet for at bevare en form for gensidighed og støtte undervejs i en løbende udveksling af viden, og behovet for at fastholde grænserne for en professionel relation over tid og et klart fokus på som forsker at indtage en professionel rolle (Neale 2013). Denne balance har for mig taget form i forhold til opbygningen af en tillidsfuld relation til borgerne. Jeg blev hurtigt klar over, at forudsætningen for, at en sådan tillidsfuld relation blev opbygget, var, at jeg i interviewsituationerne gik udover blot at udvise empati og forståelse for deres situation, og også gav noget af mig selv: delte oplysninger om mit privatliv og bidrog med historier fra mit eget liv (Grinyer & Thomas 2012:6-7). I mange situationer forekom det ganske uproblematisk og indgik blot som en del af interviewet eller som indledning eller afslutning i møderne, hvor borgerne selv spurgte ind til mit liv. Det oplevedes naturligt og samtidig værdifuldt for relationen, at borgerne også oplevede, at jeg bidrog med noget til samtalerne og at de lærte mig at kende, ligesom jeg lærte dem at kende. I andre situationer var det anderledes vanskeligt, og involverede hændelser, der påvirkede mig i længere perioder efter interviewene. Det var hændelser, hvor balancen tippede fra at være en interviewer-informant relation, til også at involvere mit privatliv eller personlige engagement i mennesker i sårbare situationer. Det var eksempelvis tilfældet i mine interviews med Irene, hvor jeg flere gange gik drænet derfra med en oplevelse af at have givet mere af mig selv, end jeg følte var komfortabelt. Senere, efter supervision med ansatte fra Væksthuset, er jeg blevet klar over, at det kunne have at gøre med den omstændighed, at Irene var diagnosticeret med borderline, som blandt andet kendetegnes ved at pågældende overfører egne problemer til andre og forsøger at skabe splid og forvirring i en relation. I denne og andre situationer, hvor grænserne mellem det professionelle, personlige og private blev overskredet, var det netop supervision og sparring, som jeg fandt anvendeligt til at distancere mig fra hændelsen, reflektere over, hvorfor den var opstået, og finde måder til at undgå lignende situationer i de følgende møder. Det viste sig ligeledes undervejs i processen, at til trods for, at relationen i interviewsituationen kunne være ganske intens, og borgerne delte svære fortællinger med mig, så søgte de ikke kontakt med mig i perioderne mellem empiribølgerne. Det er således mit indtryk, at det primært var mig, som i de intensive empiribølger kunne være tyngt og overvældet af deres historier, mens det ikke fyldte i deres liv i perioderne mellem vores møder.

En anden særlig omstændighed i relationen til borgerne, som jeg blev opmærksom på og nødvendigvis måtte forholde mig til undervejs i dataindsamlingsprocessen, var indsigten i de skiftende fortællinger over tid (Neale 2013:12). Det er en central pointe i analysen af datamaterialet, at borgernes fortællinger (altså deres fremstillinger af forløb) forandrede sig i løbet af de to år, studiet varede. Det var ikke altid, at borgerne selv var opmærksomme på disse forandringer i deres forståelser, og det viste sig nogle gange direkte uhensigtsmæssigt at bede dem

forholde sig til, hvad de fortalte ved tidligere interviews. I nogle tilfælde reagerede borgerne ved at svare på måder, som gav indtryk af, at de forsøgte at forsvare deres tidligere fortællinger eller afvise dem som irrelevante eller forkerte i forhold til, hvor de så sig selv nu. I andre tilfælde viste det sig at være givende i den forstand, at det gav dem mulighed for at reflektere over, hvor langt de var nået og hvad de havde opnået siden sidste møde – hvilket omvendt, i de tilfælde, hvor der ikke var sket noget og de ikke havde opnået det, de havde forventet, blev til negative påmindelser om stilstanden i deres forløb. Overfor styrken ved at kunne indfange det flydende og flertydige over tid i det kvalitative forløbsstudie, blev jeg således også præsenteret for et etisk dilemma i forhold til at inddrage denne flertydighed i interviewsituationen. Set fra et forskningsmæssigt hensyn bidrog det med værdifuld viden at få borgerne til at forholde sig til de forandrede fortællinger, men omvendt var det problematisk etisk at konfrontere borgerne med diskrepanserne i deres fortællinger. Det blev således klart for mig, at longitudinelle interviews ikke nødvendigvis er lig kumulativ viden, idet informanternes tidsforskudte genfortællinger af de samme hændelser vil være genstand for kontinuerlig genfortolkning (Grinyer & Thomas 2012:11). Og fremfor at gøre dette til et spørgsmål i interviewsituationen, måtte det i højere grad være genstand for analytisk udforskning efterfølgende. Undervejs i dataindsamlingen valgte jeg derfor at trække på den situerede etiks principper og kun adressere tidligere fortællinger, når borgerne selv bragte dem op, eller når jeg fornemmede, at det ikke ville være ubehageligt for den enkelte informant.

Kendetegnende for studier, der involverer sårbare grupper, er relevansen af at forholde sig til, om og i så fald hvordan interviewprocessen kan være til gavn for den enkelte informant. Denne relevans forstærkes yderligere, når målgruppen følges over tid, idet relationerne mellem forsker og informanter bliver stærkere og forventningerne til, hvad der skal komme ud af relationen, får længere tid til at udvikle sig, end hvis der var tale om enkeltstående interviews (Neale 2013). I mit studie blev dette spørgsmål aktuelt i forhold til dels borgernes motivation for at deltage, dels konkrete interviewsituationer, hvor nogle af informanterne gav udtryk for et behov for hjælp. Hvad angår første del, så blev det undervejs i dataindsamlingsprocessen tydeligt, at det ikke kun var mig som forsker, der havde et bagvedliggende ønske om at give noget tilbage til feltet og forbedre området. Ofte blev det af borgerne også understreget, at de valgte at deltage i studiet af den primære årsag, at de håbede således at kunne være med til at påvirke feltet og ændre beskæftigelseslovgivningen. I de første møder var det endda noget, jeg selv understregede i forhold værdien af deres deltagelse, men jeg blev senere i tvivl om det hensigtsmæssige i dette, selvom vi havde et fælles formål. Således var det for nogle borgere et emne, som blev taget op flere gange, hvor de understregede værdien af, at jeg fik formidlet deres historier til de relevante beslutningstagere og løbende spurgte til, om og hvornår jeg havde tænkt mig at gøre det. Jeg følte det her relevant at tydeliggøre begrænsningerne i mine muligheder for at få indflydelse på beskæftigelsespolitikken, samtidig med at jeg fortalte dem om, hvordan jeg ved flere

lejligheder havde fortalt om min forskning til relevante aktører på feltet. I forhold til den anden del, omhandlende konkrete situationer, hvor borgerne mere eller mindre gav udtryk for et direkte behov for hjælp, så var især disse vanskelige for mig at håndtere. Et eksempel var Charlotte, som i mit andet møde med hende gentagne gange græd af frustration og fortvivlelse over sin situation og over, at hun specifikt stod overfor at skulle flytte, uden selv at være i stand til at håndtere det på grund af sit helbred og uden at have de nødvendige økonomiske midler til at betale sig fra det. Stadig påvirket af situationen valgte jeg efter interviewet at forhøre mig hos medarbejdere på Væksthuset, om de havde forslag til, hvordan Charlotte kunne hjælpes. En af dem foreslog Frelsens Hær, som hjælper med engangstilskud til økonomisk pressede mennesker, og jeg valgte derfor at tage kontakt til dem for at forelægge dem situationen, hvorefter jeg videregav deres oplysninger til Charlotte i en sms. Forud for mit næste møde med Charlotte blev jeg i tvivl om, hvorvidt jeg skulle have ydet den hjælp, som jeg gjorde, da jeg var nervøs for, om balancen i vores relation ville forskyde sig på en måde, så Charlotte nu følte, at hun skyldte mig noget. Samtidig var jeg bevidst om, hvilket også i det følgende møde viste sig at være tilfældet, at jeg havde foretaget en direkte intervention i hendes liv, som rakte udover det at interviewe hende. Charlotte havde fået hjælp til at flytte og var fortsat i kontakt med Frelsens Hær, hvor hun fandt råd og vejledning. Vores relation virkede imidlertid ikke til at have forandret sig, men til trods for, at det af forskningsmæssige hensyn kunne fremstå uhensigtsmæssigt at påvirke en informants situation på denne måde, så var det også min oplevelse, at det ville virke uetisk at afholde mig fra at foretage mig noget. Set på afstand er jeg således tilfreds med, at jeg hjalp Charlotte, da hendes fordele ved min personlige involvering i hendes forløb overskyggede ulemperne ved at influere direkte på datamaterialet.

Som de to indledende citatuddrag illustrerer, har jeg for nogle af informanterne været en gennemgående figur i de to år, dataindsamlingen pågik. For Simon gjaldt det hans beskæftigelsessituation, hvor jeg var den person, han havde talt mest om den med, siden vi mødtes første gang, mens det for Lotte handlede om hendes sociale netværk og oplevelsen af, at jeg var den eneste person, som var interesseret i at høre om hendes liv. Disse omstændigheder vanskeliggjorde den uundgåelige omstændighed, at jeg også på et tidspunkt skulle sige endeligt farvel til informanterne og trække mig tilbage fra feltet. Ifølge litteratur på området er det i denne sidste fase af dataindsamlingen vigtigt at have en klar exit-strategi, hvilket blandt andet kan indebære at markere afslutningen med en begivenhed, en gave eller lignende (Neale 2013). I mit tilfælde valgte jeg blandt andet forud for interviewet at forberede informanterne på, at det var sidste gang, vi skulle mødes. Men selvom de var blevet gjort opmærksomme på det, virkede det alligevel som om, at det kom som en overraskelse for dem. Flere blev berørte, og på mange virkede det næsten som en lettelse, at jeg bad om at beholde deres kontaktoplysninger med henblik på måske at kontakte dem igen, hvis jeg fik mulighed for at fortsætte dataindsamlingen i et nyt forskningsprojekt. Det var som om, at det gjorde afskeden lettere, at der var en mulig åbning for, at vi ville ses igen, selvom det også kunne betragtes som en

uhensigtsmæssigt uklar afslutning. Derudover gav jeg dem alle en æske chokolade som tak for deres deltagelse, hvilket viste sig at have en overraskende effekt. Udover at de alle blev glade for chokoladen, sagde flere også, at de følte sig helt stolte over at have fået chokolade, da det fungerede som en understregning af, at deres deltagelse havde gjort en forskel, og at de med chokoladen følte sig værdsat på en måde, de ikke havde oplevet før. Ved afslutningen af det sidste interview fortalte flere således også, at de havde været glade for at have deltaget, da det havde givet dem en mulighed for at fortælle om deres tanker om og oplever af beskæftigelsesindsatsen til nogen, som ikke er familie og har en personlig relation til dem, eller nogen (fx deres sagsbehandlere), som har en beslutningskompetence overfor dem. Netop dette sidste element har i hele forskningsprocessen været centralt for mig i min stillingtagen til de etiske dilemmaer. De metodiske- og forskningsetiske overvejelser, jeg har gjort mig undervejs i forskningsprocessen, har således været tæt forbundne i den forstand, at målet om at indfange borgernes perspektiv på og viden om beskæftigelsesindsatsen involverer berøringen af nogle sensitive områder i borgernes liv, trods et forholdsvis snævert fokus på de dele, der omhandler deres relation til arbejdsmarkedet. Det har imidlertid været en metodisk forudsætning for at indsamle denne viden, at bevæge mig ind i gråzonen af forskningsetikken. De etiske overvejelser, jeg har gjort mig, skal således også ses som en etisk afvejning af den samfundsmæssige værdi i at få denne viden frem, i form af at give synlighed til en gruppe af borgere, som kun sjældent får taletid i den offentlige og politiske debat om deres beskæftigelsessituation.

Uanset de etiske problemstillinger, der er forbundet med at lave longitudinel forskning, så har jeg ved at formidle deres fortællinger med den yderste omhu og respekt for de omstændigheder og kontekster, de er blevet fortalt i, bidraget med en viden, som ikke ville være fremkommet på anden måde.

4.5. KVALITETEN AF DE FREMKOMNE RESULTATER

I kapitlets sidste afsnit vil jeg skitsere nogle af begrænsningerne i de fremkomne resultater og i den sammenhæng samtidig reflektere over, om forskningsprocessen kunne være gennemført mere hensigtsmæssigt på en anden måde. I disse refleksioner indgår ligeledes en vurdering af kvaliteten af de slutninger, som er fremdraget gennem analyserne af det empiriske materiale.

Begrænsningerne ved at gennemføre et kvalitativt forløbsstudie, sådan som det er blevet appliceret i dette studie af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb, er givetvis til stede. På den kvalitative forskningstilgangs egne præmisser, handler disse begrænsninger blandt andet om den store mængde data, et forløbsstudie genererer, og de heraf følgende analytiske udfordringer ved at sammenfatte en sådan mængde data på en måde, der ikke gør vold mod den diversitet og pluralitet, som netop er styrken ved samme forskningstilgang (Flick 2007). De 25 informanter er, som oversigten i Appendiks C demonstrerer, en yderst

mangfoldig gruppe af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. De varierer på stort set alle mulige parametre relevante for deres ledighedsforløb (ledighedshistorik, baggrundskarakteristika, karakteren af deres problemer og årsagerne til deres ledighed). Imidlertid fremgår det af analyserne i artiklerne, at der er nogle mønstre og sammenhænge i deres individuelle fortællinger, som går på tværs, og som jeg gennem en grundig kodningsproces har kondenseret til kun fire forskellige typer af faser, som borgerne kan befinde sig i undervejs i deres ledighedsforløb. Som det understreges i analyserne, er faserne idealtyper, og er nødvendigvis et resultat af en analytisk proces, hvor individuelle særtegn er blevet forbundet i mere overordnede begrebsdannelser som eksempelvis 'fragmentering' eller 'meningsfuldhed'. Samtidig er nogle af nuancerne i, hvordan de enkelte borgere har fortalt deres historie, gået tabt til fordel for at kunne fremhæve ligheder og forskelle i, hvad de hver især har fortalt. Hvad jeg således har givet køb på for at kunne indplacere borgernes forløb over tid i fire forskellige faser, er at reducere nogle af de oversættelsesprocesser, som netop kendetegner den enkeltes møde med beskæftigelsessystemet, til nogle mere eller mindre generiske variable (Blumer 1956). Det gælder for eksempel indplaceringen af borgernes syn på systemet som værende henholdsvis modstander, samarbejdspartner, barriere eller fjern afhængig af om borgernes forløb er i tilbagegang, fremgang, står stille eller er kørt af sporet. At en borgers syn på systemet kan karakteriseret som modstand, dækker over en flertydighed af måder, hvorpå denne modstand kommer til udtryk hos den enkelte borgere; i interaktionen med de professionelle, i interviewsituationer og i konkrete handlinger. Denne flertydighed forsvinder, når borgerenes syn på systemet reduceres til 'modstander'. Omvendt så kommer flertydigheden i konstruktionen af fasemodellen til sin ret gennem tydeliggørelsen af, at der rent faktisk sker bevægelser og forandringer over tid i en borgers ledighedsforløb. Her har det imidlertid været interessant at observere de reaktioner, jeg har fået, når jeg har præsenteret fasemodellen for både praktikere og forskere. Jeg har ofte fået spørgsmål om, hvorvidt jeg fandt en bestemt logik i sammenhængene mellem faserne (fx at stilstand oftest blev efterfulgt af afsporing) eller om det forholdt sig sådan, at borgerne befandt sig i enten den ene eller den anden type af fase over de to år, jeg fulgte dem. Som det fremgår i artiklerne, er ingen af disse to ting tilfældet. Tværtimod understreger pluraliteten og diversiteten blandt borgerne og i det samlede datamateriale, at der intet klart system er i sammenhængen mellem faserne, ligesom ingen af de enkelte borgers ledighedsforløb entydigt kan siges enten at være i fremgang eller i tilbagegang.

I forlængelse heraf har anlæggelsen af et forløbsperspektiv også præsenteret en anden udfordring i forhold til at håndtere tidsdimensionen i den analytiske bearbejdning af materialet. Eksempelvis blev jeg på et tidspunkt i den løbende empiriske analyse opmærksom på et potentielt mønster i den måde borgerne fortalte om forklaringerne på, hvorfor de var blevet ledige overfor deres fortællinger om forventninger til fremtiden. På samme måde som Järvinen & Ravn i deres studie af unge misbrugere (2015) fandt en sammenhæng mellem de unges forklaringer på

deres misbrug, og deres forventninger til at komme ud af misbruget igen, så blev jeg inspireret til at undersøge nærmere, om eksempelvis de borgere, der så deres ledighed som en konsekvens af helbredsmæssige problemer havde andre forventninger til en fremtid på arbejdsmarkedet end de borgere, som så deres ledighed som et resultat af tilfældigheder, som noget selvvalgt eller som en konsekvens af mangel på relevant arbejde. Jeg nåede så langt som at kode de første interviews i kategorierne 'forklaringer på ledighed' og 'forventninger til fremtiden' inden jeg stødte på det 'problem' som netop er styrken ved det kvalitative forløbsstudie; opmærksomheden på, hvordan fortællinger og erfaringer forandrer sig over tid. Da jeg således nåede dertil, hvor jeg skulle kode materialet fra 2. og 3. empiribølge i samme kategorier, gjaldt det for mange af borgerne, at deres fortællinger ikke længere var de samme. Jeg overvejede på et tidspunkt at håndtere dette ved at kun analysere den første empiribølge og dermed for en stund se bort fra forløbsperspektivet for at udforske dette mønster nærmere. Jeg måtte dog ganske hurtigt konstatere, at det oplevedes som kunstigt og som fejltolkning, da jeg jo gennem de senere interviews 'vidste bedre' end at en borgers orientering mod arbejdsmarkedet kunne identificeres ud fra årsagerne til deres ledighed. Opmærksomheden på denne foreløbighed, som et forløbsstudie åbner op for, kan altså i nogle analyser være ligeså udfordrende som det er givende.

Holdbarheden og kvaliteten af de analytiske resultater, som fremstilles i afhandlingen, må vurderes ud fra kriterier, der accepterer forudsætningerne i den forskning, jeg har haft til hensigt at udføre. Disse forudsætninger er baseret på dels en metodologisk forståelse af, at aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere som individuelle aktører sidder inde med en viden, der er unik og gyldig i forhold til belysningen af beskæftigelsesindsatsens betydning for deres ledighedsforløb. Dels er forudsætningerne baseret på en videnskabsteoretisk erkendelse af, at denne betydning finder sted i den relationelle praksis, hvor borgerne i samspil med feltet, oversætter og fortolker indsatserne i forhold til at få virkning for deres egen situation. Med det afsæt er det min tilgang, at intet i sig selv er en kendsgerning, idet alt må defineres i relation til den måde, viden produceres og reproduceres i de konkrete møder mellem aktører. For vurderingen af de fremkomne resultater betyder det, at de altid vil være til forhandling mellem aktørerne i de netværk, som resultaterne er en effekt af (Latour & Woolgar 1979/1986). Således er det ikke mig som forsker, der sidder inde med svaret, ligesom svaret heller ikke findes derude og blot venter på at blive opdaget. Resultaterne og de analytiske slutninger opstår i mødet mellem mig og genstandsfeltet (herunder borgerne og deres kontekst), hvilket betyder, at forskningen, som den præsenteres i afhandlingen er bestemt af de relationelle forbindelser hvori den er produceret (Latour 1999).

Spørgsmålet om, hvorvidt der er taget højde for andre mulige forklaringer, vil jeg nærme mig ved at reflektere over, hvilke analytiske resultater der kunne være fremkommet, hvis jeg havde anvendt andre datakilder. Med det udgangspunkt at indfange borgernes viden om deres ledighedsforløb over tid, har jeg bevidst fravalgt

at inkludere et professionelt perspektiv i form af at interviewe borgernes sagsbehandlere, jobkonsulenter o.l. Dette fravalg er jeg blevet konfronteret med løbende i dataindsamlingsprocessen og i formidlingen af de foreløbige resultater til både forskere og praktikere. Flere har således stillet sig kritiske overfor, at jeg ikke har inkluderet sagsbehandlernes perspektiv. Dette ud fra et argument om, at jeg uden deres bidrag reelt ikke kan vide, om borgerne taler sandt og udlægger deres situation korrekt. Med afsæt i de videnskabsteoretiske antagelser bag forskningsprocessen bliver dette argument imidlertid værdiløst, idet jeg dels ikke antager, at der findes en sand, objektiv viden som kan indfanges, og dels antager, at uanset hvordan en sag udlægges af en professionel, så handler og agerer den enkelte borger ud fra egne forståelser, oversættelser og fortolkninger af en indsats. Således er det mit argument, at inddragelsen af et professionelt perspektiv med henblik på at validere, om borgernes fortællinger stemmer overens med 'virkeligheden', er irrelevant og uinteressant. Imidlertid kunne de professionelle perspektiv have bidraget i forhold til eksempelvis at udforske transitionerne mellem faserne i de enkelte borgerforløb nærmere. Det kunne således være en antagelse, at sagsbehandlere eksempelvis vil være i stand til at pege på, hvilke dele af beskæftigelsesindsatsen, der har spillet en rolle (om nogen) i disse overgangsfaser. Det har i det indsamlede empiriske materiale været vanskeligt at få borgerne til at reflektere over, hvad der har haft betydning for en udvikling i deres forløb og på hvilken måde. Analysen har således båret præg af, at jeg har måttet forbinde fortællinger over tid ved at dykke ned i forskellene mellem den måde, informanterne har talt om deres situation, deres egen handledygtighed, systemet og fremtiden på arbejdsmarkedet. Og disse slutninger kunne måske have været styrket ved at inddrage de professionelle perspektiv i oversættelsesprocessen.

Et andet potentielt empirisk materiale, som jeg har fravalgt at inddrage i analysen, er dokumentarisk materiale fra borgernes sager i jobcentrene. Det var i udgangspunktet min hensigt at spørge borgerne om adgang til deres sager, og flere nævnte det selv uopfordret undervejs i interviewene. Men det var netop i disse sammenhænge, at jeg blev opmærksom på mulige implikationer ved at inddrage sådanne dokumenter, idet flere borgere bragte dem på banen som en måde at bestyrke sandhedsværdien af det, de fortalte mig (eksempelvis i forhold til antallet af sagsbehandlere, de havde haft, eller varigheden af beslutningsprocesser i deres forløb). I tråd med argumentet mod at inddrage de professionelle perspektiv, blev jeg her opmærksom på, at sagsakter ligeledes kunne forstås som en måde at søge 'objektiv' validering af borgernes fortællinger fra andre kilder. De få sagsakter, jeg er i besiddelse af, som borgerne selv har overdraget til mig, har jeg derfor ikke læst. Såfremt jeg skulle have anvendt dokumentmaterialet, ville det efter min vurdering være med henblik på et andet studie, af eksempelvis sagsbehandlernes kategoriseringspraksis eller beslutningsprocesser i beskæftigessystemet.

Yderligere vurderinger af begrænsninger og kvalitet i den producerede viden kan adresseres ved at reflektere over, hvorvidt fundene generet i denne afhandling kan overføres til andre kontekster (Guba & Lincoln 1994). En måde at belyse

overførbareheden er gennem empirisk generalisering, hvor empiriske resultater fra lignende undersøgelser kan anvendes til at validere og på et empirisk grundlag generalisere resultaterne til en anden kontekst. Som det fremgår af den første artikel, hvor et mapping review kortlægger den tilgængelige viden på feltet, er det begrænset, hvad der findes af forskning, som benytter samme metodologiske udgangspunkt som i nærværende. Af de få studier, som er tilgængelige, og dermed kan anvendes til at vurdere overførbareheden af resultaterne, er for eksempel Eskelinen & Olesen (2010), som i deres studie af en gruppe kontanthjælpsmodtagere ligeledes undersøger, hvilke ændringer borgerne oplever over tid i deres situation under beskæftigelsesindsatsen og i mødet med medarbejderne i systemet. Fælles for dette og mit studie er således en optagethed af den viden, de enkelte borgere sidder inde med, og hvordan vi med denne viden kan blive klogere på, hvordan beskæftigelsesindsatsen fungerer. Eskelinen & Olesen finder blandt andet, ligesom det er tilfældet i dette studie, at beskæftigelsesystemet fra et borgerperspektiv kan fremstå både fragmenteret i den mangelfulde kommunikation mellem forskellige afdelinger og aktører, og standardiseret, dvs. uden at være i stand til at tage hensyn til den enkelte borgers problemer, ønsker og forudsætninger. Disse, i lighed med øvrige fund på tværs af de to studier, er således parallelle. Der er imidlertid også forskelle de to studier imellem i forhold til, hvordan det empiriske materiale analyseres og behandles. Eskelinen & Olesen konstruerer en 'tredelevel' af materialet, som indfanger kendetegn på tværs af de studerede borgers forløb, henholdsvis at disse kan være kendetegnet ved en vekselvirkning mellem borgere og system, når indsatsen tænkes sammen med og bliver en del af borgernes egne fortællinger, at de kan være kendetegnet ved magtesløshed, når systemet ikke kan bidrage til løsningen af borgernes problemer, eller at de kan være kendetegnet ved målbevidsthed, når borgernes egen målbevidsthed bliver en afgørende faktor for fremdriften i deres forløb. Disse fund er således ikke direkte overførbare til nærværende afhandlings, da jeg i højere grad ser udsving og forandringer over tid i den måde, borgerne fortæller om deres forløb. Det kan imidlertid skyldes forskelle i analysetilgangen, snarere end egentlige forskelle i fund de to studier imellem, og det kan skyldes, at Eskelinen & Olesen kun følger en gruppe borgere i et enkelt år, hvorved forandringer kan være vanskeligere at få øje på. Et andet eksempel er Patrick (2014), der i lighed med det, som beskrives i den femte artikel i denne afhandling, har identificeret en række diskrepanser mellem logikkerne bag de seneste velfærdsreformer i Storbritannien og den oplevede virkelighed blandt de borgere, som er genstand for reformerne. Patrick benytter ligeledes et kvalitativt forløbsstudie til at indfange de levede erfaringer med politikken blandt en mangfoldig gruppe af ledige, hvoraf en del har problemer udover ledighed. Fundene i studiet peger på, ligesom det gør sig gældende i nærværende, at der er et mismatch mellem politisk retorik og oplevet virkelighed. Karakteren af diskrepanserne varierer imidlertid de to studier imellem. Eksempelvis fremgår det i afhandlingens sidste artikel: *'Bringing the client back in - A comparison between government rhetoric on 'Job readiness' and experiences of the unemployed'* at der er væsentlige forskelle mellem entydigheden i kategoriseringen af ledige som værende mere eller mindre arbejdsmarkedsparat og borgernes fortællinger om komplekse og foranderlige forløb, der vidner arbejdsmarkedsparathed som en flydende betegnelse. Fokus i

Patricks analyse er, fremfor på den politiske kategorisering af målgruppen, på mismatchet mellem offentlige diskurser om eksempelvis lediges manglende motivation og arbejdsvillighed og borgernes egne erfaringer med ledighed som værende hårdt arbejde og en kamp for overlevelse (Patrick 2014). Forskellene de to studier imellem kan dels skyldes, at en del af informanterne i Patricks studie ikke har så svære problemer som i nærværende, og derfor må formodes at orientere sig anderledes mod arbejdsmarkedet, og dels, at vilkårene som arbejdsløs (hvad angår særligt det økonomiske råderum samt praksis for sanktionering) er ganske forskellige Danmark og Storbritannien imellem (Lindsay et al. 2015). Herudover kunne nævnes Müller et al. (2011), der har studeret konsekvenserne af at leve på de laveste sociale ydelser gennem en kvalitativ forløbsanalyse, eller Gubriums studie af meningsskabelse i borgernes ledighedsforløb (2016).

Et yderligere perspektiv på overførbarhed, som jeg kort vil pege på i forlængelse af den praksisnære, phronetisk inspirerede tilgang, som jeg har anlagt i forskningsprocessen, er overførbarheden til praksis. Løbende i de tre års afhandlingsarbejde har jeg formidlet foreløbige resultater og refleksioner til praktikere, politikere og embedsmænd rundt omkring i landet, på konferencer, til temadage og workshops, og som oplægsholder inviteret specifikt til at fortælle om et borgerperspektiv på beskæftigelsesindsatsen. Og udover at jeg på den måde har forsøgt at skabe anvendelse for mine resultater i socialt arbejde i den beskæftigelsespolitiske frontlinje hos de medarbejdere som dagligt varetager indsatsen overfor de aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, så har jeg omvendt også taget praktikernes perspektiver og tanker med mig tilbage i forskningsarbejdet, når de har udfordret mig på mine antagelser. Det har været særdeles værdifuldt for min proces, ikke mindst fordi det har praksisvalideret mine fund og gjort mine analyser skarpere og mere fokuseret på de perspektiver, der har relevans i feltet, men også fordi jeg på den måde er blevet bekræftet i, at borgernes viden om beskæftigelsesindsatsen bliver efterspurgt og betragtet som et væsentligt element i forbedringen af socialt arbejde i den beskæftigelsespolitiske frontlinje.

Den analytiske generaliserbarhed skal afslutningsvis adresseres i forhold til spørgsmålet om, hvorvidt den producerede viden kan forstås og forklares ved hjælp af en teoretisk rammesætning (Antoft & Salomonsen 2007; Yin 1994). Som det er ganske tydeligt, givet formuleringen af det primære formål om at bidrage til den empiriske indsigt i feltet, så har forskningsprocessen ikke været strengt defineret af én større teoretisk ramme for analyse af de empiriske resultater. Derimod har udvalgte teoretiske begrebsapparater været inddraget i de enkelte artikler, med henblik på at fungere som analytiske værktøjer til at forstå og åbne de empiriske fund op. Såfremt hensigten havde været at teste teoriens anvendelighed gennem en deduktiv forskningsproces, kunne en teoretisk ramme som eksempelvis 'street-level bureaucracy' eller 'life course theory' været benyttet mere systematisk og gennemgribende. En sådan, mere fast, teoretisk rammesætning ville imidlertid kunne siges at få u hensigtsmæssige konsekvenser for frembringelsen af det, der netop var formålet med afhandlingen: at indfange borgernes viden om ledighedsforløb over tid. Omvendt kunne et relevant spørgsmål være, om jeg kunne være kommet længere i min forståelse, hvis det empiriske arbejde netop var funderet i en fastere

begrebsmæssig eller teoretisk forståelse af feltet. Det er ganske vanskeligt at svare på, men det er muligt at forestille sig eksempelvis en teoretisk rammesætning i forhold til borgernes institutionelle identitetskonstruktion (Juhila & Abrams 2011; Gubrium & Holstein 2001) eller en analyse af borgernes fortællinger i relation til et coping-perspektiv, herunder måden hvorpå de gennem forskellige coping- og tilpasningsstrategier handler på deres ledighedssituation (se fx Müller et al. 2010; 2011). Begge sådanne studier ville bidrage med et værdifuldt perspektiv i forhold til forståelsen af spørgsmålet om, hvorfor borgerne fortæller om deres situation, som de gør, i stedet for, som det i højere grad er tilfældet i denne afhandling, hvordan og på hvilken måde borgernes fortællinger om deres ledighedsforløb over tid kan give viden om arbejdsmarkedsparathedsbegrebet.

Udgangspunktet for dataindsamlingen har været en hensigt om at udforske genstandsfeltet set fra kontanthjælpsmodtagernes perspektiv. Jeg har med det sigte anvendt et kvalitativt forløbstudie, hvor jeg har fulgt og dokumenteret en gruppe borgeres forandrede fortællinger over tid. Min vurdering er, at den tilgang har bragt mig derhen, at jeg har formidlet den viden, som det var mit formål at indfange. Men denne viden vil dog altid være foreløbig og kunne være til genstand for løbende udfordringer og korrektioner. Det skal forstås således, at vurderingen af holdbarheden af de forskningsresultater, som præsenteres i afhandlingens artikler, i højere grad bør forholde sig til den anvendte metodologis evne til at opnå den ønskede viden (borgeres egne beskrivelser af en oplevet situation) end denne videns objektive sandhedsværdi. Viden vil altid være midlertidig og vise sig fejlagtig eller blive relativiseret af senere og mere komplekse forståelser. Foreløbigheden, som et uundgåeligt vilkår, åbner op for en søgen efter modforestillinger – i dette tilfælde i BIP og af BIP i praksisfeltets kontekster (Carleheden 1999).

I det følgende og sidste kapitel i afhandlingens kappe findes en afsluttende diskussion af anvendelsen af den fremkomne viden. Det sker i form af en opsamlende konklusion på de enkelte artikler og den samlede afhandling, efterfulgt af en phronetisk stillingtagen til, om og i så fald hvordan denne viden kan anvendes til at forbedre praksis i socialt arbejde på beskæftigelsesområdet for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere.

KAPITEL 5. ANVENDELSEN AF VIDEN

Mit sigte med afhandlingen har været at udforske og bidrage til den empiriske indsigt i aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb og på den baggrund nuancere og udfolde forståelsen af arbejdsmarkedsparathed som nøglebegreb i beskæftigelsesindsatsen overfor borgere på kanten af arbejdsmarkedet. Udgangspunktet herfor var en antagelse om, at borgerne som kritisk kompetente aktører i beskæftigelsesindsatsen ligger inde med en unik viden, der har gyldighed i forhold til studiet af beskæftigelsesindsatsens betydning for den enkeltes forløb mod arbejdsmarkedet. Denne antagelse blev først i afhandlingen sat i relation til de forskellige vidensforståelser, der kan identificeres i BeskæftigelsesIndikatorProjektet i form af divergerende og gensidigt nuancerende antagelser om de bagvedliggende kausalitetsforståelser for indikatorbegrebet. Her blev det præciseret, at den forståelse, som jeg i genereringen og behandlingen af det empiriske materiale læner mig op ad i denne afhandling, er en relationel kausalitetsforståelse, hvor indikatorer for arbejdsmarkedsparathed betragtes som en kontinuerlig effekt, der skabes og genskabes i de konkrete møder mellem borgere og beskæftigelsesindsatsen. I afhandlingens fem artikler blev det overordnede formål om at udforske målgruppens viden om arbejdsmarkedsparathed adresseret på forskellige måder.

Den første af afhandlingens artikler *'One size doesn't fit all: Diversifying research on active labor market policies'* bidrager til det overordnede forskningsspørgsmål ved at belyse, hvordan arbejdsmarkedsparathed studeres i forskningsfeltet indenfor den aktive beskæftigelsespolitik. Gennem en systematisk gennemgang af dansk og international litteratur demonstrerer artiklen, at der findes en omfattende viden indenfor området, afspejlet i det store antal tilgængelige studier, men at der i denne viden er et fravær af væsentlige nuancer, således at forskningen ikke afspejler diversiteten i genstandsfeltet – både i forhold til de beskæftigelsesindsatser og målgrupper af ledige, der studeres. Disse videnshuller kan have konsekvenser for de borgere, som er en del af indsatsen i de tilfælde, hvor politikken baserer sig på den tilgængelige viden. I artiklen konkluderes på baggrund af mapping reviewet, at der ikke findes én effektiv tilgang, én effektiv metode eller én bestemt borgertype i dette felt. Men det er imidlertid et sådan billede, der dominerer den tilgængelige viden. Artiklen peger på et behov for forskning, som er sensitiv overfor kompleksiteten i studiet af beskæftigelsesindsatsens betydning for borgere med problemer udover ledighed, og som på den baggrund kan bidrage til at gentænke den måde, vi ser på beskæftigelsesindsatsen – frem mod det perspektiv, at én type indsats ikke passer til alle.

Den anden artikel i afhandlingen *'Metodekombination som mulig tilgang til studiet af komplekse fænomener'* adresserer dette behov for produktion af viden, der er sensitiv overfor de kompleksiteter og modsatrettetheder, som kendetegner dette felt.

Med metodekombination som tilgang giver artiklen ét bud på, hvordan vi kan nærme os en sådan nuanceret og dybdegående viden. Gennem løbende samtaler mellem de forskellige metoder træder dilemmaet og de divergerende forståelsesuniverser blandt metoderne frem, men der åbner sig samtidig en mulighed for at afstanden mellem universerne skrumper ind. I artiklen konkluderes det, at en grundlæggende forudsætning herfor er en fortsat opmærksomhed på de steder, hvor metoderne er forskellige og de steder, hvor de når grænsen for deres forklaringskraft. En sådan opmærksomhed åbenbarer nemlig de grænseflader, hvor metodekombinationen får sin berettigelse og kan bidrage til udfyldelsen af det videnshul, der blotlægges. Metodekombination som tilgang til forståelsen af et komplekst fænomen kan på den baggrund bidrage med en kvalificeret viden, der bør fungere som et vigtigt supplement til de mere etablerede vidensformer. Det viste sig imidlertid efter artiklens udgivelse vanskeligt at leve op til det metodiske design, idet både praktiske omstændigheder, divergerende kausalitetsforståelser og heraf følgende analytiske udfordringer med at forbinde viden generet på forskellige niveauer bremsede for den intenderede dialog mellem vidensformerne. De følgende analyser af det empiriske materiale tog derfor udelukkende afsæt i det kvalitative forløbsstudie.

Den tredje artikel *'Ready to work (yet)? Unemployment trajectories among vulnerable welfare recipients'* bidrager til besvarelsen af det overordnede forskningsspørgsmål ved over tid at analysere forandringerne i individuelle ledighedsforløb. Analysen afslører en pluralitet og kompleksitet bag arbejdsmarkedsparathed, som kaster lys over, hvordan borgerne ser sig selv på forskellige tidspunkter, i forskellige faser af deres forløb, som har betydning for deres oplevede handlemuligheder, samarbejde med jobcenteret og orientering mod arbejdsmarkedet. Disse variationer og forandringer over tid sammenfattes i artiklen i en typologi af fire forskellige faser, som borgerne kan befinde sig i undervejs i deres ledighedsforløb. Den unikke viden, der således er produceret ved at følge en gruppe borgere over tid, peger på, at aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere i løbet af deres ledighedsforløb oplever at være i faser, hvor de henholdsvis bevæger sig længere væk fra arbejdsmarkedet, hvor de kommer tættere på at få et job, hvor de står stille og/eller hvor de oplever at være kørt ud på et sidespor. I artiklen konkluderes på den baggrund, at borgernes ledighedsforløb på ingen måde er lineære forløb, som følger forudsigelige og tydelige veje mod arbejdsmarkedet. Derimod forbindes de på komplicerede måder gennem skiftende fortællinger, effekter, utilsigtede konsekvenser og sammengribende problemstillinger. Hvad der har betydning for en borgers arbejdsmarkedsparathed, kan således ikke bestemmes ud fra en specifikt indsats eller aktivitet, da hvert individuelt ledighedsforløb består af skiftende faser med varierende kendetegn – og som følge heraf er forskellige indsatser relevante for at understøtte den enkeltes forløb mod arbejdsmarkedet.

Den fjerde artikel: *'Expressing and responding to self-efficacy in client-social worker interactions'* går i dybden med mestringsforventning som en af de

dimensioner, som borgernes fortællinger vidner om som betydningsfulde for deres forløb. Gennem analyser af observationsmateriale fra udvalgte borgeres møder med professionelle identificeres tre måder, hvorpå borgerne giver udtryk for mestringsforventning og, henholdsvis, sagsbehandlerne responderer på udtryk for mestringsforventning. I artiklen demonstreres det, hvordan hverken udtryk eller respons følger en bestemt logik på tværs af cases, ligesom det ikke er muligt at pege på, hvordan professionelle bør respondere på borgeres forskelligartede udtryk for mestringsforventning. Borgernes egen tro på deres evner til at komme nærmere arbejdsmarkedet og de professionelle respons på denne tro er relateret i en fortløbende interaktionel proces, hvor udtryk leder til respons, som igen leder til nye udtryk. Med afsæt i de analytiske fund bidrager denne artikel til forståelsen af, hvordan dimensioner i den enkeltes arbejdsmarkedsparticipation skabes i situerede interaktioner, hvilket kan anvendes som udgangspunkt for en reflektiv praksis. En sådan praksis søger ikke at finde én måde for professionelle at respondere på borgeres arbejdsmarkedsparticipation, men rummer den tilgang, at responser kan og skal være forskellige afhængig af den enkelte borgers situation og den specifikke kontekst. Og en sådan reflektiv vurdering kan kun foretages, konkluderer artiklen, på baggrund af specifik viden om den enkelte borger, og skabes derfor i den situerede interaktion.

I den sidste af de fem artikler: *'Bringing the client back in - A comparison between government rhetoric on 'Job readiness' and experiences of the unemployed'* præsenteres fundene fra en tematisk analyse struktureret omkring en sammenligning mellem på den ene side de individuelle fortællinger i ledighedsforløbene og på den anden side logikkerne bag den nuværende aktive beskæftigelsespolitik. Gennem fire cases eksemplificeres det, hvordan borgernes viden og erfaringer bidrager med værdifuld indsigt i, hvordan politikken fortolkes og oversættes ind i hverdagslivet blandt en gruppe af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Konkret identificerer analysen fire diskrepanser mellem politisk logik og oplevet virkelighed på borgerniveau: 1) Mens politisk kategoriseringslogik har en tendens til at placere ledige på et ensrettet forløb mod arbejdsmarkedet – fra henholdsvis mindre arbejdsmarkedsparticipation til mere arbejdsmarkedsparticipation – så peger de individuelle fortællinger over tid på en kompleks virkelighed af flertydige og flydende ledighedsforløb. 2) Mens den seneste politiske kategoriseringspraksis entydigt placerer den enkelte lediges kompetencer og orientering mod arbejdsmarkedet som det, der skal ændres for at forbedre arbejdsmarkedsparticipationen, så viser det empiriske materiale, at systemet og institutionelle faktorer nogle gange spiller en afgørende rolle som enten barrierer for eller medskabere af arbejdsmarkedsparticipationen. 3) Mens den nuværende aktive beskæftigelsesindsats er funderet på et positivt menneskesyn, hvilket betyder en vægtning af ressourcer og styrke hos de ledige, demonstrerer borgernes fortællinger, at de i nogle faser af deres forløb oplever substantielle fysiske og psykiske problemer, som ikke anerkendes institutionelt. 4) Det moralske fundament for politisk kategorisering lægger vægt på arbejdsmarkedsparticipation som et universelt mål, men fra et borgerperspektiv bliver

dette fundament tydeligt udfordret af borgernes fortællinger i udvalgte faser i deres ledighedsforløb, hvor arbejde ikke er noget, de ønsker at orientere sig mod. På baggrund af en analyse af disse fire diskrepanser bidrager artiklen dels til den voksende litteratur om politisk kategorisering ved at vise værdien af at inddrage de menneskers perspektiv, som politikken er rettet mod, og dels bidrager den med et kritisk og konstruktivt blik på nogle af de modsatrettede elementer, som den nuværende beskæftigelsespolitik består af.

På baggrund af fundene i de fem artikler, og ved konkret at gå tilbage til den indledningsvise fortælling om Karen, vil jeg foretage en samlet konklusion på afhandlingen. Gennem to års studie af 25 kontanthjælpsmodtagere er det blevet tydeligt, hvordan ledighedsforløb som Karens består af snørklede og komplekse veje forbundet af forskellige typer af faser, hvor borgerne på forskellige måder fortæller om deres handlemuligheder, samspil med systemet og orientering mod arbejdsmarkedet. For Karens forløb gør det sig gældende, at hun har fortalt om perioder, der kan karakteriseres som stilstand, hvor beskæftigelsessystemet har optrådt splittet, usammenhængende og meningsløst. I de faser, hvor det gør sig gældende, har Karen forholdt sig afventende, tilpasset sig de institutionelle rutiner i beskæftigelsespraksissen og fortalt om en usikkerhed i forhold til troen på sine egne kompetencer og deres relevans på arbejdsmarkedet. Det gjaldt eksempelvis i faser, hvor Karen gentagne gange blev forlænget i de samme virksomhedspraktikker uden at kunne få øje på formålet hermed, eller når fokus og mål med indsatsen løbende ændrede sig på grund af institutionelt bundne beslutninger og aktørskifter. I andre perioder af hendes ledighedsforløb har Karen oplevet, at hun bevægede sig nærmere arbejdsmarkedet, og hun fortalte i sådanne faser om konkrete planer for handlinger og en vished om de mål, hun i samarbejde med sin sagsbehandler og jobkonsulent arbejdede henimod. Det viste sig blandt andet i fasen efter, at Karen på et rehabiliteringsmøde blev tilkendt fleksjob, hvor hendes fortælling rummede en tro på, at hun havde kompetencerne til selv at foretage de handlinger, der var nødvendige for, at hun kunne komme tættere på arbejdsmarkedet.

For mig vidner borgerperspektivet, herunder eksemplet med Karen, om, at der ikke findes én model eller løsning for at få aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere til at nærme sig arbejdsmarkedet. Når ledige over tid bevæger sig ind og ud af faser som tilbagegang, fremgang, stilstand og deroute, så afspejler det en arbejdsmarkedsparathed, der er til stede, men i en kompleks, dynamisk og uforudsigelig form. Det betyder, at standardiserede indsatser og metoder ikke på en relevant måde kan møde den enkelte borgers behov. Derimod peger det på en beskæftigelsesindsats og praksis, der bør bestå af fleksible og formbare indsatser og metoder, som er bundet til den enkeltes situation på et givent tidspunkt i dennes ledighedsforløb og dermed er i stand til at tage højde for og handle på det umiddelbare: når det rette match opstår, når den enkelte borger handler og finder en løsning på eget initiativ, eller når en unik åbning præsenterer sig i den enkeltes forløb. Det er ikke en simpel løsning og konklusion. Men hvis man spørger de

borgere, der er en del af indsatsen, så er det en kompleks kombination af disse elementer, der virker. Hvis man konkret tager afsæt i fasemodellen udviklet i forbindelse med analysen af den tredje artikel *Ready to work (yet)? Unemployment trajectories among vulnerable welfare recipients*, så peger borgernes viden på, at det er i faser, som er kendetegnet ved sammenhæng, meningsfuldhed og en tro på egne evner, at borgerne gennem egen handlingsorientering og systemet som en samarbejdspartner, bevæger sig fremad mod nogle kortsigtede mål på vejen hen mod en mere langsigtet arbejdsmarkedsdeltagelse. Sat i relation til den nuværende beskæftigelsesindsats, så vidner dette fund efter min vurdering om, at der er en arbejdsmarkedsparathed til stede, men at den er flydende og foranderlig, og derfor fordrer en indsats, der kan tage højde for dette.

Men dette efterlader spørgsmålet om, hvorvidt den indledningsvise definition af arbejdsmarkedsparathedsbegrebet afspejler det, der udspiller sig i socialt arbejde i den beskæftigelsespolitiske frontlinje. På baggrund af den samlede viden produceret i afhandlingen vil jeg argumentere for, at borgernes viden og erfaringer om deres ledighedsforløb giver anledning til at revidere denne definition. Det kunne eksempelvis se således ud:

'Arbejdsmarkedsparathed er en flydende betegner for arbejdsløses orientering mod arbejdsmarkedet, som er bundet til de konkrete relationer mellem den enkelte arbejdsløse og systemet (forstået som de institutionelle rammer, de professionelle aktører og virksomhederne) og som kontinuerligt skabes og omskabes i et komplekst netværk af sammengribende problemstillinger og utilsigtede konsekvenser'.

I modsætning til den indledningsvise definition af arbejdsmarkedsparathed som en politisk kategorisering af den arbejdsløses afstand til arbejdsmarkedet, der er bundet til den enkeltes ressourcer og barrierer, så bliver det ved inddragelse af borgernes viden og erfaringer evident, at arbejdsmarkedsparathed er langt mere flydende og foranderlig. Mit argument på baggrund af datamaterialet og analyserne præsenteret i afhandlingen er, at arbejdsmarkedsparathed i højere grad bør betragtes som en relationelt betinget, flydende betegner. Som noget, der skabes i samspillet mellem borgeren og systemrepræsentanten. I matchet mellem den enkelte borger og en konkret virksomhed. I den faktiske kontekst, hvor borgerens problemstillinger, hverdagsliv og aktuelle situation tages med i betragtning. Til det formål er det vanskeligt at forestille sig en 'one size fits all'-model, som kan imødekomme dette.

Lad mig på den baggrund vende tilbage til det overordnede forskningsspørgsmål: *Hvilken viden om arbejdsmarkedsparatheden blandt aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere findes i borgernes egne fortællinger om deres ledighedsforløb over tid?* Det kan ud fra den samlede afhandling konkluderes, at forståelsen af arbejdsmarkedsparathedsbegrebet kan forbedres og nuanceres, hvis vi lytter til, hvad de ledige, som er genstand for beskæftigelsesindsatsen, fortæller. Det næste skridt må nu være at tage denne viden alvorligt i forskningen, og i

formuleringen og udmøntningen af socialt arbejde i den beskæftigelsespolitiske frontlinje. Hvis arbejdsmarkedsparathed således betragtes som en flydende betegnelse, der er bundet relationelt til den beskæftigelsespolitiske frontlinje og løbende skabes og omskabes i komplekse netværk, så har det en række implikationer for både forskningen, praksisfeltet og beskæftigelsespolitikken rettet mod denne gruppe af ledige med problemer udover arbejdsløshed. I det følgende, sidste afsnit i afhandlingen, skitseres disse implikationer med afsæt i en phronetisk stillingtagen til den fremkomne videns relevans i forhold til at forbedre indsatsen for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere.

5.1. EN PHRONETISK STILLINGTAGEN

Gennemgående for både det samlede BeskæftigelsesIndikatorProjekt og for delstudiet af borgerforløb over tid, som denne afhandling repræsenterer, har været et sigte om at kunne bidrage med en praksisanvendelig viden til socialt arbejde i den beskæftigelsespolitiske frontlinje, som i sidste ende kan være til gavn for målgruppen af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Som det blev præciseret indledningsvist, og ligeledes er kommet til udtryk undervejs i det samlede afhandlingsarbejde, så har afsættet for mit forskningsarbejde på den baggrund været normativt i den forstand, at jeg – og Væksthuset - abonnerer på en antagelse om, at beskæftigelsesindsatsen for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, som den ser ud på nuværende tidspunkt kan forandres til det bedre. Det har ligeledes været en drivkraft for de borgere, som over to år indvilligede i at dele deres fortællinger med mig. Inden det sidste punktum i denne afhandling sættes, er det derfor uundgåeligt, og ganske vigtigt for mig, at få sat de væsentligste fund i relation til praksis. Som det fremgik allerede fra første side i denne afhandling, så har det primære sigte med mit arbejde i den henseende været at bidrage til den empiriske indsigt i arbejdsmarkedsparathed ved at anlægge et borgerperspektiv på beskæftigelsesindsatsen. Det har jeg gjort ad forskellige veje. Blot det at anlægge et borgerperspektiv og søge at indfange de gemte fortællinger om aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres viden og erfaringer med beskæftigelsesindsatsen, har været en vej. En anden vej har været den løbende formidling undervejs i forskningsprocessen til praktikere og politikere, som det blev beskrevet i det foregående kapitel, men også til et mere bredt publikum i form af indlæg på min egen forskningsblog (se Appendix D). Uden at jeg kan dokumentere det præcist, så er det mit indtryk gennem en række henvendelser fra borgere, journalister og et mere bredt spektrum af praktikere, at de fortællinger, jeg her har delt, er nået ud til en større gruppe læsere, som ikke hidtil har haft indsigt i denne målgruppes ledighedsforløb. Med anlæggelsen af en phronetisk tilgang til forskningsprocessen er en tredje vej også at forsøge mere direkte at pege på forandringspotentialerne gennem den indsamlede viden. Her har jeg særligt været inspireret af Flyvbjerg og Schrams arbejde (Flyvbjerg 2002; Schram, Flyvbjerg & Landman 2013; Schram 2003; Schram *forthcoming*).

'Formålet med den phronetiske tilgang er at genindsætte samfundsvidenskaben i dens klassiske rolle som en praktisk, intellektuel aktivitet, der sigter på at klargøre de problemer, risici og muligheder vi møder som mennesker og som samfund, og på at bidrage til den samfundsmæssige og politiske praksis' (Flyvbjerg 2002:14).

Begrebet 'phronesis' kan spores tilbage til Aristoteles' skelnen mellem fire typer af viden (udover phronesis er det episteme, techné og sofia), og betyder en sandhedens tilstand, ræsonneret og egnet til handling i forhold til ting, der er gode eller dårlige for mennesket (Toulmin 2001). Som citatet her illustrerer, så retter en phronetisk forskningstilgang sig mod indsamlingen af praktisk viden om, hvordan man skal adressere og handle på sociale problemer i en bestemt kontekst – ud fra en forståelse af, at viden om samfundet er umulig uden at forstå den meningsgivende inddragelse af aktørerne i samfundet og de kontekstuelle betingelser, de er en del af (Flyvbjerg 2002; Schram *forthcoming*; Schram, Flyvbjerg & Landman 2013). I en phronetisk forskningstilgang må man dermed nødvendigvis forholde sig til ikke kun, hvis i det hele taget, hvad der virker ud fra et top-down perspektiv, men også, og i højere grad, anlægge et bottom-up perspektiv på, hvad der er vigtigt og 'det gode' i forhold til at tjene interessen for de mennesker 'på bunden', som sjældent får en stemme. Ifølge Flyvbjerg, så indfries dette bedst ved at man i dataindsamlingen og analysen kommer tæt på det konkrete fænomen, og at man gennem feedback og løbende offentliggørelse af resultater, udsætter sin forskning for reaktioner fra omverdenen og udnytter den læringseffekt, der er indbygget heri. I den forstand handler en phronetisk tilgang ikke om at opstille teorier eller metoder, men nærmere om at gennemføre et analytisk projekt af konkrete problemstillinger, som baserer sig på konkrete fortællinger om funktion, konsekvenser og ændringsforslag (Flyvbjerg 2002).

Den phronetiske inspiration i dette afhandlingsarbejde findes således i både den måde, jeg har tilgået fænomenet 'arbejdsmarkedsparathed', nemlig gennem løbende genfortolkninger i takt med indhentningen af ny empiri og i, at jeg med den producerede viden har haft et gennemgående sigte om, at bidrage til at forbedre indsatsen overfor aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Det er særligt dette sidste led, jeg vil adressere i det følgende. Dog skal det først kort præciseres, at det på ingen måde er hele den phronetiske forskningstilgang, jeg abonnerer på. Særligt det snævre fokus på magtrelationer, herunder konflikter og magthavende, som noget, der må stå centralt i al samfundsforskning (Flyvbjerg 2002), bliver vanskeligt at genfinde i mit arbejde. Jeg har i stedet søgt at placere mig i en kritisk og konstruktiv position, hvor ikke kun de undertrykkende og magtfulde mekanismer belyses, men også de mekanismer og fortællinger, hvor samspillet mellem borgere og system har fungeret og peger på konstruktive handlingsmuligheder. Derudover bliver det også vanskeligt i mit arbejde at genfinde målsætningen om gennem forskning at bidrage til forbedringen af de enkelte lediges egen bevidsthed om deres situation og gøre dem i stand til at handle på dette. En sådan mere aktivistisk tilgang, som den særligt kommer til udtryk i Schrams arbejde (se fx 2006), kan jeg

vanskeligt hævdet at have haft. Mit sigte har nærmere været at behandle informanternes perspektiv som værdifuldt og gennem et kvalitativt forløbsstudie indfange deres stemmer og erfaringer, og ad den vej give deres viden tilbage til feltet (forskningen, de professionelle i praksisfeltet og politikken).

Ifølge Flyvbjerg (2002) og senere Schram (*forthcoming*) må man som forsker, såfremt man har til hensigt at bidrage med viden, der kan forbedre praksis, forholde sig til nogle grundlæggende værdirationelle spørgsmål: hvem den producerede viden til gavn for, hvor er vi på vej hen med denne viden, er den udvikling ønskværdig, hvem står tilbage som vindere og tabere, og hvad, hvis noget, skal forandres? Antagelsen bag disse spørgsmål er, at viden i sig selv ikke har nogen årsag eller iboende relevans, andet end at bidrage til videnskabernes interne 'vidensbank', og at det er utilstrækkeligt at producere og formidle viden udelukkende med det formål at udvikle den videnskabelige praksis. For at viden ikke blot bliver til for videnskabens egen skyld, hævdes det, er det nødvendigt at behandle samfundsrelevante problemstillinger og kommunikere resultaterne ud til de aktører, der dagligt konfronteres med disse problemer i praksisfeltet (Flyvbjerg 2002; Schram & Caterino 2006).

Hvad angår det første spørgsmål, så besidder Væksthuset som privat aktør på beskæftigelsesområdet og samtidig initiativtager og projektleder på et forskningsprojekt en potentielt modsætningsfyldt dobbeltrolle i regi af BIP. Dels har virksomheden en position som udfører/markedsaktør, der søger at opnå en succesfuld forretning på bestillers (kommunale jobcentres) præmisser og dels er den en erhvervsdrivende fond, der er særligt orienteret mod at hjælpe borgere på kanten af arbejdsmarkedet. Denne dobbelthed har udspillet sig på forskellige niveauer og med forskellige potentielle implikationer for på den ene side opfyldelsen af fondens formål og på den anden side Væksthusets private forretningsmodel. Som ph.d.-studerende, ansat i et stipendiat samfinansieret af Aalborg Universitet og Væksthuset, er dobbeltheden kommet til udtryk i forbindelse med eksempelvis formidlingen af forskningsresultater, samt løbende i den videnskabelige forskningsproces, herunder i formuleringen af forskningsspørgsmål, i diskussioner om værdien af den fremkomne viden samt i dialogen med praksisfeltet. BIP er således et forskningsprojekt med iboende dobbeltheder, som uundgåeligt har implikationer for, hvilke erkendelser det er muligt at opnå og videregive i bestemte kontekster og praksisfelter. Karakteren af disse implikationer og de erkendelsesproblemer, som de har stillet mig overfor i den videnskabelige proces, er en indlejret del af det endelige produkt, som denne ph.d.-afhandling udgør og fordrer således en kritisk stillingtagen til, hvem den fremkomne viden er til gavn for.

Med det sigte at kvalificere effektmålingerne af beskæftigelsesindsatserne for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, var det overordnede formål med BIP at undersøge: *Hvilken betydning har beskæftigelsesindsatsen for aktivitetsparate*

kontanthjælpsmodtageres forløb mod arbejdsmarkedet? Dette formål ligger i forlængelse af omdrejningspunktet for Væksthusets indsats, som den er afspejlet i deres slogan: *'Vi gør det, der virker'*. På denne baggrund kan det fremstå således, at Væksthuset har igangsat projektet for at opnå et 'sikkert' vidensgrundlag for som anden aktør at udbyde ydelser indenfor beskæftigelsesområdet. Dette er et legitimt foretagende som privat aktør, og det har i praksis vist sig at fungere som promovering af virksomheden som en seriøs aktør på feltet. Væksthuset repræsenterer imidlertid også noget andet og mere end en privat aktør, når de som en fond med formålet om at forbedre livskvaliteten for udsatte borgere investerer i et langsigtet forskningsprojekt, uden at have sikkerhed for, hvilken viden der kommer ud af det. Og selvom der med BIP søges sikker evidens for, 'hvad der virker', har der samtidig løbende været en kritisk refleksion til stede i projektet og blandt de involverede parter i forhold til, hvad evidens er, og hvordan den kan tilvejebringes, herunder hvordan den kan begrundes på etablerede præmisser, samtidig med at de konkrete behov i praksis og de berørte udsatte gruppers perspektiv tildeles vægt.

Denne dobbeltrolle og min involvering som en del af det samlede BIP taget i betragtning, er der således nogle grænser for, hvor udtømmende jeg kan besvare spørgsmålet om, hvem den fremkomne viden skal gavne. På tværs af de involverede parter i projektet vil dette spørgsmål uden tvivl blive besvaret forskelligt, trods et i udgangspunktet fælles mål om at forbedre indsatsen for en borgergruppe. For betyder dette mål, at den producerede viden bør rettes mod et politisk niveau med henblik på at påvirke lovgivningen på området, eller bør viden rettes mod de praktikere, der skal oversætte og implementere den i indsatsen sammen med borgerne, eller bør den rettes mod den offentlige debat i almindelighed ud fra et formål om at give stemme til en gruppe af ledige, som hidtil kun er blevet hørt i begrænset omfang i denne debat? Derudover, så betyder omstændighederne hvorunder denne viden er produceret, et ph.d.-projekt, at den skal leve op til gældende akademiske forskningsstandarder, herunder eksempelvis at mine fund har skullet formidles i et format, som er publicerbart i danske såvel som internationale tidsskrifter. Set i bakspejlet har BIP i sin helhed, og min afhandling specifikt, forsøgt at adressere alle disse modtagere, på forskellige niveauer og i forskellige faser af forskningsprocessen. Hvorvidt det er lykkedes, og i så fald i hvilket omfang og med hvilket resultat, er imidlertid ganske vanskeligt at vurdere.

På den ene side vil man kunne argumentere for, at den fremkomne viden ukritisk indgår i og reproducerer den herskende beskæftigelsespolitiske diskurs: at et arbejde er ønskværdigt og nødvendigt for enhver aktiv medborgers deltagelse i fællesskabet, og at alle borgere derfor så vidt det er muligt, og selv med et minimum af arbejdsevne, skal inkluderes på arbejdsmarkedet. Dette er sandt i den forstand, at jeg har anlagt et snævert fokus på beskæftigelse og i min kontakt med målgruppen primært har bedt dem forholde sig til deres situation i forhold til arbejdsmarkedet og relationen til beskæftigelsesindsatsen. Det er ligeledes sandt i forhold til den bagvedliggende antagelse for projektet om, at beskæftigelsesindsatsen har en

betydning for denne målgruppes forløb mod arbejdsmarkedet, spørgsmålet har så blot været 'hvilken betydning' og 'med hvilke konsekvenser'. Og det gør sig gældende i forhold til den overordnede målsætning med BIP og Væksthushets rolle som opdragsgiver, idet de grundlæggende arbejder ud fra, at flere borgere skal kunne forsørge sig selv, og dermed for – i samarbejde med den enkelte borger og dennes tilknytning til jobcenteret og beskæftigelsesindsatsen i øvrigt – at finde jobpotentialet for også mennesker, der lever på kanten af samfundet. Væsentligt at bemærke her er imidlertid, hvordan Væksthuset ser på vejen hen mod arbejdsmarkedet, i form af den indsats, der skal styrke den enkeltes beskæftigelsespotentiale. For mens nogle logikker (eksempelvis det seneste kontanthjælpsloft) opererer med reduktion af ydelser og sanktioner som den rette indsats mod ledighed, så baserer Væksthuset sin ideologi på, at vejen til arbejdsmarkedet skal findes gennem særlig støtte, hjælp og virksomhedsrelaterede aktiviteter. Men der vil kunne findes både forskning og politiske holdninger og debatter i de offentlige rum, som udfordrer dette syn og eksempelvis ser borgerløn uden modkrav som den vej, beskæftigelsespolitikken bør bevæge sig, forstået som en modbevægelse mod arbejdsmarkedsretningen gennem en vægtning af den enkelte borgers værdi i sig selv, som ikke knyttes til, at alle skal levere noget tilbage til samfundet i form af arbejdskraft, men at det ligesåvel kan være i form af frivilligt arbejde eller deltagelse i fællesskabet og udviklingen heraf. Ligeledes kunne man også forholde sig kritisk til spørgsmålet om aktiveringspolitikken i beskæftigelsesindsatsen med spørgsmålet om, hvad den er til for – om den i højere grad handler om at kontrollere og styre ledige end at løse deres problemer.

På den anden side har jeg ikke forsøgt at se bort fra kritikken af den herskende politik, men derimod nuanceret og sensitivt, ved at følge en gruppe borgere over tid, søgt at indfange deres fortællinger om både positive og ønskværdige såvel som negative og problematiske dimensioner af den gældende politik og mangfoldige praksis i feltet. Som det særligt er tydeligt i den sidste af afhandlingens artikler, så vidner et sådant perspektiv om nogle markante diskrepanser mellem den måde, beskæftigelsespolitikken er tænkt og forestillet implementeret og den måde, som den bliver betragtet og faktisk får virkninger og konsekvenser i individuelle borgerfortællinger. Det gælder blandt andet udfordringen af det moralske fundament i beskæftigelsespolitikken, hvor nogle af borgerne på tidspunkter i deres ledighedsforløb yder modstand mod logikken om, at selvrealisering gennem arbejdsmarkedsdeltagelse er et universelt mål. At forsøge at formidle borgerfortællinger over tid, har på den måde også givet en adgang til at rette en normativ, men reelt funderet kritik mod de logikker, der er på spil og udspiller sig i frontlinjen i mødet mellem borgere og system. Den producerede viden søges derfor indplaceret i et kritisk og konstruktivt perspektiv (Eskelinen, Olesen & Caswell 2008), hvor jeg med den fremkomne viden – og de forskellige stemmer og interesser, der afspejles i BIP - forholder mig kritisk til den gældende beskæftigelsespolitik, samtidig med at jeg konstruktivt forsøger at bidrage og formidle løsninger og forbedringspotentialer indenfor denne politiske arena.

Ifølge Flyvbjerg, Schram & Landman (2013) er det sidste spørgsmål, som forskere må stille sig, hvad, om noget, der skal forandres. Det leder tilbage til de implikationer, som konklusionen ovenfor har for forskningen, praksisfeltet og beskæftigelsespolitikken rettet mod denne gruppe af ledige med problemer udover arbejdsløshed. For forskningen i socialt arbejde i den beskæftigelsespolitiske frontlinje retter implikationerne af den producerede viden sig mod den måde, vi inddrager de berørte aktører i forskningsarbejdet. Hvis arbejdsmarkedsparathed på baggrund af ovenstående behandles som et åbent begreb, så vil det gøre os i stand til at analysere og forstå de mange facetterede dimensioner af vejen mod arbejdsmarkedet for de ledige borgere, der er kendetegnet ved at have flere, ofte sammengribende, problemstillinger, som står i vejen for deres arbejdsmarkedsdeltagelse. En sådan åben tilgang fordrer særligt to elementer. Det første er, at forskere påtager sig det ansvar, der ligger i at bringe den levede viden og erfaringer op til overfladen. Som gennemgangen af den tilgængelige viden på området peger på, er de lediges viden ofte fraværende. Men denne afhandling peger på, at dybdegående kvalitativ forskning, som er i stand til at følge borgere over tid ved at benytte longitudinelle kvalitative metoder, har et stort potentiale for at bidrage med en sådan relevant viden. Hvis forskere lytter til borgernes perspektiv, vil vores indsigt i beskæftigelsesindsatsen og dens konsekvenser kvalificeres. Det andet element er, at når arbejdsmarkedsparathedsbegrebet er under konstant forandring og løbende skabes i interaktionen og mødet i feltet mellem borgere og professionelle aktører, så vil der være et kontinuerligt behov for forskning, som adresserer karakteren af og kendetegnene ved de skiftende faser i borgernes ledighedsforløb, således at diskrepansen mellem politiske mål og løsninger og de levede erfaringer identificeres, nuanceres og udfordres. Når den meningsfulde indsats skabes og omskabes i de relationer og transformationer, der finder sted i det enkelte møde mellem borger og system i en given kontekst, så kan indsigten i dette felt ikke på noget tidspunkt være endelig. Den i afhandlingen producerede viden må dermed altid betragtes som foreløbig og begrænset, da virkeligheden og vores perception af den kontinuerligt forandres, og vi derfor aldrig må stoppe med at søge nye svar i alle dele af genstandsfeltet.

På praksisniveau i frontlinjen, hvor beskæftigelsespolitikken oversættes, forhandles og fortolkes i møderne mellem borgere og professionelle aktører, har den præsenterede viden her implikationer i forhold til, hvordan denne flertydighed og pluralitet kan håndteres. Som den fjerde artikel i afhandlingen demonstrerer, er der betydelige variationer, modforestillinger og forhandlinger på spil, når de lediges arbejdsmarkedsparathed diskuteres. Der er ikke strukturelle træk, der entydigt sætter sig igennem, i form af politiske krav til indhold og rammesætning. Nogle gange reproduceres sådanne krav blot, men andre omfortolkes de i interaktionen i frontlinjen. Det betyder, at den beskæftigelsesfaglige indsats ikke er standardiseret, men efterlader et rum for lokalt skøn, hvori de professionelle aktører i samspil med borgerne må operere og agere. Når arbejdsmarkedsparatheden er kompleks og kontinuerligt må forhandles i de situerede relationer, så bliver fagligheden blandt de

professionelle, som har til opgave at implementere politikken, af central betydning. Hvis den i afhandlingen producerede viden tages til efterretning i praksisfeltet, ligger der således en opgave med videreudviklingen af en beskæftigelsesfaglighed, der kan rumme en refleksiv praksis, der tager udgangspunkt i den enkelte borgers situation og skræddersyr indsatsen derefter, og som, på den måde, i samspil med borgerne skaber et meningsfuldt og sammenhængende forløb mod arbejdsmarkedet. Konstruktivt peger afhandlingen også på positive elementer og indsatser i de faser og sammenhænge, hvor sammenspillet mellem borger og system fremtræder sammenhængende, meningsfuldt og fremadrettet i forhold til at styrke og udvikle den enkelte lediges tro på at have evnerne til at kunne opnå nogle realistiske og tydelige mål.

På politisk niveau efterlader dette således en udfordring i forhold til at udvikle en politik og understøtte en praksis, hvor en sådan beskæftigelsesfaglighed får det nødvendige rum og fleksibilitet til at kunne udfolde sig. Hvis praksisfeltet skal være i stand til at indfange og arbejde med arbejdsmarkedsparathed som relationelt betinget af den enkelte borgers situation, så kræver det en organisering, der er indrettet til at tage højde for og handle på det umiddelbare. Samtidig peger den i afhandlingen producerede viden på et behov for, at den gældende politik funderes i den erfarede virkelighed, der udspiller sig for de borgere, som er genstand for politikken. Som det fremgår i den sidste artikel, efterlader viden om individuelle borgerforløb over tid nogle kritiske spørgsmål til den måde, den nuværende beskæftigelsespolitik virker i praksis. Blandt andet hvad angår den måde, ledighed i den politiske logik betragtes som et individuelt problem bundet til den enkelte lediges motivation, kompetencer og incitamenter til at tage et job. Således peger den producerede viden på relevansen af at forholde sig kritisk til denne opfattelse, da der i aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb over tid også optræder institutionelt bundne barrierer og begrænsninger, som betinger den enkeltes handlemuligheder. Såfremt de politiske logikker kun forholder sig til individets evne til mestring, så går man glip af nogle handlemuligheder i forhold til både det praktiske sociale arbejde på området og den politiske udvikling af lovgivningen herom. Hvis arbejdsmarkedsparathed, i højere grad end at være et spørgsmål rettet mod individet, også betragtes som bundet til den institutionelle ramme, så efterlader det muligheden for, at man også gennem politisk regulering kan fremme og forbedre mulighederne for aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres integration på arbejdsmarkedet. Den samlede analyse af det empiriske materiale i denne afhandling giver således anledning til dels et kritisk blik på de styringslogikker, der fra politisk hold anvendes til kontrol, regulering og individuelt rettede indsatser, dels et konstruktivt perspektiv på de potentialer, der ligger i beskæftigelsesindsatsen, når den fra et borgerperspektiv opfattes som et meningsfuldt, sammenhængende forløb, hvor den enkelte borger ser den professionelle som en samarbejdspartner og tror på, at han eller hun selv har eller kan få kompetencerne til at udføre de handlinger, der skal til, for at nå nærmere det langsigtede mål om at blive en del af arbejdsmarkedet (igen).

KAPITEL 6. ARTIKLER

Artikel 1:

Danneris, S. (2016): One size doesn't fit all: Diversifying research on active labour market policies. *Journal of Social Work & Society* 14(1) (*in press*)

Artikel 2:

Jensen, S. D. (2014): Metodekombination som mulig tilgang til studiet af komplekse fænomener. *Tidsskrift for Arbejdsliv* 16(3): 53-69

Artikel 3:

Danneris, S. (Manuscript submitted to *Qualitative Social Work, January 2016*): Ready for work (yet)? Unemployment trajectories among vulnerable welfare recipients

Artikel 4:

Danneris, S. & Dall, T. (Manuscript submitted to *Nordic Social Work Research, March 2016*): Expressing and responding to self-efficacy in client-social worker interactions.

Artikel 5:

Danneris, S. & Nielsen, M. H. (Manuscript submitted to *Social Policy & Administration, April 2016*): Bringing the client back in - A comparison between government rhetoric on 'Job readiness' and experiences of the unemployed.

ENGLISH SUMMARY

Are you ready to work? A qualitative longitudinal study of changes in job readiness among vulnerable unemployed welfare claimants

The subject of this PhD thesis is vulnerable welfare claimants' unemployment trajectories. The thesis focuses on capturing the claimants' stories about the programs they are subject to, and on this basis contribute to the development of the empirical insight into this group's pathways towards the labour market. The thesis is submitted as five articles with separate aims and conclusions. Together the articles examine nuances and complexities in the way active labour market policies are giving meaning in the concrete meetings with the group of unemployed that are subject to the policies. The main research question: What kind of knowledge about job readiness can be found in vulnerable welfare claimants' stories about their unemployment trajectories through time? has been an umbrella for the five articles. The thesis is based on a two-year qualitative longitudinal study using qualitative interviews and observations of 25 claimants trajectories through time.

The thesis falls in two parts. The first part draws up the framework for the five articles and consists of an introduction of the overall research question, the EmploymentIndicatorProject, which the thesis is a part of, followed by three chapters capturing respectively the varying understandings of knowledge present in the project, methodological post-reflections and an overall conclusion based on the findings in the thesis. The second part consists of the five articles.

The first article is based on an extensive mapping review of international literature and contributes with a systematic overview of the current research within the field. By focusing on the range of these studies (in design, populations covered and substantive issues addressed), the review looks beyond the specific results of each study, and illuminates substantial gaps in the knowledge produced. The analysis shows that the research is lacking sensitivity toward the complexity of the field, in particular regarding the diversity of the clients being served and the variety of challenges they confront.

The second article outlines a mixed method research approach in order to capture the nuances and complexities characterizing this field. With MMR the article provides a methodology that address these complexities and propose that treating the methods as conversation partners makes it possible to combine them in a meaningful way to reach further insight.

The third article analyses changes through time in vulnerable welfare claimants' perception of their unemployment trajectories. The analysis is based on a qualitative longitudinal study in which 25 vulnerable welfare claimants were interviewed and observed repeatedly over the course of a two-year period. The article depicts four main stages clients step into and out of through time, reflected in their perception of

individual agency, institutional role and orientation towards the future. The results show that stages in vulnerable clients' unemployment trajectories overlap in complicated ways, in which different explanations, effects, unintended consequences and interlocking problems are closely intertwined.

The fourth article is based on observational data material on self-efficacy from the same qualitative study following 25 vulnerable welfare claimants. The paper finds that employability self-efficacy can be expressed by clients in strong, weak or ambiguous ways and that social worker responses to clients' expressions can range from supporting to transferring to challenging. The article concludes that insight into the detailed ways in which self-efficacy is managed in the institutional framework of employment services, provides a starting point for reflexive consideration on how to develop employability self-efficacy in practice.

The fifth article explores how individuals directly affected by the unemployment system experienced and responded to these reforms. In the analysis of the qualitative longitudinal study, four discrepancies between government rhetoric and the lived experiences of the welfare claimants themselves are found. The article contributes to the literature on political categorisation by adding a client perspective to the analysis and at the same time highlights some problematic features in the major recent changes towards a highly positive and resource-based focus on vulnerable welfare claimants.

Based on the five articles, it is argued that job readiness among vulnerable welfare claimants should be treated as a floating concept determined in the situated relational context where it is giving meaning: as something that is created in the interaction between the claimant and the professional actor, in the match between the claimant and a specific work place and in the situated contexts where the claimant's problems, every day life and current situation is taken into account. Thus, the thesis finishes by concluding that the understanding of job readiness can be improved and nuanced if we listen to what the unemployed, that are subject to the policies, experience.

DANSK RESUME

Er du klar til at arbejde? Et kvalitativt forløbsstudie af forandringer i arbejdsmarkedsparatheden blandt kontanthjælpsmodtagere på kanten af arbejdsmarkedet

Denne ph.d. afhandling omhandler aktivitetsparate kontanthjælpsmodtageres ledighedsforløb. Afhandlingen fokuserer på at indfange borgernes fortællinger om den indsats, de er omfattet af, og på den baggrund bidrage til at udvikle den empiriske indsigt i denne målgruppes forløb mod arbejdsmarkedet. Afhandlingen er indleveret som fem artikler, der hver har sine egne forskningsspørgsmål og konklusioner. Tilsammen belyser artiklerne nuancer og kompleksiteter i den måde, beskæftigelsesindsatsen får sin virkning i de konkrete møder med den gruppe af mennesker, der er genstand for indsatsen. Forskningsspørgsmålet: *Hvilken viden om arbejdsmarkedsparatheden blandt aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere findes i borgernes egne fortællinger om deres ledighedsforløb over tid?* har fungeret som en paraply for de fem artikler. Afhandlingen er baseret på et kvalitativt forløbsstudie i form af interviews og observationer af 25 borgeres ledighedsforløb over to år.

Afhandlingen falder i to dele. Den første del skitserer rammen for de fem artikler og består af en indledning, der introducerer det overordnede forskningsspørgsmål samt den empiriske og politiske kontekst, en kortfattet præsentation af det samlede BeskæftigelsesIndikatorProjekt, som afhandlingen er en selvstændig del af, efterfulgt af tre kapitler, der adresserer henholdsvis den vidensforståelse, der ligger til grund for studiet af arbejdsmarkedsparathedsbegrebet, dernæst de metodiske såvel som etiske efterrefleksioner i forhold til den valgte metodologi og afslutningsvis i afhandlingens første del sammenfattes fundene i de fem artikler i en samlet konklusion. Den anden del består af de fem artikler.

Den første artikel undersøger hvordan arbejdsmarkedsparathed studeres i forskningsfeltet inden for den aktive beskæftigelsespolitik. Gennem en systematisk gennemgang af dansk og international litteratur, demonstrerer artiklen, at der findes en omfattende viden inden for området, afspejlet i det store antal tilgængelige studier, men at der i denne viden er et fravær af væsentlige nuancer, således at forskningen ikke afspejler diversiteten i genstandsfeltet – både i forhold til de beskæftigelsesindsatser og de målgrupper af ledige, der studeres. Artiklen konkluderer, at der er et behov for forskning, som er sensitiv overfor kompleksiteten i studiet af beskæftigelsesindsatsens betydning for borgere med problemer udover ledighed.

Den anden artikel adresserer dette behov for produktionen af viden, der er sensitiv over for de kompleksiteter og modsatrettetheder, som kendetegner dette felt. Med metodekombination som tilgang giver artiklen ét bud på, hvordan vi kan nærme os en sådan nuanceret og dybdegående viden. Gennem løbende samtaler mellem de forskellige metoder træder dilemmaet og de divergerende forståelsesuniverser blandt

metoderne frem, men der åbner sig samtidig en mulighed for at afstanden mellem universerne skrumper ind. I artiklen konkluderes det, at metodekombination kan bidrage med en kvalificeret viden, der bør fungere som et vigtigt supplement til de mere etablerede vidensformer.

Den tredje artikel analyserer forandringer over tid i individuelle ledighedsforløb. Analysen afslører en pluralitet og kompleksitet bag arbejdsmarkedsparahed, som kaster lys over, hvordan borgerne ser sig selv på forskellige tidspunkter, i forskellige faser af deres forløb, som har betydning for deres oplevede handlemuligheder, samarbejde med jobcenteret og orientering mod arbejdsmarkedet. Disse variationer og forandringer over tid, sammenfattes i artiklen i en typologi af fire forskellige faser, som borgerne kan befinde sig i i deres ledighedsforløb. Analysen peger på, at aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere i løbet af deres ledighedsforløb oplever at være i faser, hvor de henholdsvis bevæger sig længere væk fra arbejdsmarkedet, hvor de kommer tættere på at få et job, hvor de står stille og/eller hvor de oplever at være kørt ud på et sidespor. I artiklen konkluderes på den baggrund, at borgernes ledighedsforløb på ingen måde er lineære forløb, som følger forudsigelige og tydelige veje mod arbejdsmarkedet.

Den fjerde artikel går i dybden med mestringsforventning som en af de dimensioner, som borgernes fortællinger vidnede om som betydningsfulde for deres forløb. Gennem analyser af observationsmateriale af udvalgte af borgernes møder med professionelle, identificeres tre måder borgerne henholdsvis giver udtryk for mestringsforventning, og sagsbehandlere responderer på udtryk for mestringsforventning. Med afsæt i de analytiske fund, bidrager denne artikel til forståelsen af, hvordan dimensioner i den enkeltes arbejdsmarkedsparahed skabes i situerede interaktioner, og som kan anvendes som udgangspunkt for en refleksiv praksis.

I den sidste artikel præsenteres fundene fra en tematisk analyse struktureret omkring en sammenligning mellem på den ene side de individuelle fortællinger i ledighedsforløbene og på den anden side logikkerne bag den nuværende aktive beskæftigelsespolitik. Gennem fire cases eksemplificeres det, hvordan borgernes viden og erfaringer bidrager med værdifuld indsigt i, hvordan politikken fortolkes og oversættes ind i hverdagslivet blandt en gruppe af aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. På baggrund af en analyse af fire konkrete diskrepanser bidrager artiklen dels til den voksende litteratur om politisk kategorisering ved at vise værdien af at inddrage de menneskers perspektiv, som politikken er rettet mod, og dels bidrager den med et kritisk og konstruktivt blik på nogle af de modsatrettede elementer, som den nuværende beskæftigelsespolitik består af.

På baggrund af de fem artikler argumenteres der for, at arbejdsmarkedsparaheden blandt aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere i højere grad end det er tilfældet i beskæftigelsespolitikken bør betragtes som en relationelt betinget, flydende betegner. Som noget der skabes i samspillet mellem borgeren og

systemrepræsentanten. I matchet mellem den enkelte borger og en konkret virksomhed. I den situerede kontekst, hvor borgerens problemstillinger, hverdagsliv og aktuelle situation tages med i betragtning. Dermed afsluttes afhandlingen med at konkludere, at forståelsen af arbejdsmarkedspartnersbegrebet kan forbedres og nuanceres, hvis vi lytter til hvad de ledige, som er genstand for beskæftigelsesindsatsen fortæller.

LITTERATURLISTE

Andersen, S. (2006). Kommunal beskæftigelsesucces. København: AKF.

Arbejdsmarkedsstyrelsen. 2013. Kontanthjælpsreformens betydning for voksne samt unge under 30 år med en erhvervskompetencegivende uddannelse. Retrieved, 2016, Retrieved from: [file:///Users/sophiedanneris/Downloads/Kontanthjaelpspjece-voksne%20pdf%20\(1\).pdf](file:///Users/sophiedanneris/Downloads/Kontanthjaelpspjece-voksne%20pdf%20(1).pdf)

Arni, P. P., Lalive, R., & van Ours, J. C. (2009). How Effective are Unemployment Benefit Sanctions? Looking Beyond Unemployment Exit (SSRN Working Paper Series.) University of Lausanne – Department of Economics (DEEP) ; Tilburg University – Department of Economics: Social Science Research Network.

Atkinson, R. (2012). The life story interview as a mutually equitable relationship. In J. Gubrium, J. Holstein, A. Marvasti, & K. McKinney (Eds.), *The SAGE handbook of interview research: The complexity of the craft*. 2nd ed., (pp. 115-129). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. doi: <http://dx.doi.org/10.4135/9781452218403.n8>

Atkinson, P. & Coffey, A. (2003). Revisiting the Relationship Between Participant Observation and Interviewing. In J. A. Holstein & J. F. Gubrium (Eds.), *Inside Interviewing. New Lenses, New Concerns* (pp.415-428). London: Sage.

Baumgartner, H. J., & Caliendo, M. (2008). Turning Unemployment into Self-Employment: Effectiveness of Two Start-Up Programmes. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 70(3), 347–373.

Bazeley, Pat and Lynn Kemp (2012): Mosaics, Triangles, and DNA: Metaphors for Integrated Analysis in Mixed Methods Research. In *Journal of Mixed Methods Research*, (6): 55-72.

Bengtsson, T. T. & Mølholt, A. (2016). Keeping You Close at a Distance: Ethical Challenges when following Young People in Vulnerable Life Situations. *Young*, 24(4): 1-17.

Beskæftigelsesministeriet (2013). Alle kan gøre nytte - Udspil til en kontanthjælpsreform. Retrieved 2016, Retrieved from: http://www.stm.dk/multimedia/Alle_kan_g_re_nytte_Udspil_til_en_kontanthj_lpsr_iform_.pdf

Bhaskar, R. (1997). *A realist theory of science*. London: Verso

- Bhaskar, R. (2002). *Filosofi og vitenskapelig realisme*. Agora. 1-2
- Blumer, H. (1956). Sociological Analysis and the "Variable". *American Sociological Review*, 21: 683-690.
- Bonoli, G. (2010). The political Economy of Active Labor-Market Policy. *Politics & Society*, 38(4): 435-457.
- Borghi, V. & Van Berkel, R. (2007). Individualised service provision in an era of activation and new governance. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 27(9/10): 413-424.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2002). *Refleksiv sociologi*. København K: Hans Reitzels Forlag
- Bredgaard, T., Jørgensen, H. Madsen, P. K. & Rasmussen, S. (2011). *Dansk arbejdsmarkedspolitik*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Bredgaard, T., Salado-Rasmussen, J. & Sieling-Monas, S. M. (2016). Virkningsevaluering. In T. Bredgaard (ed.) *Evaluering af offentlig politik og Organisationer* (203-229). København: Hans Reitzels forlag.
- Brodkin, E. Z. (2013). Street-Level Organizations and the Welfare State In E. Z. Brodkin & G. Marston (Eds.): *Work and the welfare state. Street-level Organizations and Workfare Politics* (pp.17-34). Washington: Georgetown University Press.
- Brodkin, E. Z. & Marston, G. (2013). *Work and the welfare state. Street-level Organizations and Workfare Politics* (Eds.). Washington: Georgetown University Press.
- Bryman, A. (2006). Integrating quantitative and qualitative research: how is it done? *Qualitative Research*, 6(1): 97-113.
- Buch-Hansen, H. & Nielsen, P. (2007). *Kritisk realisme*. Frederiksberg: Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.
- Carleheden, M. (1999). *Reconstructing Epistemology: Toward a Post-positivist Conception of Social Science*. Aalborg Universitet: Sociologisk Laboratorium.
- Caswell, D. & Dall, T. (2015). Forståelser af arbejdsløshed og arbejdsløse. In M. Haarder & M. Appel Nielsen (Eds.) *Socialt arbejde i en foranderlig verden*. Akademisk Forlag, (pp.259-274). Professionsserien

- Caswell, D., Larsen, J. E. & Marston, G. (2010). Unemployed citizen or 'at risk' client? Classification systems and employment services in Denmark and Australia. *Critical Social Policy*, 30(3): 384-404.
- Clausen, J. (1998). Life reviews and life stories. In J.Z. Giele & G.H. Elder, Jr. (Eds.), *Methods of life course research: Qualitative and quantitative approaches* (pp. 189-213) Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J.W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (2nd edition). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Dahler-Larsen, P. (2013). *Evaluering af projekter – og andre ting, som ikke er ting*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Danneris, S. (2016). One size doesn't fit all: Diversifying research on active labor market policies. *Journal of Social Work & Society*, 14(1). *In press*.
- Danneris, S. *forthcoming*. Ready to work (yet)? Unemployment trajectories among vulnerable welfare recipients.
- Dingeldey, I. (2007). Between Workfare and Enablement – The Different Paths to Transformation of the Welfare State: A Comparative Analysis of Activating Labour Market Policies. *European Journal of Political Research*, 53(2): 119-139.
- Dubois, V. (2010). *The Bureaucrat and the Poor. Encounters in French Welfare Offices*. Aldershot: Ashgate.
- Elder GH (1994) Time, human agency, and social change: Perspectives on the life course. *Social Psychology Quarterly*, 57(1): 4–15.
- Elder, G. H. (2011). Life course: Sociological aspects. In N. J. Smelser, & B. Baltes (Eds.) *International Encyclopedia of the Social and Behavioural Sciences*. Oxford.
- Eskelinen, L. & Olesen, S. P. (2010). *Beskæftigelsesindsatsen og dens virkninger set fra kontanthjælpsmodtagernes perspektiv*. København: AKF.
- Eskelinen, L., Olesen, S. P. & Caswell, D. (2008). *Potentialer i socialt arbejde. Et konstruktivt blik på faglig praksis*. København: Hans Reitzels Forlag
- Faircloth, Christopher A. (2012). After the Interview: What is Left at the End. In J. F. Gubrium, J. A. Holstein, A. B. Marvasti & K. D. McKinney (Eds) *The SAGE Handbook of Interview Research: The Complexity of the Craft*. (pp. 269-278) Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

- Flaherty, Michael G. (2011). *The Textures of Time: Agency and Temporal Experience*, Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Flick, U. (2007). *Strategies for Managing Diversity*. In U. Flick (Ed.) *Managing Quality in Qualitative Research*. (pp.28-38). London: SAGE Publications.
- Flyvbjerg, B. (2009). *Samfundsvidenskab som virker: Hvorfor samfundsforskningen fejler, og hvordan man får den til at lykkes igen*. København: Akademisk Forlag.
- Garthwaite, K. (2014). Fear of the brown envelope: exploring welfare reform with long-term sickness benefit recipients. *Social Policy & Administration*, 48(7): 782-798.
- Goldthorpe, J. (2001). Causation, Statistics, and Sociology. *European Sociological Review*, 17(1): 1-20.
- Graversen, B. K., & Ours, J. C. van (2009). *How a Mandatory Activation Program Reduces Unemployment Durations: The Effects of Distance*. SSRN Working Paper Series. Danish National Centre for Social Research (SFI) ; Tilburg University – Department of Economics: Social Science Research Network.
- Greene, J.C., Caracelli, V.J. & Graham, W.F. (1989). Toward a Conceptual Framework for Mixed-method Evaluation Designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3): 255–74.
- Grinyer, Anne & Carol Thomas (2012). The value of interviewing on Multiple Occasions or Longitudinally. In J. F. Gubrium, J. A. Holstein, A. B. Marvasti & K. D. McKinney (Eds) *The SAGE Handbook of Interview Research: The Complexity of the Craft*. (pp. 219-230) Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. 1994. Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 105-117). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Gubrium, E. *forthcoming*. Participant Meaning-making Along the Work Trajectory of a Labour Activation Programme.
- Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. (2001). *Institutional selves. Troubled Identities in a Postmodern World*. New York: Oxford University Press.
- Hohnen, P., Mortensøn, M. D. & Klitgaard, C. (2007). *Den korteste vej til arbejdsmarkedet. En kvalitativ undersøgelse af indsatsen over for ikke-arbejdsmarkedsparete ledige*. København: SFI – Det nationale forskningscenter for Velfærd.

- Hohnen, P. (2009). Fra 'social klient' til 'uansættelig' – hvad betyder ændringer i beskæftigelsespolitikken for udsatte grupper?. I *Udsat for forståelse – en antologi om social udsatte* (pp. 100-119). København: Rådet for Socialt Udsatte.
- Holstein, J.A. & Gubrium, J.F. (Eds) (2003). *Inside interviewing : new lenses, new concerns* Thousand Oaks, CA : SAGE Publications, Inc.
- Høeberg, L, Poulsen, J., Hertz, M., Svarer, M. & Rosholm, M. (2011). *Evaluering. Unge – godt i gang*. Rambøll Management Consulting. Arbejdsmarkedsstyrelsen.
- Ivankova, Nataliya V., John W. Creswell and Sheldon L. Stick (2006): *Using Mixed-Methods Sequential Explanatory Design: From Theory to Practice*. In *Field Methods*, (18): 3-20.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2005). *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv: Interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Juhila, K. (2003). Creating a 'bad' client: Disalignment of institutional identities in social work interaction. In C. Hall, K. Juhila, N. Parton and T. Pösö (Eds), *Constructing Clienthood in Social Work and Human Practices: Interaction, Identities and Practices* (pp. 83-95). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Juhila, K. and L.S. Abrams (2011). Special issue editorial: Constructing identities in social work settings. *Qualitative Social Work*, 10(3): 277-292.
- Juul, S. (2009). Solidariteten med sårbare og anderledes mennesker. I *Udsat for forståelse – en antologi om social udsatte* (57-78). København: Rådet for Socialt Udsatte.
- Järvinen, R. & Ravn, S. (2015). Explanations and expectations: drug narratives among young cannabis users in treatment. *Sociology of Health & Illness*, 37(6): 870-887.
- Kirkebak, B. (2009). Behandlingen af social udsatte historisk set. I *Udsat for forståelse – en antologi om social udsatte* (42-56). København: Rådet for Socialt Udsatte.
- Koivisto, J. (2007). What evidence base? Steps towards the relational evaluation of social interventions. *Evidence & Policy: A Journal of Research, Debate and Practice*, 3(4): 527-537
- Kommunernes Landsforening. (2014). *Ind på arbejdsmarkedet: Fakta og analyse*. København: Kommuneforlaget A/S

Larsen, J. E. (2009). Forståelser af begrebet social udsathed. I Udsat for forståelse – en antologi om social udsatte (17-41). København: Rådet for Socialt Udsatte.

Larsen, F. (2013). Active Labor-Market Reform in Denmark: The Role of Governance in Policy Change. In E. Z. Brodtkin & G. Marston (Eds.): Work and the welfare state. Street-level Organizations and Workfare Politics (pp.101-123). Washington: Georgetown University Press.

Latour, B. & Woolgar, S (1979/1986): Laboratory Life: The Construction of Scientific Facts, Princeton University Press.

Latour, B. (1992). One more turn after the social: Easing Science Studies into the Non-Modern World. In E. McMullin (Ed): The Social Dimensions of Science (pp. 272-292). Notre Dame: Notre Dame University Press

Latour, Bruno (1999). On recaling ANT. In J. Law & J. Hassad (Eds.), Actor Network. Theory and After (pp.15-25). Malden: Blackwell Press.

Latour, B. (2005). Reassembling the Social. An introduction to Actor-Network-Theory. New York: Oxford University Press

Lindsay, C., Greve, B., Cabras I., Ellison, N. & Kellett, S. (2015). Introduction: New Perspectives on Health, Disability, Welfare and the Labour Market. Social Policy & Administration, 49(2): 139-149.

Lipsky, M. (2010). Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services. New York: Russel Sage Foundation

Lødemel, I. & Moreira A. (Eds.) (2014). Activation or Workfare?: Governance and neo-liberal convergence. New York: Oxford University Press. (International policy exchange series).

Marston, G., Larsen, J. & McDonald, C. (2005). The active subjects of welfare reform: a street-level comparison of employment services in Australia and Denmark. Social Work and Society, 3(2): 141-58.

McDonald, C. & Marston, G. (2008). Motivating the unemployed? Attitudes at the front line. Australian Social Work, 61(4): 315-326.

McQuaid, R. W. & Lindsay, C. (2005). The concept of Employability. Urban Studies, 42(2):197-219.

Metropol *forthcoming*. Fra udsat til ansat – set fra et arbejdsgiverperspektiv. København: Professionshøjskolen Metropol

- Miller, R. (2000). *Researching Life Stories and Family Histories*. London: Sage.
- Morgan, D.L. (1998). Practical Strategies for Combining Qualitative and Quantitative Methods: Applications for Health Research. *Qualitative Health Research*, (8): 362–76.
- Müller, M., Andersen, J. Ejrnæs, M. & Larsen, J. E. (2010). *Livet på de laveste sociale ydelser – et år efter. En kvalitativ forløbsanalyse*. København: CASA.
- Müller, M., Andersen, J. Ejrnæs, M. & Larsen, J. E. (2011). *Livet på de laveste sociale ydelser. En kvalitativ undersøgelse om livsbetingelser og copingstrategier*. København: CASA.
- Neale, B & Flowerdew, J. (2003). Time, texture and childhood: the contours of longitudinal qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 6(3): 189-199.
- Neale, B. & Hanna, E. (2012). The Ethics of Researching Lives Qualitatively Through Time. In B. Neale & K. Henwood (Eds), *Timescapes: An ESRC Qualitative Longitudinal Initiative (Guide no.11)* University of Leeds: Timescapes Methods Guides Series.
- Neale, B. (2013). Adding Time Into the Mix: Stakeholder Ethics in Qualitative Longitudinal Research. *Methodological Innovations*, 8(2): 6-20.
- Nielsen, M. H. (2015). Det aktive menneskes triumf? – en analyse af de omfattende forandringer af kategoriseringen af kontanthjælpsmodtageren. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 17(1):44-60.
- Nothdurfter, U. (forthcoming). The frontline delivery of activation: workers' preferences and their antecedents.
- Olesen, S.P. & Eskelinen, L. (2011). Short narratives as a qualitative approach to effects of social work interventions. *Nordic Social Work Research*, 1(1): 61-77.
- Olsen, H. (2008). *Holder holdninger*. København: Akademisk Forlag.
- Patrick, R. (2014). Working on welfare: Findings from a Qualitative Longitudinal Study Into the Lived Experiences of Welfare Reform in the UK. *Journal of Social Policy*, 43(4): 705-725.
- Pawson, R. (2006). *Evidence-Based Policy. A realist perspective*. London: Sage Publishing.
- Pawson, R. & Tilley, N. (1997). *Realistic Evaluation*. London: Sage Publishing.

- Ragin, C. & Amoroso, L. A. (2011). *Constructing Social Research. The Unity and Diversity of Method*. CA: Sage Publications, Inc.
- Rosdahl, A. & Nærvig Petersen, K. (2006). *Modtagere af kontanthjælp. En litteraturoversigt om kontanthjælpsmodtagere og den offentlige indsats for at hjælpe dem*. København: SFI.
- Rosholm, M. (2014): *Do caseworkers help the unemployed? Evidence for making a cheap and effective twist to labor market policies for unemployed workers*. IZA paper 2014:7
- Rosholm, M. & Svarer, M. (2010). *Effekter af samtaler i den aktive arbejdsmarkedspolitik*. Århus: Aarhus Universitet.
- Schneider, A. & Ingram, H. (1993). *Social Construction of Target Populations: Implications for Politics and Policy*. *The American Political Science Review*, 87(2): 334-347.
- Schram, S. F. *forthcoming*. *Change Research: Narrating Social Change from the Bottom-Up*.
- Schram, S. F. & Caterino, B. (Eds.) (2006). *Making political science matter: Debating knowledge, research, and method*. New York: New York University Press
- Schram, S. F., Flyvbjerg, B. & Landman, T. (2013). *Political Science: A Phronetic Approach*. *New Political Science*, 35(3): 359-372.
- Skipper, L. (2010). *En mikroøkonometrisk evaluering af den active beskæftigelsesindsats*. København: AKF.
- Tashakkori, A. and Teddlie, C. (1998). *Mixed Methodology: Combining Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Thomson, R. (2007). *The qualitative longitudinal case thistory: practical, methodological and ethical reflections*. *Social Policy and Society*, 6(4): 571-582.
- Thomson, R. & Holland, J. (2003). *Hindsight, foresight and insight: The challenges of longitudinal qualitative research*. *International Journal of Social Research Methodology*, 6(3): 233-244.
- Torring, J. (2004). *Det stille sporskifte I velfærdsstaten. En diskursteoretisk beslutningsprocesanalyse*. Århus N: Aarhus Universitetsforlag.
- Toulmin, S. (2001). *Return to Reason*. Cambridge, MA: Haverford University Press.

Triantafyllou, P. (2012). Decentralization as the exercise of power and autonomy: the case of Danish employment policy. *Journal of Political Power* 5(1): 55-71.

van Berkel, R. and Valkenburg, B. (Eds.). (2007). *Making it personal: Individualising activation services in the EU*. Bristol: The Policy Press.

van Berkel, R., van der Aa, P. and van Gestel, N. (2010). Professionals without a profession? Redesigning case management in Dutch local welfare agencies. *European Journal of Social Work*, 13(4), 447-463.

van Berkel, R. and van der Aa, P. (2012). Activation Work: Policy Programme Administration or Professional Service Provision? *Journal of Social Policy*, 41(3): 493-510.

van Berkel, R. and van der Aa, P. (2013). Control of front-line workers in welfare agencies: Towards Professionalism? In M. Noordegraaf and B. Steijn (Eds.), *Professionals under Pressure: The Reconfiguration of Professional Work in Changing Public Services* (pp. 193-209). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Verd, J. M. and López, A. M. (2011). The rewards of a qualitative approach to life-course research. The example of effects of social protection policies on career paths. *Forum: Qualitative Social Research* 12(3). Retrieved September 2011. Retrieved from <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/175>

Appendiks A. Borgernotat til brug ved rekruttering af informanter

Jobcentret deltager i undersøgelsen *BeskæftigelsesIndikatorProjekt*. Undersøgelsen går ud på at indsamle vigtig viden, som kan være med til at kvalificere den beskæftigelsesindsats dig og andre i samme situation modtager.

Som en del af undersøgelsen vil vi gerne mødes med dig nogle gange de næste to år - fx ved at deltage i nogle af dine samtaler med din sagsbehandler og stille dig nogle spørgsmål omkring din jobsituation.

Det skal understreges, at det er helt frivilligt at deltage – det kommer ikke til at have nogen konsekvenser for dig hvis du siger nej. Du bliver anonym og du kan altid fortryde hvis du ikke længere ønsker at deltage.

Vil du deltage, udfylder du navn og telefonnummer her, og så vil du blive kontaktet inden for kort tid.

Navn: _____

Telefonnummer: _____

Appendiks B. Interviewguide 1. empiribølge

Introduktion

Først og fremmest vil jeg gerne starte med at sige mange tak, fordi du har lyst til at mødes med mig. Inden vi går i gang vil jeg kort lige sige lidt om hvorfor jeg er her, og hvad det er jeg gerne vil snakke med dig om, og så har jeg lige et par praktiske bemærkninger også.

Jeg er ansat på Aalborg Universitet, hvor jeg skal undersøge, hvilken betydning beskæftigelsesindsatsen har for kontanthjælpsmodtageres forløb mod arbejdsmarkedet. Mit projekt er en del af BIP, som du måske har hørt om, og som blandt andet betyder, at du skal svare på nogle spørgsmål hver tredje måned. Som en del af projektet skal jeg tale med omkring 20 kontanthjælpsmodtagere flere gange i løbet af de næste to år, så jeg håber også meget på, at du har lyst til at mødes med mig igen efter i dag.

Formålet med vores snak i dag er, at jeg gerne vil have adgang til din viden og erfaringer med beskæftigelsesindsatsen. Det betyder, at der ikke er nogen forkerte svar, du skal blot tage udgangspunkt i dine egne oplevelser med at være arbejdsløs. Jeg har forberedt nogle spørgsmål, men ellers er det mest dig der skal fortælle og så lytter jeg. Jeg forestiller mig at vores snak kommer til at tage omkring 45 min., men det kan også være lidt kortere eller lidt længere tid.

Så skal jeg også lige spørge, om det er okay, at jeg optager vores samtale, da jeg ellers får svært ved at huske hvad du har sagt bagefter? Det er også vigtigt at sige, at jeg vil forsøge at anonymisere dig så godt som muligt ved fx at finde på et andet navn til dig og ikke skrive hvilken by du kommer fra. Derudover får jobcenteret heller ikke af vide hvad vi har snakket om.

Har du nogle spørgsmål inden vi går i gang?

INTRODUKTION	
Forskningsspørgsmål	Afdækning af informantens baggrund
Interviewspørgsmål	Vil du starte med at fortælle lidt om dig selv <ul style="list-style-type: none"> • FX alder, familiestatus, baggrund mv.
Forskningsspørgsmål	Hvordan definerer informanten sig selv ift. arbejdsmarkedet og hvad er hans/hendes forståelse af den nuværende situation set i relation til arbejdslivet?
Interviewspørgsmål	<p>For at jeg kan lære dig lidt bedre at kende og få lidt mere af vide om din hverdag, kan du så ikke prøve at beskrive hvordan en typisk dag eller uge ser ud for dig lige nu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • FX Hvad laver du typisk i løbet af en uge – praktik, samtaler etc. <p>Hvad fylder meget for dig lige nu i din hverdag?</p> <ul style="list-style-type: none"> • FX i forhold til at få et arbejde? Sygdom? <p>Kan du prøve at fortælle lidt om, hvordan du ser dig selv i forhold til at få et job?</p> <ul style="list-style-type: none"> • FX urealistisk, lige om hjørnet osv. Hvorfor?
LEDIGHEDSHISTORIK	
Forskningsspørgsmål	Hvad er informantens tidligere tilknytning til arbejdsmarkedet og hvilke vendepunkter i arbejdslivet har han/hun haft?
Interviewspørgsmål	<p>Kan du prøve at fortælle lidt om dit første job?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvis ikke job – hvad skete der, da du var færdig med folkeskolen? <p>Hvilke/har du haft andre job siden da?</p>

	<p>Kan du prøve at fortælle om en særlig god oplevelse med et job/uddannelse/jobcenter?</p> <p>Har du haft en dårlig oplevelse med job/uddannelse/jobcenter?</p> <p>Hvad er der sket i dit liv siden da?</p>
--	--

BESKÆFTIGELSESIKTSATSENS BETYDNING

Forskningsspørgsmål	Hvad består beskæftigelsesindsatsen af, og hvilken betydning har den for informantens forløb mod arbejdsmarkedet?
Interviewspørgsmål	<p>Kan du prøve at fortælle lidt om, de aktiviteter du har deltaget i – både hos jobcenteret og hos anden aktør (samtaler, praktik, aktivering mv.)?</p> <p>Hvilken aktivitet har været særlig god? Hvorfor?</p> <p>Hvad har du fået ud af de aktiviteter?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overskud, tro på job, afklaring, bedre helbred mv. • Føler du, at du er blevet bedre klædt på til at få et arbejde nu? <p>Hvad betyder sådan noget som samtaler på jobcenteret for dig? Hvad får du ud af dem? Hvorfor?</p> <p>Har du manglet nogen aktiviteter?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Særlig dårlige aktiviteter?

BARRIERER

Forskningsspørgsmål	Hvilke barrierer fortæller informanten om, som betydningsfulde for hans/hendes forløb mod arbejdsmarkedet? Hvilke indikatorer kan identificeres som relevante og hvordan sker der en positiv/negativ progression?
Interviewspørgsmål	Hvad ser du som dine største udfordringer i

	<p>forhold til at få et job – både i forhold dit privatliv og ift. forskellige indsatser?</p> <p>Hvad skal der til for at håndtere disse udfordringer, så de ikke længere står i vejen for, at du får et job? (psykologhjælp, støtte i hjemmet, videreuddannelse mv.)</p> <p>Hvordan kan du få den hjælp? Via jobcenteret, netværk mv.?</p>
ARBEJDSLIVSPERSPEKTIV	
Forskningsspørgsmål	Hvilke forhold vurderer informanten som afgørende for at blive en del af arbejdsmarkedet, og hvad er perspektivet ift. at få et job?
Interviewspørgsmål	<p>Hvordan ser du dine muligheder for at få et job – både inden for den nærmeste fremtid og på længere sigt?</p> <p>Kan du prøve til sidst at fortælle lidt om, hvad du forventer der kommer til at ske det næste stykke tid i forhold til din arbejdssituation?</p> <p>Hvis/når vi mødes igen om et halvt år, hvad kunne du så godt tænke dig, at der var sket? Hvad håber du at kunne fortælle mig der?</p>
AFRUNDING	
Forskningsspørgsmål	Afslutning af interviewet og afklaring af fremadrettet kontakt
Interviewspørgsmål	<p>Er der noget, som du gerne vil fortælle mig, som jeg ikke har fået spurgt om? Har du nogen spørgsmål her til sidst?</p> <p>Vil du se udskrift af de ting jeg bruger fra optagelserne?</p> <p>Jeg vil gerne tale med dig igen til efteråret – jeg tager kontakt, men du må meget gerne ringe eller skrive (mail, sms el. facebook) til mig, hvis der er sket noget i forhold til din arbejdssituation, som</p>

	<p>du vil fortælle mig om.</p> <p>Jeg vil gerne deltage i nogle af dine samtaler med din sagsbehandler, hvor jeg sidder med og lytter, uden at blande mig – hvis ja, vil du fortælle mig næste gang du skal til samtale?</p> <p>Må jeg få adgang til svarene på spørgeskemaerne, hvis det bliver aktuelt?</p>
--	---

Appendiks C. Præsentation af datamateriale

Navn (alder)	Baggrund	Erhvervs erfaring	Ledigheds-historik	Empirisk materiale
André (55)	Bor alene i lejlighed og har tre voksne børn, som han har sporadisk kontakt med.	Ufaglært. Stor erhvervs erfaring – seneste job lastbilchauffør.	Sygemeldt efter arbejdsulykke i 2006 – herefter kontanthjælp siden 2008	3 interviews 1 observation
Anders (35)	Bor i hus med sin kæreste og lille barn. Turbulent opvækst og ungdom med stoffer og kriminalitet.	Ufaglært. Vekslede erhvervs erfaring som bl.a. selvstændig håndværker og pædagogmedhjælper	På kontanthjælp siden 2012 – får job i starten af 2014 som pædagog-medhjælper på døgninstitution	2 interviews
Annie (52)	Bor alene i lejlighed. Ingen børn men med tæt tilknytning til forældre.	Læst økonomi på universitetet, men ikke færdiggjort uddannelse. Ingen erhvervs erfaring	Stærkt sygdomspræget liv – bl.a. svagt hjerte. På kontanthjælp siden 2012.	3 interviews 1 observation
Barbara (40)	Bor i lejlighed med sit barn på 8 år og har derudover to udeboende børn.	Ufaglært. Vekslede erhvervs erfaring – senest job i kundeservice hos telefonudbyder.	På kontanthjælp siden 2010, hvor hun blev fyret fra sit job efter bilulykke og heraf følgende piskesmæld.	3 interviews 2 observationer
Charlotte (50)	Bor alene i lejlighed og har et voksent barn. Tæt kontakt med sin mor og alkoholisk ekskæreste.	Ufaglært. Stor erhvervs erfaring – senest med eget rengøringsfirma i 7 år.	Sygemeldt i 2008 grundet diskosprolaps og herefter kontanthjælp siden 2011.	4 interviews
Daniel (33)	Bor alene i lejlighed. Ingen børn, god kontakt til forældre og netværk af	Vekslede erhvervs erfaring efter folkeskolen. Herefter 1,5-årig faguddannelse i	Psykisk syg med bipolar sindslidelse og ADHD, der har resulteret i ustabil	4 interviews

	venner.	flyvevåbnet og efterfølgende job på flyvestation i 5 år (herunder langvarige sygeperioder)	tilknytning til arbejdsmarkedet. På kontanthjælp siden 2010.	
Doris (47)	Bor alene i lejlighed. Ingen børn, men kæreste gennem længere tid. Begrænset netværk og syg mor.	Vekslede erhvervs erfaring frem til pædagoguddannelse i 2001 og efterfølgende job som pædagog.	Sygemeldt med stress i 2011 og herefter kontanthjælp siden 2012. Har haft depression under ledighedsperioden.	4 interviews 2 observationer
Michael (37)	Bor alene og har en datter anbragt i familiepleje grundet stofmisbrug i hjemmet	Ufaglært. Flere afbrudte uddannelsesforløb grundet stofmisbrug. Vekslede erhvervs erfaring i landbrug og håndværkerfirma	Psykisk syg med ADHD - stærkt medicineret. På kontanthjælp siden 2010	3 interviews
Harry (32)	Bor alene, deleordning med ekskekæreste om barn. Flere kortvarige kæresteforhold.	Uddannet detailslager og herefter vekslede erhvervs erfaring som ufaglært på fabrik.	Sygemeldt med stress i 2009 – grundet ADHD diagnose. På kontanthjælp siden 2011.	4 interviews 1 observation
Irene (33)	Bor alene i lejlighed. Ingen børn og problematisk forhold til forældre. Flere kortvarige kæresteforhold.	Uddannet SOSU-assistent. Sporadisk tilknytning til arbejdsmarkedet og afbrudt sygeplejerskeuddannelse	Inde og ude af kontanthjælpssystemet altid – grundet psykiske lidelser. Senest på kontanthjælp siden 2010.	5 interviews
Jake (32)	Bor alene i lejlighed. Ingen børn og ingen kontakt til forældre. Turbulent	Ufaglært og yderst sporadisk tilknytning til arbejdsmarkedet (mest i form af sort arbejde)	Inde og ude af kontanthjælpssystemet altid. Får ekstra støtte grundet opvækst som 'systembarn'.	4 interviews 1 observation

	opvækst og ungdom med stoffer og kriminalitet.			
Karen (44)	Bor sammen med sin kæreste og deres fælles barn. Yderst begrænset netværk, som har samme historik som Karen selv.	Ufaglært og ingen tilknytning til arbejdsmarkedet undtagen en kort ansættelse på et aktiveringssted. Har de senere år døjet med diffuse smerter i arme.	Har været på kontanthjælp siden hun blev 18 år. Deltaget i diverse kurser, praktikker mv. Men har aldrig fået fodfæste på arbejdsmarkedet.	4 interviews
Leo (59)	Bor sammen med sin kone i campingvogn. Har ingen børn og konen har været på førtidspension siden 2001.	Har ingen uddannelse, er ordblind og har mest arbejdet med hænderne. Rimelig fast tilknytning til arbejdsmarkedet som ansat i rengøringsbranchen i 20 år.	Fik kræft i 2009, hvor han kom på sygedagpenge i halvandet år og herefter kontanthjælp.	1 interview (flere efterfølgende aflyst)
Lotte (34)	Bor alene i lille lejlighed, men bliver mor i løbet af de to år jeg følger hende (risiko for tvangsfjernelse af barn). Er svært belastet efter misbrug, ADHD, depression og stærkt medicineret. Yderst begrænset netværk kun bestående af far og kræftsyg mor.	Har ingen uddannelse, er ordblind og erhvervs erfaring er begrænset til få ufaglærte jobs i ungdomsårene.	Har senest været på kontanthjælp siden 2008 – sygemeldt med depression og angst, og er derudover stærkt medicineret grundet ADHD diagnose.	4 interviews
Marianne (49)	Bor til leje i sin mors hus sammen med sin psykisk	Har en HF og har været on/off på arbejdsmarkedet	Efter tre måneders sygedagpenge grundet bilulykke,	4 interviews 2 observationer

	syge søn. Har udeboende datter og eksmand.	siden ungdommen – afbrudt af forskellige uddannelser og barsler. Har senest gået på lærerseminariet, men fik aldrig afleveret den afsluttende bacheloropgave grundet bilulykke.	har Marianne været på kontanthjælp siden efteråret 2009.	
Mary (54)	Bor sammen med sin mand. Ingen børn og begrænset netværk. Født og opvokset på Grønland og har svært ved det danske sprog.	Ingen uddannelse. Har arbejdet i mange år som ufaglært på fabrik, rengøring mv. Har deltaget i diverse praktikker og aktiveringsforløb, men erklæret uegnet til kurser/opkvalificering grundet ordblindhed og lav IQ.	Har senest været på kontanthjælp i femten år (efter fyring og to års dagpenge). Er de senere år blev opereret flere gange i hænder, skulder mv. og er generelt fysisk svag.	3 interviews 1 observation
Said (32)	Bor sammen med to venner og har en datter med ekskæreste. Kom til Danmark fra Somalia med sin familie som 13-årig. Har de seneste år ført et liv med kriminalitet, som han ønsker at lægge bag sig nu. Begrænset netværk grundet brud med kriminelle venner.	Har ikke gennemført folkeskolens afgangseksamen. Få ufaglærte jobs, som hurtigt blev afløst af kriminalitet og fængselsophold.	På kontanthjælp i flere år, hvor han fx har taget kursus som sikkerhedsvagt uden at kunne finde job efterfølgende.	2 interviews
David	Bor alene i stort,	Autodidakt	Efter sammenbrud	4 interviews

(56)	faldefærdigt hus. Har to børn som han kun har sporadisk kontakt med. Har ført et usammenhængen de liv som i mange år var præget af stærk alkoholisme.	musiker og reparatør af musikinstrumenter . Varierende tilknytning til arbejdsmarkedet som musiker, musiklærer, handicaphjælper mv. og flere mislykkedes uddannelsesforsøg afbrudt af alkohol.	grundet alkohol for 7 år siden, blev Morten indlagt på behandlingshjem og har siden da modtaget kontanthjælp. Er faldet i med alkohol et par gange, men modtager terapi og behandling. Har haft få løntilskudsjob og vikariater som supplement til kontanthjælp.	
Peter (57)	Bor alene (delvist hjemløs, i bil eller hos venner), har en datter med ekskæreste. Har haft overforbrug (men ikke misbrug) af alkohol og hash. Maniske personlighedstræk og økonomiske problemer	Ufaglært. Har haft ustabil men løbende tilknytning til arbejdsmarkedet som arbejdsmand, jord- og betonarbejder mv. men har ofte mistet jobbet grundet konflikter med chefen.	Fik stress og depression efter skilsmisse ('belastningsreaktioner') og røg herefter på kontanthjælp omkring 2011. Arbejder sideløbende med kontanthjælp på at starte som selvstændig møbelimportør.	4 interviews
Rebekka (38)	Bor alene (flytter senere til Sjælland hos kæreste) og har to børn hvoraf den yngste er anbragt uden for hjemmet.	Ordblind og ingen uddannelse efter folkeskolen. Ingen erhvervs erfaring udover forskellige praktikker i jobcenterregi. Har leddegigt og knæsmertes, der opleves som stor barriere for job.	Har været på kontanthjælp siden hun gik ud af folkeskolen for mere end 20 år siden.	1 interview 1 observation
Susan	Enlig mor med to	Sporadisk	Blev syg under	4 interviews

(45)	børn, hvoraf den ene bor hjemme og den udeboende i særlige ungdomsboliger for psykisk sårbare.	tilknytning til arbejdsmarkedet efter førstegangsmor som 18-årig. Længerevarende job i børnehave førte til afbrudt forløb på PGU men efterfølgende færdiggjort SOSU-hjælper uddannelse. Herefter flere vikar- og rotationsjob i hjemmepleje og institutioner.	graviditet med sit andet barn (virus på balancenerven samt diskosprolaps) og overgik efter barslen for 9 år siden til kontanthjælp samtidig med at hun blev skilt, hendes mor døde og hun fik en depression.	1 observation
Simon (47)	Bor alene, men har tre børn, hvoraf han ser den yngste regelmæssigt. Efter seneste løntilskudsjob fik Søren et begyndende alkoholmisbrug, depression og forsøgte i foråret at tage sit eget liv.	Oprindeligt uddannet bygningsmaler umiddelbart efter folkeskolen og havde herefter fast arbejde frem til rygproblemer indtraf i 1999.	Fik diskosprolaps i slutningen af 1990'erne og har været på kontanthjælp lige siden kun afbrudt af to perioder i løntilskud. Blev opereret i 2003.	4 interviews
Tania (50)	Bor alene, fraskilt og et voksent barn. Har epilepsi og heraf følgende transportangst samt fysiske problemer grundet stærk medicin.	Uddannet salgs- og direktionssekretær efter afbrudt speditøruddannelse grundet graviditet. Efterfølgende fast tilknytning til arbejdsmarkedet og gennem 16 år chefsekretær i ledelsen på stor	Blev afskediget med tre års løn (tjenestemand) og herefter vikariat, hvorfra hun blev sygemeldt med stress i 2009. Efter periode på sygedagpenge kom hun på kontanthjælp, hvor hun har været siden.	5 interviews

		arbejdsplads.		
Tim (40)	Bor alene i lejlighed, som er ejet af hans elskerinde. Har et barn, som han har et ustabil forhold til. Ungdom med druk og stoffer og et voksenliv med mange nedture, dårlige bekendtskaber og brudte kærlighedsrelationer, der har ført ham rundt i verden.	Flere afbrudte uddannelsesforløb. Ufaglært og sporadisk tilknytning til arbejdsmarkedet. Havde i en periode selvstændigt tømrerfirma, som gik konkurs under finanskrisen.	Senest på kontanthjælp de seneste 5-6 år.	1 interview og herefter sporadisk telefonisk kontakt
Tina (40)	Enlig mor til fem børn, hvoraf de to ældste også er på kontanthjælp og de tre yngste har forskellige psykiske og fysiske udfordringer. Fx har den mellemste Aspergers – og Tourettes syndrom.	Trine har ingen uddannelse og har kun få, ufaglærte jobs på sit CV, heraf et, hvor hun i et halvt år lavede alarmklokker på en fabrik, indtil hun blev gravid med et af sine børn.	Trine har været uafbrudt på kontanthjælp de sidste 11 år, og har senest haft tilknytning til arbejdsmarkedet gennem et praktikforløb i en vuggestue i 2010.	5 interviews

Appendiks D. Udvalgte eksempler på blogindlæg

Nedenstående er et udklip af blogindlæg fra perioden efter afslutningen af første empiribølge medio 2013. Den fulde blog kan findes på www.bipphd.wordpress.com

BORGERCASE DANIEL: Uegnet til job men for ung til førtidspension

Daniel er i midten af 30-erne og har en ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet bag sig. Årsagen til de skiftende job og gentagne perioder på kontanthjælp er, at Daniel har en bipolar sindslidelse og diagnosticeret med svær ADHD. I sit seneste job, hvor Daniel var i næsten seks år, svingede han mellem at arbejde intensivt i op mod 60 timer ugentligt for derefter at blive sygemeldt med stress- og depressionslignende symptomer i flere måneder ad gangen.

'Jeg fik dårlig samvittighed over for mine arbejdskolleger over at jeg ikke kunne varetage mit arbejde og jeg ikke kunne varetage de opgaver jeg havde stillet mig selv. Hvor jeg så faktisk næsten bare lå i fosterstilling hjemme på sofaen og ikke – egentligt ikke havde det særligt godt med mig selv'.

Til sidst bliver Daniel fyret fra jobbet og kommer på kontanthjælp, hvor han har været siden 2011. Her har han i længere tid haft både en mentor og en bostøtte tilknyttet, og har samtidig deltaget i flere aktiveringsforløb internt i kommunen, men uden at det har bragt ham videre i sit forløb. Om et af disse aktiveringssteder fortæller han:

'Jamen enten skulle man male en blomsterkumme eller sådan noget i den retning. Og det kan jeg ikke indfange mig under, for jeg kan ikke koncentrere mig om det. Hvor folk så går hen og tror at jeg er doven i stedet for..'

Karakteristisk for Daniels fortælling er, at han føler skyld over ikke at kunne fungere på arbejdsmarkedet, og samtidig er frustreret over, at han ikke kommer videre, men gentagne gange bliver 'parkeret':

"Lige nu føler jeg meget at jeg træder vande, at man måske kan få lidt mere klarhed omkring hvad tidshorisonten er og hvad kommunens mening er. Om de mener at der er sket forbedringer med mig eller noget i den retning."

Før sommerferien 2015 bliver Daniel, efter flere arbejdsprøvninger og praktikker, behandlet til et rehabiliteringsmøde, hvor blandt andet en læge, jobcentermedarbejder og en socialkonsulent vurderer hans arbejdsevne.

Nedenstående uddrag er fra mit sidste interview med Daniel, kort efter rehabiliteringsmødet.

S: Kan du prøve at sige lidt om, det der rehabiliteringsmøde (D: Ja) Hvad snakkede i om?

D: Jamen først så gennemgik lægen mine papir eller min journal. (S: Hmm) og så har de siddet og snakket omkring hvad der skulle ske, altså og så dem fra kommunen dem der uddelegere kontanthjælp, nej ikke kontanthjælp, hvad hedder det bostøtte de var der så. Og så var der to fra kommunen hvor de så snakkede om hvad mulighederne var for at jeg kunne komme i arbejde inden for den nærmeste fremtid. (S: Hmm) Øhm og så lægen han snakkede om at med de diagnoser jeg har, så er det svært for mig at holde en struktur og han mente at jeg faktisk skulle have en førtidspension, men kommunen vil ikke rigtig gå med til det. (S: em, em) Og det var sådan set det.

S: Men hvad gav kommunen som begrundelse?

D: At jeg var for ung.

(...)

S: Hvad er så planen for de næste tre år?

D: For at være helt ærlig, så ved jeg det faktisk ikke. (I: Em em) De startede med at sige at jeg skulle være på det her udviklingsforløb i fem år, øhm og så sagde jeg at så lang tid gider jeg ikke at vente og så kom jeg ned på 3 år. Og så vil jeg også være 37, nej 36 til den tid og så må vi håbe på at de har fundet ud af hvad der skal ske til den tid inden da. (...). Det er ligesom om at når man selv har kæmpet i lang tid, så er det lidt ligesom om at de modarbejder en lidt. (...). Jeg synes at det er lidt til grin øhm, de kan ikke rigtigt finde ud af hvad de skal gøre med mig. Og så smider de mig bare på et udviklingsforløb, så har de en undskyldning for at have mig der i 3-5 år. (S: ja).

På rehabiliteringsmødet spørger Daniel, hvad der skal ske nu, og får her svaret, at det de på nuværende tidspunkt kan tilbyde ham som 'ekstra indsats' er en virtuel bostøtte, som han kan tale med via sin computer:

D: De snakker om at jeg skal have mere [bostøtte, red.], men så kan jeg jo ikke være nogen steder henne hvis jeg hele tiden skal være hjemme når der er bostøtte. Så jeg får det tre gange om ugen (S: okay) af en times varighed. (S: Hmm) Vi snakkede om sådan noget der hedder virtuel bostøtte, men så skal du være hjemme hele tiden alligevel.

S: Okay. Skal du stadigvæk have kontakt med jobcentret?

D: Øh nej jeg har lidt kontakt med dem, men det er ikke særligt meget. Jeg skal bare underskrive nogle papir engang imellem.

S: Hvad bruger du den tid på, hvor du før arbejde [var i praktik]?

D: Ikke en skid. (S: Ikke en skid?) Em. (længere pause)

S: Og hvad gør det ved dig?

D: Det gør selvfølgelig en lettere nedtrykt. At man før har haft et arbejde. Men de nu mener at jeg ikke er egnet til at arbejde.

BORGERCASE KARIN: Tanken om at komme ud af kontanthjælpssystemet og være ganske almindelig er meget langt væk, og det har hylet mig ud af den må jeg indrømme.

Karin er sidst i fyrrerne og har været på kontanthjælp i snart fem år. Hun har to børn, hvoraf den yngste, som bor hjemme, kæmper med en psykisk sygdom. Karin har været on/off på arbejdsmarkedet siden hun var 18 år, afbrudt af forskellige uddannelsesforløb og barselsperioder, men har ikke lykkedes med at finde et job siden sit seneste uddannelsesforløb på seminariet. Årsagen til, at Karin er kategoriseret som aktivitetsparat og ikke jobparat er, at hun var ude for en ulykke før sin afsluttende eksamen, og jobcenteret derfor var i tvivl om hendes arbejdsevne.

Da jeg mødte Karin første gang for halvandet år siden beskrev hun jobbet som langt væk, men var fortrøstningsfuld og var aktivt jobsøgende.

'Jeg tror jeg i gennemsnit søger 20 stillinger om ugen nu. Jeg får ikke engang afslag længere. Så som sådan føler jeg at jobbet er meget langt væk. Og jeg syntes ikke det er spor sjovt at være på kontanthjælp. Jeg synes det er fedt at leve i et samfund, hvor man ikke skal flytte ud under en bro fordi man ikke har et job. Så som sådan er jeg jo glad nok for at få kontanthjælp og jeg synes også det er fint nok med aktivering, jeg føler bare mange gange, at aktiveringen den er nyttesløs. Den bringer ikke en tættere på noget som helst, og slet ikke når man bliver aktiveret i det offentlige'.

Karin har været i forskellige praktikker relateret til sin seneste uddannelse, har været glade for dem alle, men de har ikke ført hverken løntilskud, vikariat eller fast job med sig. Noget af det der kendetegner Karins fortælling og går igen flere gange er hendes oplevelse af at blive sat i bås og set ned på som kontanthjælpsmodtager.

'Men jeg vil bare gerne ud af det kontanthjælpssystem. Som jeg siger, jeg er glad nok for at leve i et samfund, hvor man kan få sådan at man kan leve. Der ruller jo penge ind på kontoen hver måned og det er jo fedt. Men det er jo ikke et liv, altså. Når jeg sidder til familiefesterne og folk spørger: 'Hvad laver du så?', 'Jamen jeg er kontanthjælpsmodtager' og langsomt så dukker billederne af fattig-Karina og dovne-Robert op i

folks bevidsthed. Og når man så ydermere fortæller at man har været på kontanthjælp i flere, så er man da tabt for omverdenen. Jeg har det sådan, jeg prøver at joke lidt med det og siger til folk: 'Prøv du lige og luk øjnene og sig: enlig mor i slutningen af fyrrerne, overvægtig, på kontanthjælp og med et handicappet barn'. Jamen altså, det næste træk det er jo at købe en pose guldøl og gå ned og sætte mig på bænken og begynde at ryge Cecil, ikke? Der er jo ikke anden vej for mig [smiler]. Og det syntes jeg er dybt tragisk, for det er jo ikke det jeg vil med mit liv. Men det er bare her jeg føler at jeg er parkeret i øjeblikket'.

Da jeg senest taler med Karin i forbindelse med en samtale på jobcenteret er flere udfordringer end det at mangle et arbejde, blevet en del af hendes hverdag. Blandt andet har hun gennemgået en operation i benet, hendes yngste barn er blevet tilknyttet en ungdomspsykiatrisk afdeling og hun er selv under udredning for depression. Karin beskriver i den forbindelse en opgivenhed, som er begyndt at få et fast greb i hende:

'K: Jamen det er kommet her henover sommeren. Jeg må indrømme at jeg synes det hele bliver mere og mere håbløst. Det må jeg nok indrømme. Jeg synes ikke.. Jeg synes ikke det er let længere.

S: Nej.

K: Det er.. Og jeg synes ligesom. Jo, succes med vægttab, ja. Men alt andet det går ned ad bakke og det bliver sværere og sværere.

S: Hvad er det du synes, der ikke går sådan..?

K: Jamen altså, vi kan jo bare tage sådan en lille ting som da vi snakkede sammen første gang, der var jeg sikker på at jobbet.. Ja det lå måske ikke lige rundt om hjørnet, men det var da i hvert fald inden for rækkevidde. Men som jeg har det nu her, fysisk og i hvert fald også psykisk, jamen så tror jeg ikke på at jeg kan klare et fuldtidsjob længere. Jeg er da begyndt at læse om, jamen hedder det måske fleksjob i stedet for. Er det måske den vej jeg skal undersøge noget. Er det det som jeg skal høre [navn på sagsbehandler] om, om det er noget man kan arbejde hen imod. Jeg har ikke på nogen måde lyst til bare at sidde herhjemme. Der var en der spurgte: 'Går du efter en førtidspension?' Nej, det gør jeg ikke, for i dag får du ikke en førtidspension hvis du overhovedet kan trække vejret. Men altså.. Tanken om sådan hundrede procent selvforsørgelse og ude af kontanthjælpssystemet og bare være.. Det lyder underligt men ganske almindelig, ikke også? Den synes jeg godt nok er langt ude nu. Den er langt væk. Og det må jeg indrømme, det har nok hylet mig temmelig meget ud af den, at det er så svært.'

BORGERCASE UFFE: Drømmen om en anden fremtid

'Jeg har jo stadigvæk en drøm om at skulle uddanne mig på en eller anden måde, eller opkvalificerer mig. Men det kan jeg ikke, det er helt håbløst. Ehm, jeg er blevet for gammel til at der er nogen der gider satse noget som helst på det. Altså systemet de har slet ikke tænkt sig at støtte på nogen måde. Overhovedet ikke'.

Uffe er 56 år og på kontanthjælp. Efter en vild ungdom med alkohol, en mislykket musikkarriere og flere længere udlandsophold i Afrika, ender Uffe i et mangeårigt alkoholmisbrug. Udover en række personlige konsekvenser, der blandt andet betyder, at han kun har begrænset kontakt med sine tre børn, bliver resultatet af alkoholmisbruget også, at Uffe aldrig får taget sig en uddannelse eller får fodfæste på arbejdsmarkedet. I dag har Uffe været fri af alkoholmisbruget i mere end to år, men oplever det som en daglig kamp ikke at vende tilbage til sin gamle livsstil. Han går fortsat til flere ugentlige AA-møder, dyrker meget motion og har deltaget i flere samtalerapeutiske forløb, for at undgå tilbagefald.

I takt med at Uffe stille og roligt har fået styr på sit liv, sin økonomi og har fået oparbejdet et socialt netværk, er han også begyndt at drømme om fremtiden. Men som citatet indledningsvist illustrerer, så oplever Uffe tydeligt, at hans alder og forhistorie i øvrigt spænder ben for hans mulighed for at få en uddannelse og den vej igennem skabe grundlaget for en fast tilknytning til arbejdsmarkedet. Derfor kæmper Uffe sig igennem på kontanthjælp og med enkelte midlertidige, ufaglærte jobs.

'Jeg synes det er ærgerligt at det skal være på den måde, men altså.. Man bruger jo ressourcerne på nogle af de yngre og så videre. Altså.. Jeg har det jo fint. Jeg har jo gang i en masse ting, og jeg kommer ikke til at mangle noget at rive i. Jeg kommer ikke til at kede mig. Så eh. Altså. Det er fint nok. Er det sådan det skal være, så er det nok bare meningen at jeg skal lave det jeg gør. Så kan det være jeg skal spille musik i virkeligheden. Det går rigtig godt. Der får jeg meget ro ikke, og så videre. Så.. Så er det måske bare det. Så er det måske bare sket'.

Uffe fylder sin hverdag ud med at reparere musikinstrumenter og spille i et lille tomandsband og har, her efter mange år på kontanthjælp og de seneste to år som ædru alkoholiker, affundet sig med sin situation og har besluttet at lade det være op til skæbnen, hvad der skal ske i fremtiden:

'Jeg er blevet sådan lidt fatalist her på mine gamle dage. Fordi, altså det er ligesom skæbnen der afgør hvilken retning mit liv skal gå i, det har jeg da fundet ud af. Så jeg skal bare opføre mig ordentligt og gøre det jeg kan'.

ISSN (online): 2246-1256
ISBN (online): 978-87-7112-566-5

AALBORG UNIVERSITETSFORLAG